

മഹാഭാരതം - 5

മഹാഭാരതം 5

വ്യാസമഹർഷി

അധ്യായം 101 - 125

താളിളക്കം

2020

പേര്: മഹാഭാരതം 5

ഭാഷ: Malayalam

വിഭാഗം: മഹാകാവ്യം

രചന: വ്യാസമഹർഷി

പ്രസാധകർ: താളിളക്കം

ഡിസംബർ 2020

Layout Design: പ്രവീൺ വർമ്മ

Copyleft:

ലാടെക്കിൽ നിർമ്മിച്ചതാണിത്.
ഓൺലൈൻ വായനയ്ക്ക് വേണ്ടി.
ഉബുണ്ടു ഓപ്പറേറ്റിങ്ങ് സിസ്റ്റത്തിലൂടെ.
കടപ്പാട്: വിക്സിപ്പീഡിയ.

1 [ജ]

കിം കൃതം കർമ്മ ധർമ്മേണ യേനേ ശാപം ഉപേയിവാൻ
കന്യ ശാപാച് ച ബ്രഹ്മർഷേ ശുഭ്രയോനാവ് അജായത

2 [വ]

ബഭ്രുവ ബ്രാഹ്മണഃ കശ് ചിൻ മാണ്ഡവ്യ ഇതി വിശ്രുതഃ
ധൃതിമാൻ സർവധർമ്മജ്ഞഃ സത്യേ തപസി ച സ്ഥിതഃ

3 സ ആശ്രമപദദ്വാരി വൃക്ഷമൂലേ മഹാതപാഃ
ഊർധ്വബാഹുർ മഹായോഗീ തസ്ഥൗ മൗന പ്രതാനിതഃ

4 തസ്യ കാലേന മഹതാ തസ്മിംസ് തപസി തിഷ്ഠതഃ
തം ആശ്രമപദം പ്രാപ്താ ദസ്യവോ ലോക്സ്രഹാരിണഃ

അനുസാര്യമാണാ ബഹുഭീ രക്ഷിഭീർ ഭരതർഷഭ
5 തേ തസ്യാവസഥേ ലോക്സ്രഹാ നിദധുഃ കരുസത്തമ

നിധായ ച ഭയാൽ ലീനാസ് തത്രൈവാനന്യാഗതേ ബലേ
6 തേഷു ലീനേഷ് അഥോ ശീഘ്രം തതസ് തദ് രക്ഷിണാം ബലം

ആജഗാമ തതോ ഫപശ്യംസ് തം ജ്ഞിം തസ്തരാന്തഃ
7 തം അപ്ചച്ഛംസ് തതോ രാജംസ് തഥാ വൃത്തം തപോധനം

കതരേണ പഥാ യാതാ ദസ്യവോ ദ്വിജസത്തമ
തേന ഗച്ഛാമഹേ ബ്രഹ്മൻ പഥാ ശീഘ്രതരം വയം

8 തഥാ തു രക്ഷിണാം തേഷാം ബ്രവതാം സ തപോധനഃ
ന കിം ചിദ് വചനം രാജന് അവദത് സാധ്യാ അസാധു വാ

9 തതസ് തേ രാജപുരുഷാ വിചിന്യാനാസ് തദാശ്രമം
ദദൃശൂസ് തത്ര സംലീനാംസ് താംഗ് ചോരാൻ ദ്രവ്യം ഏവ ച

10 തതഃ ശങ്കാ സമഭവദ് രക്ഷിണാം തം മുനിം പ്രതി
സായമ്യൈനം തതോ രാജേണ ദസ്യംഗ് ചൈവ ന്യവേദയൻ

11 തം രാജാ സഹ തൈഗ് ചോരൈർ അന്യശാദ് വധ്യതാം ഇതി
സ വധ്യ ഘാതൈർ അജ്ഞാതഃ ശുഭലേ പ്രോതോ മഹാതപാഃ

12 തതസ് തേ ശുഭലം ആരോപ്യ തം മുനിം രക്ഷിണസ് തദാ
പ്രതിജ്യൂർ മഹീപാലം ധനാന്യ് ആദായ താന്യ് അഥ

13 ശുഭലസ്ഥഃ സ തു ധർമാത്മാ കാലേന മഹതാ തതഃ
നിരാഹാരോ ഫപി വിപ്രർഷിർ മരണം നാഭ്യുപാഗമത്

ധാരയാം ആസ ച പ്രാണാൻ ജ്ഞിംഗ് ച സമുപാനയത്
14 ശുഭലാശ്രേ തപ്യമാനേന തപസ് തേന മഹാത്മനാ

സന്താപം പരമം ജഗ്ഗുർ മൂനയോ ഫീമ പരന്തപ
 15 തേ രാത്രൗ ശകനാ ഭൂത്യാ സംന്യവർത്തത സർവതഃ
 ദർശയന്തോ യഥാശക്തി തം അപ്ലച്ഛൻ ദ്വിജോത്തമഃ
 ശ്രോതും ഇച്ഛാമഹേ ബ്രഹ്മൻ കിം പാപം കൃതവാൻ അസി
 16 തതഃ സ മൂനിശാർദ്ദലസ് താൻ ഉവാച തപോധനാൻ
 ദോഷതഃ കം ഗമിഷ്യാമി ന ഹി മേ ഫന്യോ ഫപരാധ്യതി
 17 രാജാ ച തം ഋഷിം ശ്രുത്യാ നിഷ്കൃത്യ സഹ മന്ത്രിഭിഃ
 പ്രസാദയാം ആസ തദാ ശുലസമം ഋഷിസത്തമഃ
 18 യൻ മയാപകൃതം മോഹാദ് അജ്ഞാനാദ് ഋഷിസത്തമ
 പ്രസാദയേ ത്യാം തത്രാഹം ന മേ ത്യാം ക്രോദ്ധും അർഹസി
 19 ഏവം ഉക്തസ് തതോ രാജ്ഞാ പ്രസാദം അകരോൻ മുനിഃ
 കൃതപ്രസാദോ രാജാ തം തതഃ സമവതാരയത്
 20 അവതാര്യ ച ശുലാഗ്രാത് തച്ഛുലം നിശ്ചകർഷ ഹ
 അശക്ലവംഗ് ച നിഷ്കൃഷ്ടം ശുലം മൂലേ സ ചിച്ഛിദേ
 21 സ തഥാന്തർ ഗതേനൈവ ശുലേന വ്യചരൻ മുനിഃ
 സ തേന തപസാ ലോകാൻ വിജിഗ്യേ ദുർലഭാൻ പരൈഃ
 അണീ മാണ്ഡവ്യ ഇതി ച തതോ ലോകേഷു കഥ്യതേ
 22 സ ഗത്യാ സദനം വിപ്രോ ധർമ്മസ്യ പരമാർഥവിത്
 ആസനസ്ഥം തതോ ധർമ്മം ദൃഷ്ട്യാപാലഭത പ്രഭുഃ
 23 കിം ന തദ് ദൃഷ്ട്വതം കർമ്മ മയാ കൃതം അജാനതാ
 യസ്യേയം ഫലനിർവൃത്തിർ ഈദൃശ്യ് ആസാദിതാ മയാ
 ശീഘ്രം ആചക്ഷ്യ മേ തത്ത്യാം പശ്യ മേ തപസോ ബലം
 24 [ധർമ്മ]
 പതംഗകാനാം പുച്ഛേഷു ത്വയേഷീകാ പ്രവേശിതാ
 കർമ്മണസ് തസ്യ തേ പ്രാപ്തം ഫലം ഏതത് തപോധന
 25 [ആൺ]
 അൽപേ ഫപരായേ വിപുലോ മമ ദണ്ഡസ് ത്വയാ കൃതഃ
 ശുദ്രയോനാവ് അതോ ധർമ്മമാനുഷഃ സംഭവിഷ്യസി
 26 മര്യാദാം സ്ഥാപയാമ്യ് അദ്യ ലോകേ ധർമ്മഫലോദയാം
 ആചതുർദശമാദ് വർഷാൻ ന ഭവിഷ്യതി പാതകം
 പരേണ കർവതാം ഏവം ദോഷ ഏവ ഭവിഷ്യതി
 27 [വ്]
 ഏതേന ത്വ് അപരാധേന ശാപാത് തസ്യ മഹാത്മനഃ

ധർമ്മോ വിദുര രൂപേണ ശുഭ്രയോനാവ് അജായത
28 ധർമ്മേ ചാർഥേ ച ക്ഷുഭ്രലോ ലോഭക്രോധവിവർജ്ജിതഃ
ദീർഘദർശീ ശമ പരഃ ക്ഷത്രണാം ച ഹിതേ രതഃ

അധ്യായം 102

1 [വി]

തേഷു ത്രിഷു കമാരേഷു ജാതേഷു കുരുജാംഗലം
കരവോ ഫഥ കരുക്ഷേത്രം ത്രയം ഏതദ് അവർധത
2 ഉൗര്യസസ്യോഭവദ് ഭൂമിഃ സസ്യാനി ഫലവന്തി ച
യഥർതു വർഷി പർജന്യോ ബഹുപുഷ്പഫലാ ദ്രുമാഃ
3 വാഹനാനി പ്രഹൃഷ്ടാനി മുദിതാ മൃഗപക്ഷിണഃ
ഗന്ധവന്തി ച മാല്യാനി രസവന്തി ഫലാനി ച
4 വണിഗ്ഭിശ് ചാവകീര്യന്ത നഗരാണ്യ് അഥ ശിൽപിഭിഃ
ശൂരാശ് ച കൃതവിദ്യാശ് ച സന്തശ് ച സുഖിനോ റ്ഭവൻ
5 നാഭവൻ ദസ്യവഃ കേ ചിൻ നാധർമ്മരുചയോ ജനാഃ
പ്രദേശേഷ് അപി രാഷ്ട്രാണാം കൃതം യുഗം അവർതത
6 ദാനക്രിയാ ധർമ്മശീലാ യജ്ഞവ്രതപരായണാഃ
അന്യോന്യപ്രീതിസംയുക്താ വ്യവർധന്ത പ്രജാസ് തദാ
7 മാനക്രോധവിഹീനാശ് ച ജനാ ലോഭവിവർജിതാഃ
അന്യോന്യം അഭ്യവർധന്ത ധർമ്മോത്തരം അവർതത
8 തൻ മഹോദധിവത് പൂർണം നഗരം വൈ വ്യരോചത
ദ്വാരതോരണ നിരൂഹൈർ യുക്തം അഭ്രചയോപമൈഃ
പ്രാസാദശതസംബാധം മഹേന്ദ്ര പുരസംനിഭം
9 നദീഷു വനഖണ്ഡേഷു വാപി പലല സാനുഷു
കാനനേഷു ച രമ്യേഷു വിജഹ്രൻ മുദിതാ ജനാഃ
10 ഉത്തരൈഃ കുരുഭീർ സാർധം ദക്ഷിണാഃ കരവസ് തദാ
വിസ്തീർധമാനാ വ്യചരംസ് തഥാ സിദ്ധർഷിചാരണൈഃ
നാഭവത് കൃപണഃ കശ് ചിൻ നാഭവൻ വിധവാഃ സ്ത്രീയഃ
11 തസ്മിന് ജനപദേ രമ്യേ ബഹവഃ കുരുഭിഃ കൃതാഃ
കൂപാരാമ സഭാ വാപ്യോ ബ്രാഹ്മണാവസഥാസ് തഥാ
ഭീഷ്മേണ ശാസ്ത്രതോ രാജൻ സർവതഃ പരിരക്ഷിതേ
12 ബഭ്രുവ രമണീയശ് ച ചൈത്യയുപ ശതാങ്കിതഃ
സ ദേശഃ പരരാഷ്ട്രാണി പ്രതിഗൃഹ്യാഭിവാർധിതഃ
ഭീഷ്മേണ വിഹിതം രാഷ്ട്രേ ധർമ്മചക്രം അവർതത
13 ക്രിയമാണേഷു കൃത്യേഷു കമാരാണാം മഹാരത്നനാം
പൗരജാനപദാഃ സർവേ ബഭ്രുവഃ സതതോത്സവാഃ
14 ഗൃഹേഷു കുരുമുഖ്യാനാം പൗരാണാം ച നരാധിപ

ദിയതാം ഭൃത്യതാം ചേതി വാചോ ിശ്രൂയന്ത സർവശഃ
15 ധൃതരാഷ്ട്രശ് ച പാണ്ഡുശ് ച വിദൂരശ് ച മഹാമതിഃ
ജന്മപ്രഭൃതി ഭീഷ്മേണ പുത്രവത് പരിപാലിതാഃ
16 സംസ്കാരൈഃ സംസ്കൃതാസ് തേ ഇ വ്രതാധ്യയന സംയുതാഃ
ശ്രമവ്യായാമ കശലാഃ സമപദ്യന്ത യൗവനം
17 ധനുർവേദേ ിശ്വപുഷ്ടേ ച ഗദായുദ്ധേ ിസി ചർമ്മണി
തഥൈവ ഗജശിക്ഷായാം നീതിശാസ്ത്രേ ച പാരഗാഃ
18 ഇതിഹാസ പുരാണേഷു നാനാ ശിക്ഷാസു ചാഭിഭോ
വേദവേദാംഗതത്ത്വജ്ഞാഃ സർവത്ര കൃതനിശ്രമാഃ
19 പാണ്ഡുർ ധനുഷി വിക്രാന്തോ നരേഭ്യോ ിഭ്യധികോ ിഭവത്
അത്യ് അന്യാൻ ബലവാൻ ആസീദ് ധൃതരാഷ്ട്രോ മഹീപതിഃ
20 ത്രിഷു ലോകേഷു ന ത്വ് ആസീത് കശ് ചിദ് വിദൂര സാമിതഃ
ധർമ്മനിയ്യസ് തതോ രാജൻ ധർമ്മേ ച പരമം ഗതഃ
21 പ്രനഷ്ടം ശന്തനോർ വംശം സമീക്ഷ്യ പുനർ ഉച്യുതം
തതോ നിർവചനം ലോകേ സർവരാഷ്ട്രേഷ് അവർത്ത
22 വീരസ്മനാം കാശിസുതേ ദേശാനാം കുരുജാംഗലം
സർവധർമ്മവിദാം ഭീഷ്മഃ പുരാണാം ഗജസാഹവ്യം
23 ധൃതരാഷ്ട്രസ് ത്വ് അചക്ഷഷ്യാദ് രാജ്യം ന പ്രത്യപദ്യത
കരണത്വാച് ച വിദൂരഃ പാണ്ഡുർ ആസീൻ മഹീപതിഃ

അധ്യായം 103

1 [ഭ്സ]

ഗുണൈഃ സമുദിതം സമ്യഗ് ഇദം നഃ പ്രഥിതം കലം
 അത്യ് അന്യാൻ പൃഥിവീപാലാൻ പൃഥിവ്യാം അധിരാജ്യഭാക്
 2 രക്ഷിതം രാജഭിഃ പൂർവൈർ ധർമ്മവിദ്ഭിർ മഹാത്മഭിഃ
 നോത്സാദം അഗമച് ചേദം കദാ ചിദ് ഇഹ നഃ കലം
 3 മയാ ച സത്യവത്യാ ച കൃഷ്ണേന ച മഹാത്മനാ
 സമവസ്ഥാപിതം ഭൂയോ യുഷ്മാസു കലതതുഷ്യ
 4 വർധതേ തദ് ഇദം പുത്ര കലം സാഗരവദ് യഥാ
 തഥാ മയാ വിധാതവ്യം ത്വയാ ചൈവ വിശേഷതഃ
 5 ശ്രൂയതേ യാദവീ കന്യാ അനുരൂപാ കലസ്യ നഃ
 സുബലസ്യാത്മജാ ചൈവ തഥാ മദ്രേശ്വരസ്യ ച
 6 കലീനാ രൂപവത്യഗ് ച നാഥവത്യഗ് ച സർവശഃ
 ഉചിതാഗ് ചൈവ സംബന്ധേ തേ ിസ്താകം ക്ഷത്രിയർഷഭാഃ
 7 മന്യേ വരയിതവ്യാസ് താ ഇത്യ് അഹം ധീമതാം വര
 സന്താനാർഥം കലസ്യാസ്യ യദ് വാ വിദൂര മന്യസേ

8 [വ]

ഭവാൻ പിതാ ഭവാൻ മാതാ ഭവാൻ നഃ പരമോ ഗുരുഃ
 തസ്നാത് സ്വയം കലസ്യാസ്യ വിചാര്യ കരു യദ് ധിതം

9 [വ]

അഥ ശുശ്രാവ വിപ്രേഭ്യോ ഗാന്ധാരിം സുബലാത്മജാം
 ആരാധ്യ വരദം ദേവം ഭഗ നേത്രഹരം ഹരം
 ഗാന്ധാരി കില പുത്രാണാം ശതം ലേഭേ വരം ശുഭാ
 10 ഇതി ശ്രുത്വാ ച തത്ത്വേന ഭീഷ്മഃ കരുപിതാമഹഃ
 തതോ ഗാന്ധാരരാജസ്യ പ്രേഷയാം ആസ ഭാരത
 11 അചക്ഷർ ഇതി തത്രാസീത് സുബലസ്യ വിചാരണാ
 കലം ഖ്യാതിം ച വൃത്തം ച ബുദ്ധ്യാ തു പ്രസമീക്ഷ്യ സഃ
 ദദൗ താം ധൃതരാഷ്ട്രായ ഗാന്ധാരിം ധർമ്മചാരിണീം
 12 ഗാന്ധാരി ത് അപി ശുശ്രാവ ധൃതരാഷ്ട്രം അചക്ഷുഷം
 ആത്മാനം ദിത്സിതം ചാസ്മൈ പിത്രാ മാത്രാ ച ഭാരത
 13 തതഃ സാ പട്ടം ആദായ കൃത്വാ ബഹുഗുണം ശുഭാ
 ബബന്ധ നേത്രേ സ്വേ രാജൻ പതിവ്രതപരായണാ
 നാത്യശ്ലീയാം പതിം അഹം ഇത്യ് ഏവം കൃതനിശ്ചയാ

14 തതോ ഗാന്ധാരരാജസ്യ പുത്രഃ ശകുനിർ അഭ്യയാത്
 സ്വസാരം പരയാ ലക്ഷ്മ്യ യുക്താം ആദായ കൗരവാൻ
 15 ദത്ത്വാ സ ഭഗിനീം വീരോ യഥാർഹം ച പരിച്ഛദം
 പുനർ ആയാത് സ്വനഗരം ഭീഷ്മേണ പ്രതിപൂജിതഃ
 16 ഗാന്ധാര്യ് അപി വരാഭോഹാ ശീലാചാര വിചേഷ്ടിതൈഃ
 തുഷ്ടിം കരൂണാം സർവേഷാം ജനയാം ആസ ഭാരത
 17 വൃത്തേനാരാധ്യ താൻ സർവാൻ പതിവ്രതപരായണാ
 വാചാപി പുരുഷാൻ അന്യാൻ സുവ്രതാ നാന്വകീർതയത്

അധ്യായം 104

1 [വി]

ശൂരോ നാമ യദുശ്രേഷ്ഠോ വസുദേവ പിതാഭവത്
 തസ്യ കന്യാ പൃഥാ നാമ രൂപേണാസദൃശീ ഭൂവി
 2 പൈതൃഷ്ടസേയായ സ താം അനപത്യായ വീര്യവാൻ
 അഗ്ര്യം അഗ്രേ പ്രതിജ്ഞായ സ്വസ്യാപത്യസ്യ വീര്യവാൻ
 3 അഗ്രജാതേതി താം കന്യാം അഗ്ര്യാനഗ്രഹ കാക്ഷ്ഷിണേ
 പ്രദദൗ കന്തിഭോജായ സഖാ സഖ്യേ മഹാത്മനേ
 4 സാ നിയുക്താ പിതൂർ ഗേഹേ ദേവതാതിഥിപൂജനേ
 ഉഗ്രം പര്യചരദ് ഘോരം ബ്രാഹ്മണം സംശിതവ്രതം
 5 നിഗൂഢം നിശ്ചയം ധർമ്മേ യം തം ദുർവാസസം വിദുഃ
 തം ഉഗ്രം സംശിതാത്മാനം സർവയന്തൈർ അതോഷയത്
 6 തസ്യൈ സ പ്രദദൗ മന്ത്രം ആപദ് ധർമാന്വവേക്ഷയാ
 അഭിചാരാഭിസംയുക്തം അബ്രുവീച് ചൈവ താം മുനിഃ
 7 യം യം ദേവം ത്വം ഏതേന മന്ത്രേണാവാഹരിഷ്യസി
 തസ്യ തസ്യ പ്രസാദേന പുത്രസ് തവ ഭവിഷ്യതി
 8 തഥോക്താ സാ തു വിപ്രേണ തേന കൗതൂഹലാത് തദാ
 കന്യാ സതീ ദേവം അർകം ആജ്ജഹാവ യശസിനി
 9 സാ ദദർശ തം ആയാന്തം ഭാസ്കരം ലോകഭാവനം
 വിസ്മിതാ ചാനവദ്യാംഗീ ദൃഷ്ട്യാ തൻ മഹദ് അദ്ഭുതം
 10 പ്രകാശകർമാ തപനസ് തസ്യാം ഗർഭം ദധൗ തതഃ
 അജീജനത് തതോ വീരം സർവശസ്ത്രദതാം വരം
 ആമുക്തകവചഃ ശ്രീമാൻ ദേവഗർഭഃ ശ്രീയാവൃതഃ
 11 സഹജം കവചം ബിഭ്രത് കണ്ഡലോദ്യോതിതാനനഃ
 അജായത സുതഃ കർണഃ സർവലോകേഷു വിശ്രുതഃ
 12 പ്രാദാച് ച തസ്യഃ കന്യാത്വം പുനഃ സ പരമദ്യുതിഃ
 ദത്താ ച ദദതാം ശ്രേഷ്ഠോ ദിവം ആചക്രമേ തതഃ
 13 ഗുഹമാനാപചാരം തം ബന്ധുപക്ഷ ഭയാത് തദാ
 ഉത്സസർജ ജലേ കന്തി തം കമാരം സലക്ഷണം
 14 തം ഉത്സൃഷ്ടം തദാ ഗർഭം രാധാ ഭർതാ മഹായശാഃ
 പുത്രത്വേ കൽപയാം ആസ സഭാര്യഃ സൃതനന്ദനഃ
 15 നാമധേയം ച ചക്രാതേ തസ്യ ബാലസ്യ താവ് ഉളൗ
 വസുനാ സഹ ജാതോ ിയം വസു ഷേണോ ഭവത് ഇതി

16 സ വർധാമാനോ ബലവാൻ സർവാന്യേഷുദ്യുതോ fഭവത്
 ആ പൃഷ്ഠതാപാദ് ആദിത്യം ഉപതന്മേ സ വീര്യവാൻ
 17 യസ്തിൻ കാലേ ജപന് ആന്യേ സ വീരഃ സത്യസംഗരഃ
 നാദേയം ബ്രാഹ്മണേഷ് ആസീത് തസ്തിൻ കാലേ മഹാത്മനഃ
 18 തം ഇന്ദ്രോ ബ്രാഹ്മണോ ഭൂത്യാ ഭിക്ഷാർഥം ഭൂതഭാവനഃ
 കണ്യലേ പ്രാർഥയാം ആസ കവചം ച മഹാദ്യുതിഃ
 19 ഉതക്തത്യ വിമനാഃ സ്വാംഗാത് കവചം ഭധിരസ്രവം
 കർണസ് തു കണ്യലേ ചരിത്യാ പ്രായച്ഛത് സ കൃതാഞ്ജലിഃ
 20 ശക്തിം തസ്മൈ ദദൗ ശക്രോ വിസ്തിതോ വാക്യം അബ്രുവീത്
 ദേവാസുരമനഷ്ട്യാണാം ഗന്ധർവോരഗരക്ഷസാം
 യസ്മൈ ക്ഷേപ്തസി രഷ്ടഃ സൻ സോ fനയാ ന ഭവിഷ്യതി
 21 പുരാ നാമ തു തസ്യാസീദ് വസു ഷേണ ഇതി ശ്രൂതം
 തതോ വൈകർതനഃ കർണഃ കർമണാ തേന സോ fഭവത്

അധ്യായം 105

1 [വി]

രൂപസത്തഗുണോപേതാ ധർമ്മാരാമാ മഹാവ്രതാ
 ദുഹിതാ കന്തിഭോജസ്യ കൃതേ പിത്രാ സ്വയംവരേ
 2 സിംഹദംഷ്ട്രം ഗജസ്കന്ധം ഋഷഭാക്ഷം മഹാബലം
 ഭൂമിപാല സഹസ്രാണാം മധ്യേ പാണ്ഡ്യം അവിന്ദത
 3 സ തയാ കന്തിഭോജസ്യ ദുഹിത്രാ കരുനന്ദനഃ
 യുയുജേ fമിതസൗഭാഗ്യഃ പൗലോമ്യോ മഘവാൻ ഇവ
 4 യാത്യാ ദേവവ്രതേനാപി മദ്രാണാം പുടഭേദനം
 വിശ്രുതാ ത്രിഷു ലോകേഷു മാദ്രീ മദ്രപതേഃ സുതാ
 5 സർവരാജസു വിഖ്യാതാ രൂപേണാസദൃശീ ഭൂവി
 പാണ്ഡോർ അർഥേ പരിക്രിതാ ധനേന മഹതാ തദാ
 വിവാഹം കാരയാം ആസ ഭീഷ്മഃ പാണ്ഡോർ മഹാരത്നനഃ
 6 സിംഹോരസ്തം ഗജസ്കന്ധം ഋഷഭാക്ഷം മനസിനം
 പാണ്ഡ്യം ദൃഷ്ട്വാ നരവ്യാഘ്രം വ്യസ്മയന്ത നരാ ഭൂവി
 7 കൃതോദ്യാഹസ് തതഃ പാണ്ഡൂർ ബലോത്സാഹ സമന്വിതഃ
 ജിഗീഷമാണോ വസുധാം യയൗ ശത്രുൻ അനേകശഃ
 8 പൂർവം ആഗസ്തുതോ ഗത്യാ ദശാർണാഃ സമരേ ജിതാഃ
 പാണ്ഡുനാ നരസിംഹേന കൗരവാണാം യശോഭൃതാ
 9 തതഃ സേനാം ഉപാദായ പാണ്ഡൂർ നാനാവിധ ധ്വജാം
 പ്രഭൃതഹസ്ത്യശ്വരഥാം പദാതിഗണസങ്കലാം
 10 ആഗസ്തുത് സർവവീരാണാം വൈരീ സർവമഹീഭൃതാം
 ഗോപ്താ മഗധ രാഷ്ട്രസ്യ ദാർവോ രാജഗൃഹേ ഹതഃ
 11 തതഃ കോശം സമാദായ വാഹനാനി ബലാനി ച
 പാണ്ഡുനാ മിഥിലാം ഗത്യാ വിദേഹാഃ സമരേ ജിതാഃ
 12 തഥാ കാശിഷു സുമേഷു പുണ്ഡ്രേഷു ഭരതർഷഭ
 സ്വബാഹുബലവീര്യേണ കുരൂണാം അകരോദ് യശഃ
 13 തം ശരൗഘമഹാജ്യാലം അസ്തൂർചിഷം അരിന്ദമം
 പാണ്ഡുപാവകം ആസാദ്യ വ്യഭക്ത്യന്ത നരാധിപാഃ
 14 തേ സസേനാഃ സസേനേന വിധ്വംസിതബലാ നൃപാഃ
 പാണ്ഡുനാ വശഗാഃ കൃത്യാ കരകർമ്മസു യോജിതാഃ
 15 തേന തേ നിർജിതാഃ സർവേ പൃഥിവ്യാം സർവപാർഥിവാഃ
 തം ഏകം മേനിരേ ശൂരം ദേവേഷ് ഇവ പുരന്ദരം

16 തം കൃതാഞ്ജലയഃ സർവേ പ്രണതാ വസുധാധിപാഃ
 ഉപാജശൂർ ധനം ഗൃഹ്യ രത്നാനി വിവിധാനി ച
 17 മണിമുക്താ പ്രവാലം ച സുവർണം രജതം തഥാ
 ഗോരത്നാന്യ് അഗ്രരത്നാനി റഥരത്നാനി കഞ്ജരാൻ
 18 ഖരോഷ്മഹനിഷാംഗ് ചൈവ യച് ച കിം ചിദ് അജാവികം
 തത് സർവം പ്രതിജഗ്രാഹ രാജാ നാഗപുരാധിപഃ
 19 തദ് ആദായ യയൗ പാണ്ഡുഃ പുനർ മുദിതവാഹനഃ
 ഹർഷയിഷ്യൻ സ്വരാഷ്ട്രാണി പുരം ച ഗജസാഹവയം
 20 ശന്തനോ രാജസിംഹസ്യ ഭരതസ്യ ച ധീമതഃ
 പ്രനഷ്ടഃ കീർതിജഃ ശബ്ദഃ പാണ്ഡുനാ പുനർ ഉച്യതഃ
 21 യേ പുരാ കുരു രാഷ്ട്രാണി ജഹ്രുഃ കുരു ധനാനി ച
 തേ നാഗപുരസിംഹേന പാണ്ഡുനാ കരദാഃ കൃതാഃ
 22 ഇത്യ് അഭാഷന്ത രാജാനോ രാജാമാത്യാഗ് ച സംഗതാഃ
 പ്രതിതമനസോ ഹൃഷ്ടാഃ പൗരജാനപദൈഃ സഹ
 23 പ്രത്യദ്യയസ് തം സമ്പ്രാപ്തം സർവേ ഭീഷ്മ പുരോഗമാഃ
 തേ നദൂരം ഇവാധ്യാനം ഗത്വാ നാഗപുരാലയാഃ
 ആവൃതം ദദൂശൂർ ലോകം ഹൃഷ്ടാ ബഹുവിധൈർ ജനൈഃ
 24 നാനാ യാനസമാനീതൈ രന്തൈർ ഉച്ഛാവചൈസ് തഥാ
 ഹസ്ത്യശ്വരഥരന്തൈഗ് ച ഗോഭീർ ഉജ്ജ്വലൈർ അഥാവികൈഃ
 നാന്തം ദദൂശൂർ ആസാദ്യ ഭീഷ്മേണ സഹ കൗരവാഃ
 25 സോ fഭിവാദ്യ പിതൃഃ പാദൗ കൗസല്യാനന്ദവർധനഃ
 യഥാർഹം മാനയാം ആസ പൗരജാനപദാൻ അപി
 26 പ്രമുദ്യ പരരാഷ്ട്രാണി കൃതാർഥം പുനരാഗതം
 പുത്രം ആസാദ്യ ഭീഷ്മസ് തു ഹർഷാദ് അശ്രുണ്യ് അവർതയത്
 27 സ തുര്യശതസംഘാനാം ഭേരീണാം ച മഹാസ്വനൈഃ
 ഹർഷയൻ സർവശഃ പൗരാൻ വിവേശ ഗജസാഹവയം

അധ്യായം 106

1 [വൈ]

ധൃതരാഷ്ട്രാഭ്യനുജ്ഞാതഃ സ്വബാഹുവിജിതം ധനം
 ഭീഷ്മായ സത്യവന്തൈ ച മാത്രേ ചോപജഹാര സഃ
 2 വിദുരായ ച വൈ പാണ്ഡുഃ പ്രേഷയാം ആസ തദ് ധനം
 സുഹൃദശ് ചാപി ധർമാത്മാ ധനേന സമതർപയത്
 3 തതഃ സത്യവതീം ഭീഷ്മഃ കൗസല്യാം ച യശസിനീം
 ശൃഭൈഃ പാണ്ഡുജിതൈ രന്തൈസ് തോഷയാം ആസ ഭാരത
 4 നനന്ദ മാതാ കൗസല്യാ തം അപ്രതിമതേജസം
 ജയന്തം ഇവ പൗലോമീ പരിഷ്വജ്യ നരർഷഭം
 5 തസ്യ വീരസ്യ വിക്രാന്തൈഃ സഹസ്രശതദക്ഷിണ്ണൈഃ
 അശ്വമേധ ശന്തൈർ ഈജേ ധൃതരാഷ്ട്രോ മഹാമഖൈഃ
 6 സമ്പ്രയുക്തശ് ച കന്യാ ച മാദ്യാ ച ഭരതർഷഭ
 ജിതതരീസ് തദാ പാണ്ഡൂർ ബഭ്രുവ വനഗോചരഃ
 7 ഹിത്യാ പ്രാസാദനിലയം ശുഭാനി ശയനാനി ച
 അരണ്യനിത്യഃ സതതം ബഭ്രുവ മൃഗയാ പരഃ
 8 സ ചരൻ ദക്ഷിണം പാർശ്വം രമ്യം ഹിമവതോ ഗിരേഃ
 ഉവാസ ഗിരിപുഷ്പേഷു മഹാശാലവനേഷു ച
 9 രരാജ കന്യാ മാദ്യാ ച പാണ്ഡുഃ സഹ വനേ വസൻ
 കരേണ്യാർ ഇവ മധ്യസ്ഥഃ ശ്രീമാൻ പൗരന്ദരോ ഗജഃ
 10 ഭാരതം സഹ ഭാര്യാഭ്യം ബാണഖഡ്ഗധനർധരം
 വിചിത്രകവചം വീരം പരമാസ്തു വിദം നൃപം
 ദേവോ ിയം ഇത്യ് അമന്യന്ത ചരന്തം വനവാസിനഃ
 11 തസ്യ കാമാംശ് ച ഭോഗാംശ് ച നരാ നിത്യം അതരീതാഃ
 ഉപജഹൂർ വനാന്തേഷു ധൃതരാഷ്ട്രേണ ചോദിതാഃ
 12 അഥ പാരശവീം കന്യാം ദേവലസ്യ മഹീപതേഃ
 രൂപയൗവന സമ്പന്നാം സ ശുശ്രാവാപഗാ സുതഃ
 13 തതസ് തു വരയിത്യാ താം ആനായു പുരുഷർഷഭഃ
 വിവാഹം കാരയാം ആസ വിദുരസ്യ മഹാമതേഃ
 14 തസ്യാം ചോത്പാദയാം ആസ വിദുരഃ കരുനന്ദനഃ
 പുത്രാൻ വിനയസമ്പന്നാൻ ആത്മനഃ സദൃശാൻ ഗുണൈഃ

അധ്യായം 107

1 [വൈ]

തതഃ പുത്രശതം ജജ്ഞേ ഗാന്ധാര്യാം ജനമേജയ
 ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ വൈശ്യായാം ഏകശ് ചാപി ശതാത് പരഃ
 2 പാണ്ഡോഃ കന്യാം ച മാദ്ര്യാം ച പഞ്ച പുത്രാ മഹാരഥാഃ
 ദേവേഭ്യഃ സമപദ്യന്ത സന്താനായ കലസ്യ വൈ

3 [ജ്]

കഥം പുത്രശതം ജജ്ഞേ ഗാന്ധാര്യാം ദ്വിജസന്തമ
 കിയതാ ചൈവ കാലേന തേഷാം ആയുശ് ച കിം പരം
 4 കഥം ചൈകഃ സ വൈശ്യായാം ധൃതരാഷ്ട്ര സുതോ ിഭവത്
 കഥം ച സദ്രശീം ഭാര്യാം ഗാന്ധാരിം ധർമചാരിണീം
 ആനുകൂല്യേ വർത്തമാനാം ധൃതരാഷ്ട്രോ ിത്യവർത്ത
 5 കഥം ച ശപ്തസ്യ സതഃ പാണ്ഡോസ് തേന മഹാത്മനാ
 സമുത്പന്നാ ദൈവതേഭ്യഃ പഞ്ച പുത്രാ മഹാരഥാഃ
 6 ഏതദ് വിദ്വന് യഥാവൃതഥം വിസ്തരേണ തപോധന
 കഥയന്വ ന മേ തൃപ്തിഃ കഥ്യമാനേഷു ബന്ധുഷു

7 [വ]

ക്ഷുച് ശ്രമാഭിപരിശ്ലാനം ദൈവപായനം ഉപസ്മിതം
 തോഷയാം ആസ ഗാന്ധാരി വ്യാസസ് തസ്യൈ വരം ദദ്രു
 8 സാ വദ്വേ സദ്രശം ഭർതൃഃ പുത്രാണാം ശതം ആത്മനഃ
 തതഃ കാലേന സാ ഗർഭം ധൃതരാഷ്ട്രാദ് അമാഗ്രഹീത്
 9 സംവത്സരദ്വയം തം തു ഗാന്ധാരി ഗർഭം ആഹിതം
 അപ്രജാ ധാരയാം ആസ തതസ് താം ദുഃഖം ആവിശത്
 10 ശ്രുത്വാ കന്തീസൃതം ജാതം ബാലാർകസമതേജസം
 ഉദരസ്യാത്മനഃ സ്വൈര്യം ഉപലഭ്യാന്വചിന്തയത്
 11 അജ്ഞാതം ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ യത്തേന മഹതാ തതഃ
 സോദരം പാതയാം ആസ ഗാന്ധാരി ദുഃഖമൂർച്ഛിതാ
 12 തതോ ജജ്ഞേ മാംസപേശീ ലോഹാഷ്ട്രീലേവ സംഹതാ
 ദ്വിവർഷസംഭൃതാം കക്ഷൗ താം ഉത്സൃഷ്ടും പ്രചക്രമേ
 13 അഥ ദൈവപായനോ ജ്ഞാത്വാ ത്വരിതഃ സമുപാഗമത്
 താം സ മാംസമയീം പേശീം ദദർശ ജപതാം വരഃ
 14 തതോ ിബ്രവീത് സൗബലേയീം കിം ഇദം തേ ചികീർഷിതം
 സാ ചാത്മനോ മതം സത്യം ശശംസ പരമർഷയേ

15 ജ്യേഷ്ഠം കന്തിസുതം ജാതം ശ്രുത്വാ രവിസമപ്രഭം

ദുഃഖേന പരമേണേദം ഉദരം പാതിതം മയാ

16 ശതം ച കില പുത്രാണാം വിതീർണം മേ ത്വയാ പുരാ

ഇയം ച മേ മാംസപേശീ ജാതാ പുത്രശതായ വൈ

17 [വ്യ]

ഏവം ഏതത് സൗബലേയി നൈതജ്ജാത് അന്യഥാ ഭവേത്

വിതഥം നോക്തപൂർവം മേ സ്വൈരേഷ് അപി കതോ ഫന്യഥാ

18 ഘൃതപൂർണം കണ്യ ശതം ക്ഷിപ്രം ഏവ വിധീയതാം

ശീതാഭിർ അദ്ഭിർ അഷ്ടീലാം ഇമാം ച പരിഷിഞ്ചത

19 [വ]

സാ സിച്യമാനാ അഷ്ടീലാ അഭവച്ഛരതയാ തദാ

അംഗുഷ്ഠ പർവ മാത്രാണാം ഗർഭാണാം പൃഥഗ് ഏവ തു

20 ഏകാധിക ശതം പൂർണം യഥായോഗം വിശാം പതേ

മാംസപേശ്യാസ് തദാ രാജൻ ക്രമശഃ കാലപര്യയാത്

21 തതസ് താംസ് തേഷു കണ്യേഷു ഗർഭാൻ അവദധേ തദാ

സ്വന്തഗുപ്തേഷു ദേശേഷു രക്ഷാം ച വ്യദധാത് തതഃ

22 ശശാസ ചൈവ ഭഗവാൻ കാലേനൈതാവതാ പുനഃ

വിഘട്ടനീയാന്യ് ഏതാനി കണ്യാനീതി സ്മ സൗബലീം

23 ഇത്യ് ഉക്ത്വാ ഭഗവാൻ വ്യാസസ് തഥാ പ്രതിവിധായ ച

ജഗാമ തപസേ ധീമാൻ ഹിമവന്തം ശിലോച്യയം

24 ജജ്ഞേ ക്രമേണ ചൈതേന തേഷാം ദുര്യോധനോ നൃപഃ

ജന്മതസ് തു പ്രമാണേന ജ്യേഷ്ഠോ രാജാ യുധിഷ്ഠിരഃ

25 ജാതമാത്രേ സുതേ തസ്മിൻ ധൃതരാഷ്ട്രോ ഫബ്രവീദ് ഇദം

സമാനീയ ബഹുൻ വിപ്രാൻ ഭീഷ്മം വിദുരം ഏവ ച

26 യുധിഷ്ഠിരോ രാജപുത്രോ ജ്യേഷ്ഠോ നഃ കലവർധനഃ

പ്രാപ്തഃ സ്വഗുണതോ രാജ്യം ന തസ്മിൻ വാച്യം അസ്തി നഃ

27 അയം ത്വ് അനന്തരസ് തസ്മാദ് അപി രാജാ ഭവിഷ്യതി

ഏതദ് ധി ബ്രൂത മേ സത്യം യദ് അത്ര ഭവിതാ ധ്രുവം

28 വാക്യസ്യൈതസ്യ നിയന്തേ ദിക്ഷു സർവാസു ഭാരത

ക്രവ്യാദാഃ പ്രാണദൻ ഘോരാഃ ശിവാഗ് ചാശിവ ശംസിനഃ

29 ലക്ഷയിത്വാ നിമിത്താനി താനി ഘോരാണി സർവശഃ

തേ ഫബ്രവൻ ബ്രാഹ്മണാ രാജൻ വിദുരഗ് ച മഹാമതിഃ

30 വ്യക്തം കലാന്ത കരണോ ഭവിതൈഷ സുതസ് തവ

തന്യ ശാന്തിഃ പരിത്യാഗേ പുഷ്ട്യാ ത്വ് അപനയോ മഹാൻ
 31 ശതം ഏകോനം അപ്യ് അസ്തു പുത്രാണാം തേ മഹീപതേ
 ഏകേന കരു വൈ ക്ഷേമം ലോകസ്യ ച കലസ്യ ച
 32 ത്യജേദ് ഏകം കലസ്യാർഥേ ഗ്രാമസ്യാർഥേ കലം ത്യജേത്
 ഗ്രാമം ജനപദസ്യാർഥേ ആത്മാർഥേ പൃഥിവിം ത്യജേത്
 33 സ തഥാ വിദുരേണോക്തസ് തൈശ് ച സർവൈർ ദ്വിജോത്തമൈഃ
 ന ചകാര തഥാ രാജാ പുത്രസ്സേഹ സമന്വിതഃ
 34 തതഃ പുത്രശതം സർവം ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ പാർഥിവ
 മാസമാത്രേണ സഞ്ജജേത കന്യാ ചൈകാ ശതാധികാ
 35 ഗാന്ധാര്യാം ക്ലിശ്യമാനായാം ഉദരേണ വിവർധതാ
 ധൃതരാഷ്ട്രം മഹാബാഹുഃ വൈശ്യാ പര്യചരത് കില
 36 തസ്മിൻ സംവത്സരേ രാജൻ ധൃതരാഷ്ട്രാൻ മഹായശാഃ
 ജജേത ധീമാംസ് തതസ് തന്യാം യുയുത്സുഃ കരണോ നൃപ
 37 ഏവം പുത്രശതം ജജേത ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ ധീമതഃ
 മഹാരഥാനാം വീരാണാം കന്യാ ചൈകാഥ ദുഃശലാ

അധ്യായം 108

1 [ജ]

ജ്യേഷ്ഠാനജ്യേഷ്ഠതാം തേഷാം നാമധേയാനി ചാഭിഭോ
ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ പുത്രാണാം ആനുപൂർവ്വേണ കീർതയ

2 [വ]

ദുര്യോധനോ യുയുത്സുസ് ച രാജൻ ദുഃശാസനസ് തഥാ
ദുഃസഹോ ദുഃശലസ് ചൈവ ജലസന്ധഃ സമഃ സഹഃ

3 വിനാസവിന്ദു ദുർധർഷഃ സുബാഹുർ ദുഷ്ടധർഷണഃ

ദുർമർഷണോ ദുർമുഖസ് ച ദുഷ്കീർണഃ കർണ ഏവ ച

4 വിവിംശതിർ വികർണസ് ച ജലസന്ധഃ സുലോചനഃ

ചിത്രോപചിത്രൗ ചിത്രാക്ഷസ് ചാരു ചിത്രഃ ശരാസനഃ

5 ദുർമദോ ദുഷ്ടഗാഹസ് ച വിവിത്സുർ വികടഃ സമഃ

ഊർണ നാഭഃ സുനാഭസ് ച തഥാ നന്ദോപനന്ദകൗ

6 സേനാപതിഃ സുഷേണസ് ച കണ്യോദര മഹോദരൗ

ചിത്രബാണസ് ചിത്രവർമ്മാ സുവർമ്മാ ദുർവിമോചനഃ

7 അയോ ബാഹുർ മഹാബാഹുസ് ചിത്രാംഗസ് ചിത്രകണ്ഡലഃ

ഭീമവേഗോ ഭീമബലോ ബലാകീ ബലവർധനഃ

8 ഉഗ്രായുധോ ഭീമകർമ്മാ കനകായുർ ദ്രുപായുഃ

ദ്രുപവർമ്മാ ദ്രുപക്ഷത്രഃ സോമകീർതിർ അന്വദരഃ

9 ദ്രുപസന്ധോ ജരാസന്ധഃ സത്യസന്ധഃ സഭഃ സുവാക്

ഉഗ്രശ്രവാ അശ്വസേനഃ സേനാനീർ ദുഷ്ടരാജയഃ

10 അപരാജിതഃ പണ്ഡിതകോ വിശാലാക്ഷോ ദുരാവരഃ

ദ്രുഹസ്തഃ സുഹസ്തസ് ച വാതവേഗസുവർചസൗ

11 ആദിത്യകേതുർ ബഹു് ആശീനാഗദന്തോഗ്ര യായിനൗ

കവചീ നിഷംഗീ പാശീ ച ദണ്ഡധാരോ ധനുർ ഗ്രഹഃ

12 ഉഗ്രോ ഭീമ രഥോ വീരോ വീരബാഹുർ അലോലുപഃ

അഭയോ രൗദ്രകർമ്മാ ച തഥാ ദ്രുപരഥസ് ത്രയഃ

13 അനായുഷ്യഃ കണ്യ ഭേദീ വിരാവീ ദീർഘലോചനഃ

ദീർഘബാഹുർ മഹാബാഹുർ വ്യൂഢോരുർ കനകധ്വജഃ

14 കണ്യാശീ വീരജാസ് ചൈവ ദുഃശലാ ച ശതാധികാ

ഏതദ് ഏകശതം രാജൻ കന്യാ ചൈകാ പ്രകീർതിതാ

15 നാമധേയാനുപൂർവ്വേണ വിദ്ധി ജന്മ ക്രമം നൃപ

സർവേ ത് അതിരഥാഃ ശൂരാഃ സർവേ യുദ്ധവിശാരദാഃ

- 16 സർവേ വേദവിദഗ്ദ്ധൻ ചൈവ രാജശാസ്ത്രേഷു കോവിദാഃ
സർവേ സംസർഗവിദ്യാനു വിദ്യാഭിജന ശോഭിനഃ
- 17 സർവേഷാം അനന്ത്രപാശ് ച കൃതാ ദാരാ മഹീപതേ
ധൃതരാഷ്ട്രേണ സമയേ സമീക്ഷ്യ വിധിവത് തദാ
- 18 ദുഃശലാം സമയേ രാജാ സിന്ധുരാജായ ഭാരത
ജയദ്രഥായ പ്രദദൗ സൗഖലാനമതേ തദാ

അധ്യായം 109

1 [ജ]

കഥിതോ ധാർതരാഷ്ട്രാണാം ആർഷഃ സംഭവ ഉത്തമഃ
 അമാനുഷോ മാനുഷാണാം ഭവതാ ബ്രഹ്മ വിത്തമ
 2 നാമധേയാനി ചാപ്യ ഏഷാം കഥ്യമാനാനി ഭാഗശഃ
 ത്വന്തഃ ശ്രുതാനി മേ ബ്രഹ്മൻ പാണ്ഡവാനാം തു കീർത്തയ
 3 തേ ഹി സർവേ മഹാത്മാനോ ദേവരാജപരാക്രമാഃ
 ത്വയൈവാംശാവതരണേ ദേവ ഭാഗഃ പ്രകീർത്തിതാഃ
 4 തസ്മാദ് ഇച്ഛാമ്യ് അഹം ശ്രോതും അതിമാനുഷ കർമ്മണാം
 തേഷാം ആജനനം സർവം വൈശമ്പായന കീർത്തയ

5 [വ]

രാജാ പാണ്ഡുർ മഹാരണ്യേ മൃഗവ്യാലനിഷേവിതേ
 വനേ മൈഥുന കാലസ്ഥം ദദർശ മൃഗയുഥപം
 6 തതസ് താം ച മൃഗീം തം ച രക്തപുംഖൈഃ സുപത്രിഭിഃ
 നിർബിഭേദ ശരൈസ് തീക്ഷ്ണൈഃ പാണ്ഡുഃ പഞ്ചഭീർ ആശുസൈഃ
 7 സ ച രാജൻ മഹാതേജാ ഋഷിപുത്രസ് തപോധനഃ
 ഭാര്യയാ സഹ തേജസീ മൃഗരൂപേണ സംഗതഃ
 8 സംസക്തസ് തു തയാ മൃഗ്യാ മാനുഷീം ഹുരയൻ ഗിരം
 ക്ഷണേന പതിതോ ഭ്രമു വിലലാപാകലേന്ദ്രിയഃ

9 [മൃഗ]

കാമമന്യുപരീതാപി ബുദ്ധ്യംഗ രഹിതാപി ച
 വർജയന്തി നൃശംസാനി പാപേഷ് അഭിരതാ നരാഃ
 10 ന വിധിം ഗ്രസതേ പ്രജ്ഞാ പ്രജ്ഞാം തു ഗ്രസതേ വിധിഃ
 വിധിപര്യാഗതാൻ അർമാൻ പ്രജ്ഞാ ന പ്രതിപദ്യതേ
 11 ശശ്വദ് ധർമാത്മനാം മുഖ്യേ കലേ ജാതസ്യ ഭാരത
 കാമലോഭാഭിഭൂതസ്യ കഥം തേ ചലിതാ മതിഃ

12 [പ]

ശത്രുണാം യാ വധേ വൃത്തിഃ സാ മൃഗാണാം വധേ സ്മൃതാ
 രാജ്ഞാം മൃഗന മാം മോഹാത് ത്വം ഗർഹയിതും അർഹസി
 13 അച്ഛദ്മനാമായയാ ച മൃഗാണാം വധ ഇഷ്യതേ
 സ ഏവ ധർമ്മോ രാജ്ഞാം തു തദ് വിദ്വാൻ കിം ന ഗർഹസേ
 14 അഗസ്ത്യഃ സത്രം ആസീനസ് ചചാര മൃഗയാം ഋഷിഃ
 ആരണ്യാൻ സർവദൈവത്യാൻ മൃഗാൻ പ്രോക്ഷ്യ മഹാവനേ

15 പ്രമാണ ദൃഷ്ട്യർമേണ കഥം അസ്താൻ വിഗർഹസേ
അഗസ്ത്യസ്യാഭിചാരേണ യുഷ്ണാകം വൈ വപാ ഇതാ

16 [മൃഗ]

ന രിപുൻ വൈ സമുദ്ദിശ്യ വിമുഞ്ചന്തി പുരാ ശരാൻ
രന്ധ്ര ഏഷാം വിശേഷേണ വധകാലഃ പ്രശസ്യതേ

17 [പ]

പ്രമത്തം അപ്രമത്തം വാ വിവൃതം ഘൃന്തി ചൗജസാ
ഉപായൈർ ഇഷ്ടഭിസ് തീക്ഷ്ണൈഃ കസ്താൻ മൃഗവിഗർഹസേ

18 [ഃ]

നാഹം ഘൃന്തം മൃഗാൻ രാജൻ വിഗർഹേ ആത്മകാരണാത്
മൈഥുനം തു പ്രതീക്ഷ്യം മേ സ്യാത് ത്വയേഹാതുരംസതഃ

19 സർവഭൂതഹിതേ കാലേ സർവഭൂതേസ്സീതേ തഥാ

കോ ഹി വിദ്വാൻ മൃഗം ഹന്ത്യാച് ചരന്തം മൈഥുനം വനേ
പുരുഷാർഥ ഫലം കാന്തം യത് ത്വയാ വിതഥം കൃതം

20 പൗരവാണാം ഋഷീണാം ച തേഷാം അക്ലിഷ്ടകർമ്മണാം
വംശേ ജാതസ്യ കൗരവ്യ നാനരൂപം ഇദം തവ

21 നൃശംസം കർമ്മ സുമഹത് സർവലോകവിഗർഹിതം
അസ്വർഗ്യം അയശസ്യം ച അധർമീഷ്യം ച ഭാരത

22 സ്ത്രീ ഭോഗാനാം വിശേഷജ്ഞഃ ശാസ്ത്രധർമാർഥമതത്വവിത്
നാർഹസ് ത്വം സുരസങ്കാശ കർതും അസ്വർഗ്യം ഈദൃശം

23 ത്വയാ നൃശംസകർതാരഃ പാപാചാരാശ് ച മാനവാഃ
നിഗ്രാഹ്യാഃ പാർഥിവശ്രേഷ്ഠ ത്രിവർഗപരിവർജിതാഃ

24 കിം കൃതം തേ നരശ്രേഷ്ഠ നിഘൃതോ മാം അനാഗസം
മുനിം മൂലഫലാഹാരം മൃഗവേഷ ധരം നൃപ

വസമാനം അരണ്യേഷു നിത്യം ശമ പരായണം
25 ത്വയാഹം ഹിംസിതോ യസ്താത് തസ്താത് ത്വയാ അപ്യ് അസംശയം

ദ്വയോർ നൃശംസകർതാരം അവശം കാമമോഹിതം
ജീവിതാന്തകരോ ഭാവ ഏവം ഏവാഗമിഷ്യതി

26 അഹം ഹി കിന്ദമോ നാമ തപസാപ്രതിമോ മുനിഃ
വ്യപത്രപൻ മനുഷ്യാണാം മൃഗ്യാം മൈഥുനം ആചരം

27 മൃഗോ ഭൂത്യാ മൃഗൈഃ സാർധം ചരാമി ഗഹനേ വനേ
ന തു തേ ബ്രഹ്മഹത്യേയം ഭവിഷ്യത്യ് അവിജാനതഃ

മൃഗരൂപധരം ഹത്യാ മാം ഏവം കാമമോഹിതം

28 അസ്യ തു ത്വം ഫലം മൃഡ പ്രാപ്തസിദൃശം ഏവ ഹി
 പ്രിയയാ സഹ സംവാസം പ്രാപ്യ കാമവിമോഹിതഃ
 ത്വം അപ്യ് അസ്യാം അവസ്ഥായാം പ്രേതലോകം ഗമിഷ്യസി
 29 അന്തകാലേ ച സംവാസം യയാ ഗന്താസി കന്യയാ
 പ്രേതരാജവശം പ്രാപ്തം സർവഭൂതദൂരത്യയം
 ഭക്ത്യാ മതീമതാം ശ്രേഷ്ഠ സൈവ ത്വാം അനയാസ്യതി
 30 വർത്തമാനഃ സുഖേ ദുഃഖം യഥാഹം പ്രാപ്തിതസ് ത്വയാ
 തഥാ സുഖം ത്വാം സമ്പ്രാപ്തം ദുഃഖം അഭ്യാഗമിഷ്യതി
 31 [വ്]
 ഏവം ഉക്ത്വാ സുദുഃഖാർതോ ജീവിതാത് സ വ്യയുജ്യത
 മൃഗഃ പാണ്ഡുശ് ച ശോകാർതഃ ക്ഷണേന സമപദ്യത

അധ്യായം 110

1 [വൈ]

തം വ്യതീതം അതിക്രമ്യ രാജാ സ്വം ഇവ ബാസവം
സഭാര്യഃ ശോകദുഃഖാർതഃ പര്യദേവയദ് ആതുരഃ

2 [പാണ്ഡു]

സതാം അപി കലേ ജാതാഃ കർമ്മണാ ബത ദുർഗതിം
പ്രാപ്തവന്ത്യ് അക്രതാന്താനഃ കാമജാലവിമോഹിതാഃ

3 ശശ്വദ് ധർമാത്മനാ ജാതോ ബാല ഏവ പിതാ മമ
ജീവിതാന്തം അനുപ്രാപ്തഃ കാമാത്മൈവേതി നഃ ശ്രുതം

4 തസ്യ കാമാത്മനഃ ക്ഷേത്രേ രാജന്തഃ സംയത വാഗ് ജ്വലിഃ
കൃഷ്ണദ്വൈപായനഃ സാക്ഷാദ് ഭഗവാൻ മാം അജീജ്ഞത്

5 തസ്യാദ്യ വ്യസനേ ബുദ്ധിഃ സഞ്ജാതേയം മമാധമാ
ത്യക്തസ്യ ദേവൈർ അനയാൻ മൃഗയായാം ദുരാത്മനഃ

6 മോക്ഷം ഏവ വ്യവസ്യാമി ബന്ധോ ഹി വ്യസനം മഹത്
സുവൃത്തിം അനുവർതിഷ്യേ താം അഹം പിതൂർ അവ്യയാം
അതീവ തപസാന്മാനം യോജയിഷ്യാമ്യ് അസംശയം

7 തസ്മാദ് ഏകോ ിഹം ഏകാഹം ഏകൈകസ്മിൻ വനസ്തൗ
ചരൻ ദൈക്ഷം മൂനിർ മൂണ്ഡഗ് ചരിഷ്യാമി മഹീം ഇമാം

8 പാംസുനാ സമവച്ഛന്നഃ ശൂന്യാഗാര പ്രതിശ്രുതഃ
വൃക്ഷമൂലനികേതോ വാ ത്യക്തസർവപ്രിയാപ്രിയഃ

9 ന ശോചൻ ന പ്രഹൃഷ്ട്യംഗ് ച തുല്യനിന്ദാത്മസംസ്തുതിഃ
നിരാശീർ നിർനമസ്കാരോ നിർദ്വന്ദ്വോ നിഷ്ഠിരിഗ്രഹഃ

10 ന ചാപ്യ് അവഹസൻ കം ചിൻ ന കർവൻ ഭൂകടീം ക്വ ചിത്
പ്രസന്നവദനോ നിത്യം സർവഭൂതഹിതേ രതഃ

11 ജംഗമാജംഗമം സർവം അവിഹിംസംഗ് ചതുർവിധം
സ്വാസ്യ പ്രജാസ് ഇവ സദാ സമഃ പ്രാണഭൃതാം പ്രതി

12 ഏകകാലം ചരൻ ദൈക്ഷം കലാനി ദ്വേ ച പഞ്ച ച
അസംഭവേ വാ ദൈക്ഷസ്യ ചരന്ത് അനഗനാന്ത്യ് അപി

13 അൽപം അൽപം യഥാ ഭോജ്യം പൂർവലാഭേന ജാതുചിത്
നിത്യം നാതിചരം ലാഭേ അലാഭേ സപ്ത പുരയൻ

14 വാസൈത്യകം തക്ഷതോ ബാഹുഃ ചന്ദനേനൈകം ഉക്ഷതഃ
നാകല്യാണം ന കല്യാണം പ്രധ്യായന്ത് ഉഭയോസ് തയോഃ

15 ന ജീജീവിഷ്യവത് കിം ചിൻ ന മുമൂർഷ്യവദ് ആചരൻ

മരണം ജീവിതം ചൈവ നാഭിനന്ദൻ ന ച ദ്വിഷൻ
 16 യാ: കാശ് ചിജ് ജീവതാ ശക്യാ: കർതും അഭ്യുദയ ക്രിയാ:
 താ: സർവാ: സമതിക്രമ്യ നിമേഷാദിഷ്ട് അവസ്ഥിത:
 17 താസു സർവാസ്ത്വ അവസ്ഥാസു ത്യക്തസർവേന്ദ്രിയക്രിയാ:
 സമ്പരിത്യക്ത ധർമാത്മാ സുനിർണിക്കാത്മ കൽമഷ:
 18 നിർമൂക്ത: സർവപാപേഭ്യോ വ്യതീത: സർവവാഗ്ധരാ:
 ന വശേ കസ്യ ചിത് തിഷ്ഠൻ സധർമാ മാതരിശ്വന:
 19 ഏതയാ സതതം വൃത്തയാ ചരന്ത് ഏവം പ്രകാരയാ
 ദേഹം സസാരയിഷ്ട്യാമി നിർഭയം മാർഗം ആസ്ഥിത:
 20 നാഹം ശ്വാ ചരിതേ മാർഗേ അവിര്യ കൃപണോചിതേ
 സ്വധർമാത് സതതാപേതേ രമേയം വിര്യവർജിത:
 21 സതക്രതോ ഽസക്രതോ വാപി യോ ഽന്യാം കൃപണ ചക്ഷുഷാ
 ഉചൈതി വൃത്തിം കാമാത്മാ സ ശൂന്യാം വർതതേ പഥി
 22 [വ്]

ഏവം ഉക്തയാ സുദുഃഖാർതോ നി:ശ്വാസപരമോ നൃപ:
 അവേക്ഷമാണ: കന്തിം ച മാദ്രിം ച സമഭാഷത
 23 കൗസല്യാ വിദുര: ക്ഷത്താ രാജാ ച സഹ ബന്ധുഭി:
 ആര്യാ സത്യവതി ഭീഷ്മസ്തേ ച രാജപുരോഹിതാ:
 24 ബ്രാഹ്മണാശ് ച മഹാത്മാന: സോമപാ: സംശിതവ്രതാ:
 പാരവൃദ്ധാശ് ച യേ തത്ര നിവസന്ത്യ് അസ്മദ് ആശ്രയാ:
 പ്രസാദ്യ സർവേ വക്തവ്യാ: പാണ്ഡു: പ്രവ്രജിതോ വനം
 25 നിശമ്യ വചനം ഭർതൂർ വനവാസേ ധൃതാത്മന:
 തത് സമം വചനം കന്തി മാദ്രീ ച സമഭാഷതാം
 26 അന്യേ ഽപി ഹ്യ് ആശ്രമാ: സന്തി യേ ശക്യാ ഭരതർഷഭ:
 ആവാദ്യാം ധർമപത്നീദ്യാം സഹ തപ്ത്വാ തപോ മഹത്
 ത്വം ഏവ ഭവിതാ സാർഥ: സ്വർഗസ്യാപി ന സംശയ:
 27 പ്രണിധായേന്ദ്രിയ ഗ്രാമം ഭർതൃലോകപരായണേ
 ത്യക്തകാമസുഖേ ഹ്യ് ആവാം തപ്ത്വായോ വിപുലം തപ:
 28 യദി ആവാം മഹാപ്രാജ്ഞ ത്യക്ഷ്യസി ത്വം വിശാം പതേ
 അദ്വൈവാവാം പ്രഹാസ്യാവോ ജീതിവം നാരൗ സംശയ:
 29 [പ്]

യദി വ്യവസിതം ഹ്യ് ഏതദ് യുവയോർ ധർമസംഹിതം
 സ്വവൃത്തിം അനുവർതിഷ്യേ താം അഹം പിതൂർ അവ്യയാം

30 തൃക്കഗ്രാമ്യ സുഖാചാരസ് തപ്യമാനോ മഹത് തപഃ
 വൽകലീ ഫലമൂലാശീ ചരിഷ്യാമി മഹാവനേ
 31 അഗ്നിം ജുഹ്വന് ഉഭൃ കാലാവ് ഉഭൃ കാലാവ് ഉപസൃശൻ
 കൃശഃ പരിമിതാരാഹസ് ചീരചർമ്മ ജടാധരഃ
 32 ശീതവാതാതപ സഹഃ ക്ഷുത്പിപാസാശ്രമാന്വിതഃ
 തപസാ ദൃശ്വരേണേദം ശരീരം ഉപശോഷയൻ
 33 ഏകാന്തശീലീ വിമൃശൻ പക്വാപക്വേന വർതയൻ
 പിതൃൻ ദേവാംസ് ച വന്യേന വാഗ്ഭിർ അദ്ഭിസ് ച തർപയൻ
 34 വാനപ്രസ്ഥജനസ്യാപി ദർശനം കലവാസിനാം
 നാപ്രിയാണ്യ് ആചരജ് ജാതു കിം പുനർ ഗ്രാമവാസിനാം
 35 ഏവം ആരണ്യ ശാസ്ത്രാനാം ഉഗ്രം ഉഗ്രതരം വിധിം
 കാങ്ക്ഷമാണോ ഫഹം ആസിഷ്യേ ദേഹസ്യാസ്യ സമാപനാത്
 36 [വ]
 ഇത്യ ഏവം ഉക്ത്വാ ഭാര്യേ തേ രാജാ കൗരവവംശജഃ
 തതസ് ചൂഡാമണിം നിഷ്ഠം അംഗദേ കണ്ഡലാനി ച
 വാസാംസി ച മഹാർഹാണി സ്ത്രീണാം ആഭരണാനി ച
 37 പ്രദായ സർവം വിപ്രേഭ്യഃ പാണ്ഡുഃ പുനർ അഭാഷത
 ഗത്വാ നാഗപുരം വാച്യം പാണ്ഡുഃ പ്രവ്രജീതോ വനം
 38 അർഥം കാമം സുഖം ചൈവ രതിം ച പരമാത്മികാം
 പ്രതസ്ഥേ സർവം ഉത്സൃജ്യ സഭാര്യഃ കരുപംഗവഃ
 39 തതസ് തസ്യാനയാത്രാണി തേ ചൈവ പരിചാരകാഃ
 ശ്രുത്വാ ഭരത സിംഹസ്യ വിവിധാഃ കരുണാ ഗിരഃ
 ഭീമം ആർതസ്വരം കൃത്വാ ഹാഹേതി പരിചക്രശൂഃ
 40 ഉഷ്ണം അശ്രുവിമുഞ്ചന്തസ് തം വിഹായ മഹീപതിം
 യയൂർ നാഗപുരം തുർണം സർവം ആദായ തദ് വചഃ
 41 ശ്രുത്വാ ച തേഭ്യസ് തത് സർവം യഥാവൃത്തം മഹാവനേ
 ധൃതരാഷ്ട്രോ നരശ്രേഷ്ഠഃ പാണ്ഡും ഏവാന്വശോചത
 42 രാജപുത്രസ് തു കൗരവ്യഃ പാണ്ഡുർ മൂലഫലാഗനഃ
 ജഗാമ സഹ ഭാര്യാഭ്യാം തതോ നാഗസഭം ഗിരിം
 43 സ ചൈത്രരഥം ആസാര്യ വാരിഷേണം അതീത്യ ച
 ഹിമവന്തം അതിക്രമ്യ പ്രയയൗ ഗന്ധമാദനം
 44 രക്ഷ്യമാണോ മഹാഭൂതൈഃ സിദ്ധൈസ് ച പരമർഷിഭിഃ
 ഉവാസ സ തദാ രാജാ സമേഷു വിഷമേഷു ച

45 ഇന്ദ്ര ദ്യുമത സരഃ പ്രാപ്യ ഹിംസകൂടം അതീത്യ ച
ശതശ്രംഗേ മഹാരാജ താപസഃ സമപദ്യത

അധ്യായം 111

1 [വ]

തത്രാപി തപസി ശ്രേഷ്ഠേ വർതമാനഃ സ വീര്യവാൻ
സിദ്ധചാരണസംഘാനാം ബഭ്രുവ പ്രിയദർശനഃ

2 ശുശ്രൂഷൂർ അനഹംവാദീ സംയതാത്മാ ജിതേന്ദ്രിയഃ
സ്വർഗം ഗതും പരാക്രാന്തഃ സ്വേന വീര്യേണ ഭാരത

3 കേഷാം ചിദ് അഭവദ് ഭ്രാതാ കേഷാം ചിദ് അഭവത് സഖാ
ഋഷയസ് ത്വ് അപരേ ചൈനം പുത്രവത് പര്യപാലയൻ

4 സ തു കാലേന മഹതാ പ്രാപ്യ നിഷ്കൂൽമഷം തപഃ
ബ്രഹ്മർഷിസദൃശഃ പാണ്ഡുർ ബഭ്രുവ ഭരതർഷഭ

5 സ്വർഗപാരം തിതീർഷൻ സ ശതശൃംഗാദ് ഉദങ്മുഖഃ
പ്രതസ്മേ സഹ പത്നീഭ്യാം അബ്രുവംസ് തത്ര താപസാഃ

ഉപദ്യ് ഉപരി ഗച്ഛന്തഃ ശൈലരാജം ഉദങ്മുഖഃ

6 ദൃഷ്ട്വന്തോ ഗിരേർ അസ്യ ദുർഗാൻ ദേശാൻ ബഹുൻ വയം
ആക്രീഡഭ്രതാൻ ദേവാനാം ഗന്ധർവാപ്സരസാം തഥാ

7 ഉദ്യാനാനി കണ്ഠേരസ്യ സമാനി വിഷമാണി ച
മഹാനദീ നിതംബാംഗ് ച ദുർഗാംഗ് ച ഗിരിഗഹ്വരാൻ

8 സന്തി നിത്യഹിമാ ദേശാ നിർവൃക്ഷ മൃഗപക്ഷിണഃ
സന്തി കേ ചിൻ മഹാവർഷാ ദുർഗാഃ കേ ചിദ് ദൂരാസദാഃ

9 അതിക്രാമേൻ ന പക്ഷീ യാൻ കൃത ഏവേതരേ മൃഗാഃ
വായുർ ഏകോ fതിഗാദ് യത്ര സിദ്ധാഗ് ച പരമർഷയഃ

10 ഗച്ഛന്ത്യ ശൈലരാജേ fസ്തിൻ രാജപുത്ര്യൗ കഥം ത്വ് ഇമേ
ന സീദേതാം അദഃഖാർഹേ മാ ഗമോ ഭരതർഷഭ

11 [പ]

അപ്രജസ്യ മഹാഭാഗാ ന ദ്വാരം പരിചക്ഷതേ

സ്വർഗേ തേനാഭിതപ്തോ fഹം അപ്രജസ് തദ് ബ്രവീമി വഃ

12 ഋണൈഗ് ചതുർഭിഃ സംയുക്താ ജായന്തേ മനുജാ ഭൂവി
പിതൃദേവർഷിമനുജദേവൈഃ ശതസഹസ്രശഃ

13 ഏതാനി തു യഥാകാലം യോ ന ബുധ്യതി മാനവഃ
ന തസ്യ ലോകാഃ സന്തീതി ധർമവിദ്ഭിഃ പ്രതിഷ്ഠിതം

14 യജ്ഞൈഗ് ച ദേവാൻ പ്രിണാതി സ്വാധ്യായതപസാ മൂനീൻ
പുന്ത്രൈഃ ശ്രാദ്ധൈഗ് പിതൃംഗ് ചാപി ആന്ദ്രശംസ്യേന മാനവാൻ

15 ഋഷിദേവ മനുഷ്യാണാം പരിമുക്തോ fസ്തി ധർമതഃ

പിത്രാദ് ജ്ഞാദ് അനിർമുക്തസ് തേന തപ്യേ തപോധനാഃ
 16 ദേഹനാശേ ധ്രുവോ നാശഃ പിതൃണാം ഏഷ നിശ്ചയഃ
 ഇഹ തസ്മാത് പ്രജാ ഹേതോഃ പ്രജായന്തേ നരോത്തമാഃ
 17 യഥൈവാഹം പിതൃഃ ക്ഷേത്രേ സൃഷ്ടുസ് തേന മഹാത്മനാ
 തഥൈവാസ്മിൻ മമ ക്ഷേത്രേ കഥം വൈ സംഭവേത് പ്രജാ
 18 [താപസാഹ]

അസ്തി വൈ തവ ധർമാത്മൻ വിദ്മ ദേവോപമം ശ്രഭം
 അപത്യം അനഘം രാജൻ വയം ദിവ്യേന ചക്ഷുഷാ
 19 ദൈവദിഷ്ടം നരവ്യാഘ്രേ കർമ്മണേഹോപപാദയ
 അക്ലിഷ്ടം ഫലം അവ്യഗ്രോ വിന്ദതേ ബുദ്ധിമാൻ നരഃ
 20 തസ്മിൻ ദൃഷ്ടേ ഫലേ താത പ്രയത്നം കർതും അർഹസി
 അപത്യം ഗുണസമ്പന്നം ലബ്ധ്വാ പ്രീതിം അപാപ്സ്യസി
 21 [വ]

തച് ശ്രുത്വാ താപസ വചഃ പാണ്ഡുശ് ചിന്താപരോ ദിവേത്
 ആത്മനോ മൃഗശാപേന ജാനന് ഉപഹതാം ക്രിയാം
 22 സോ ഫബ്രുവിദ് വിജനേ കന്തിം ധർമപത്നീം യശസ്വിനീം
 അപത്യോത്പാദനേ യോഗം ആപദി പ്രസമർഥയൻ
 23 അപത്യം നാമ ലോകേഷു പ്രതിഷ്ഠാ ധർമസംഹിതാ
 ഇതി കന്തി വിദുർ ധീരാഃ ശാശ്വതം ധർമം ആദിതഃ

24 ഇഷ്ടം ദത്തം തപസ് തപ്തം നിയമശ് ച സ്വന്ദൃഷ്ടിതഃ
 സർവം ഏവാനപത്യസ്യ ന പാവനം ഇഹോച്യതേ
 25 സോ ഫഹം ഏവം വിദിത്യൈതത് പ്രപശ്യാമി ശുചിസ്മിതേ
 അനപത്യഃ ശുഭ്രാംൽ ലോകാൻ നാവാപ്സ്യാമീതി ചിന്തയൻ
 26 മൃഗാഭിശാപാൻ നഷ്ടം മേ പ്രജനം ഹ്യ് അകൃതാത്മനഃ
 നൃശംസകാരിണോ ഭീരു യഥൈവോപഹതം തഥാ

27 ഇമേ വൈ ബന്ധുദായാദാഃ ഷട് പുത്രാ ധർമദർശനേ
 ഷഡ് ഏവാബന്ധു ദായാദാഃ പുത്രാസ് താത് ശൃണ മേ പൃഥേ
 28 സ്വയം ജാതഃ പ്രണീതശ് ച പരിക്രീതശ് ച യഃ സുതഃ
 പൗനർഭവശ് ച കാന്തിനഃ സ്വൈരിണ്യാം യശ് ച ജായതേ
 29 ദത്തഃ ക്രീതഃ കൃത്രിമശ് ച ഉപഗച്ഛേത് സ്വയം ച യഃ
 സഹോഢോ ജാതരേതാശ് ച ഹീനയോനിയുതശ് ച യഃ

30 പൂർവപൂർവതമാഭാവേ മത്യാ ലിപ്സേത വൈ സുതം
 ഉത്തമാദ് അവരാഃ പുനഃ കാർഷ്ണേതേ പുത്രം ആപദി

31 അപത്യം ധർമ്മലഭം ശ്രേഷ്ഠം വിന്ദതി സായവഃ
 ആത്മശുക്രാദ് അപി പൃഥേ മനഃ സ്വായംഭവോ fബ്രവീത്
 32 തസ്മാത് പ്രഹേഷ്യായ് അദ്യ ത്യാം ഹീനഃ പ്രജനനാത് സ്വയം
 സദൃശാച് ശ്രേയസോ വാ ത്യാം വിദ്യ് അപത്യം യശസിനി
 33 ശൃണു കന്തി കഥാം ചേമാം ശാര ദണ്ഡായനീം പ്രതി
 യാ വീര പത്നീ ഗുരുഭീർ നിയുക്താപത്യ ജന്മനി
 34 പുഷ്പേണ പ്രയതാ സ്താതാ നിശി കന്തി ചതുഷ്ഠഥേ
 വരയിത്യാ ദ്വിജം സിദ്ധം ഹൃത്യാ പുംസവനേ fനലം
 35 കർമണ്യ് അവസിതേ തസ്മിൻ സാ തേനൈവ സഹാവസത്
 തത്ര ത്രിത്ത് ജനയാം ആസ ദുർജയാദീൻ മഹാരഥാൻ
 36 തഥാ ത്യാ അപി കല്യാണി ബ്രാഹ്മണാത് തപസാധികാത്
 മന്നിയോഗാദ് യതക്ഷിപ്രം അപത്യോത്പാദനം പ്രതി

അധ്യായം 112

1 [വി]

ഏവം ഉക്താ മഹാരാജ കന്തി പാണ്ഡ്യം അഭാഷത
 കുരൂണാം ജഷഭം വീരം തദാ ഭൂമിപതിം പതിം
 2 ന മാം അർഹസി ധർമ്മജ്ഞ വജ്രം ഏവം കഥം ചന
 ധർമ്മപതിം അഭിരതാം ത്വയി രാജീവലോചന
 3 ത്വം ഏവ തു മഹാബാഹോ മയ്യ് അപത്യാനി ഭാരത
 വീര വീര്യോപപന്നാനി ധർമ്മതോ ജനയിഷ്യസി
 4 സ്വർഗം മനുജശാർദൂല ഗച്ഛേയം സഹിതാ ത്വയാ
 അപത്യായ ച മാം ഗച്ഛ ത്വം ഏവ കുരുനന്ദന
 5 ന ഹ്യ് അഹം മനസാപ്യ് അന്യം ഗച്ഛേയം ത്വദൃതേ നരം
 ത്വന്തഃ പ്രതിവിശിഷ്ടുശ് ച കോ ിന്യോ ിന്ധി ഭൂവി മാനവഃ
 6 ഇമാം ച താവദ് ധർമ്മ്യാം ത്വം പൗരാണീം ശൃണ മേ കഥാം
 പരിശ്രുതാം വിശാലാക്ഷ കീർത്തിഷ്യാമി യാം അഹം
 7 വ്യൂഷിതാശ്ച ഇതി ഖ്യാതോ ബഭ്രുവ കില പാർഥിവഃ
 പുരാ പരമധർമിഷ്ടഃ പൂരോർ വംശവിവർധനഃ
 8 തസ്തിംശ് ച യജമാനേ വൈ ധർമാത്മനി മഹാത്മനി
 ഉപാഗമംസ് തതോ ദേവാഃ സേന്ദ്രാഃ സഹ മഹർഷിഭിഃ
 9 അമാദ്യദ് ഇന്ദ്രഃ സോമേന ദക്ഷിണാഭിർ ദ്വിജായഃ
 വ്യൂഷിതാശ്ചസ്യ രാജർഷേസ് തതോ യജ്ഞേ മഹാത്മനഃ
 10 വ്യൂഷിതാശ്ചസ് തതോ രാജന് അതി മർത്യാൻ വ്യരോചത
 സർവഭൂതാന്യ് അതി യഥാ തപനഃ ശിശിരാത്യയേ
 11 സ വിജിത്യ ഗൃഹീത്വാ ച നൃപതീൻ രാജസത്തമഃ
 പ്രാച്യാൻ ഉദീച്യാൻ മധ്യാംശ് ച ദക്ഷിണാത്യാൻ അകാലയത്
 12 അശ്വമേധേ മഹായജ്ഞേ വ്യൂഷിതാശഃ പ്രതാപവാൻ
 ബഭ്രുവ സ ഹി രാജേന്ദ്രോ ദശനാഗബലാനിതഃ
 13 അപ്യ് അത്ര ഗാഥാം ഗായന്തി യേ പുരാണവിദോ ജനാഃ
 വ്യൂഷിതാശഃ സമുദ്രാന്താം വിജിത്യേമാം വസുന്ധരാം
 അപാലയത് സർവവർണാൻ പിതാ പുത്രാൻ ഇവൗരസാൻ
 14 യജമാനോ മഹായജ്ഞേൻ ബ്രാഹ്മണേഭ്യോ ദദൗ ധനം
 അനന്തരതാന്യ് ആദായ ആജഹാര മഹാക്രൗന്ധൻ
 സുഷാവ ച ബഹുൻ സോമാൻ സോമസംസ്ഥാസ് തതാന ച
 15 ആസീത് കാക്ഷിവതീ ചാസ്യ ഭാര്യാ പരമസംമതാ

ഭദ്രാ നാമ മനഷ്യേഭ്യ ഭൂപേണാസദൃശീ ഭൂവി
 16 കാമയാം ആസതുസ് തൗ തു പരസ്സരം ഇതി ശ്രുതിഃ
 സ തസ്യാം കാമസംമത്തോ യക്ഷ്ണാണം സമപദ്യത
 17 തേനാചിരേണ കാലേന ജഗാമാസ്തം ഇവാംശ്രമാൻ
 തസ്മിൻ പ്രേതേ മനഷ്യേഭ്യേ ഭാര്യാസ്യ ഭൃശദഃഖിതാ
 18 അപുത്രാ പുരുഷവ്യാഘ്രേ വിലലാപേതി നഃ ശ്രുതം
 ഭദ്രാ പരമദഃഖാർതാ തൻ നിബോധ നരാധിപ
 19 നാതീ പരമധർമ്മജ്ഞ സർവാ പുത്ര വിനാകൃതാ
 പതിം വിനാ ജീവതി യാ ന സാ ജീവതി ദഃഖിതാ
 20 പതിം വിനാ മൃതം ശ്രേയോ നാര്യഃ ക്ഷത്രീയ പുംഗവ
 ത്വദ്ഗതിം ഗതും ഇച്ഛാമി പ്രസീദസ്വ നയസ്വ മാം
 21 ത്വയാ ഹീനാ ക്ഷണം അപി നാഹം ജീവീതും ഉത്സഹേ
 പ്രസാദം കരു മേ രാജൻ ഇതസ് തൂർണം നയസ്വ മാം
 22 പൃഷ്ഠതോ ിനഗമിഷ്യാമി സമേഷു വിഷമേഷു ച
 ത്വാം അഹം നരശാർദൂല ഗച്ഛന്തം അനിവർതിനം
 23 ഛായേവാനപഗാ രാജൻ സതതം വശവർതിനീ
 ഭവിഷ്യാമി നരവ്യാഘ്രേ നിത്യം പ്രിയഹിതേ രതാ
 24 അദ്യ പ്രഭൃതി മാം രാജൻ കഷ്ടാ ഹൃദയശോഷണാഃ
 ആയയോ ിഭിഭവിഷ്യന്തി ത്വദൃതേ പുഷ്കരേക്ഷണ
 25 അഭാഗ്യയാ മയാ നൃനം വിയുക്താഃ സഹചാരിണഃ
 സംയോഗാ വിപ്രയുക്താ വാ പൂർവദേഹേഷു പാർഥിവ
 26 തദ് ഇദം കർമ്മഭിഃ പാപൈഃ പൂർവദേഹേഷു സഞ്ചിതം
 ദഃഖം മാം അനസമ്പ്രാപ്തം രാജംസ് ത്വദ് വിപ്രയോഗജം
 27 അദ്യ പ്രഭൃത്യ് അഹം രാജൻ കശ പ്രസ്തരശായിനീ
 ഭവിഷ്യാമ്യ് അസുഖാവിഷ്ടാ ത്വദുർഗമനപരായണാ
 28 ദർശയസ്വ നരവ്യാഘ്രേ സാധു മാം അസുഖാനിതാം
 ദിനാം അനാഥാം കൃപണാം വിലപന്തീം നരേശ്വര
 29 ഏവം ബഹുവിധം തസ്യാം വിലപന്ത്യാം പുനഃ പുനഃ
 തം ശവം സമ്പരിഷ്ഠജ്യ വാക് കിലാന്തർഹിതാബ്രവീത്
 30 ഉത്തിഷ്ട ഭദ്രേ ഗച്ഛ ത്വം ദദാനീഹ വരം തവ
 ജനയിഷ്യാമ്യ് അപത്യാനി ത്വയ്ത് അഹം ചാരുഹാസിനീ
 31 ആത്മീയേ ച വരാഭോഹേ ശയനീയേ ചതുർദശീം
 അഷ്ടമീം വാ ജതുസ്താതാ സംവിശേഥാ മയാ സഹ

32 ഏവം ഉക്താ തു സാ ദേവീ തഥാ ചക്രേ പതിവ്രതാ
യഥോക്തം ഏവ തദ് വാക്യം ഭദ്രാ പുത്രാർഥിനീ തദാ
33 സാ തേന സൃഷ്ടവേ ദേവീ ശവേന മനുജാധിപ
ത്രീഞ് ശാല്യാംശ് ചതുരോ മദ്രാൻ സുതാൻ ഭരതസത്തമ
34 തഥാ ത്വം അപി മയ്യ് ഏവ മനസാ ഭരതർഷഭ
ശക്തോ ജനയിതും പുത്രാംസ് തപോയോഗബലാന്വയാത്

അധ്യായം 113

1 [വി]

ഏവം ഉക്തസ് തയാ രാജാ താം ദേവിം പുനർ അബ്രവീത്
 ധർമ്മവിദ് ധർമ്മസംയുക്തം ഇദം വചനം ഉത്തമം
 2 ഏവം ഏതത് പുരാ കന്തി വൃഷിതാശ്വൽ ചകാര ഹ
 യഥാ ത്വയോക്തം കല്യാണി സ ഹ്യത് ആസീദ് അമരോപമഃ
 3 അഥ ത് ഇമം പ്രവക്ഷ്യാമി ധർമം ത് ഏതം നിബോധ മേ
 പുരാണം ജ്ഞിഭിർ ദൃഷ്ടം ധർമ്മവിദ്ഭിർ മഹാത്മഭിഃ
 4 അനാവൃതാഃ കില പുരാ സ്ത്രീയ ആസൻ വരാനനേ
 കാമചാരവിഹാരിണ്യഃ സ്വതന്ത്രാശ് ചാരുലോചനേ
 5 താസാം വ്യുച്ഛരമാണാനാം കൗമാരാത് സുഭഗേ പതീൻ
 നാധർമോ ിഭൂദ് വരാഭോഹേ സ ഹി ധർമഃ പുരാഭവത്
 6 തം ചൈവ ധർമം പൗരാണം തിര്യഗ്യോനിഗതാഃ പ്രജാഃ
 അദ്യാപ്യ് അനവിധീയനേ കാമദ്വേഷവിവർജ്ജിതാഃ
 പുരാണദൃഷ്ടോ ധർമോ ിയം പുജ്യതേ ച മഹർഷിഭിഃ
 7 ഉത്തരേഷു ച രംഭോരു കരുഷ്ഠ് അദ്യാപി വർതതേ
 സ്ത്രീണാം അനുഗ്രഹ കരഃ സ ഹി ധർമഃ സനാതനഃ
 8 അസ്തിംസ് തു ലോകേ നചിരാൻ മര്യാദേയം ശുചിസ്ത്രീതേ
 സഥാപിതാ യേന യസ്സാച് ച തൻ മേ വിസ്തരതഃ ശൃണു
 9 ബഭ്രുവോദാലകോ നാമ മഹർഷിർ ഇതി നഃ ശ്രുതം
 ശ്വേതകേതുർ ഇതി ഖ്യാതഃ പുത്രസ് തസ്യോഭവൻ മൂനിഃ
 10 മര്യാദേയം കൃതാ തേന മാനുഷേഷ്ഠ് ഇതി നഃ ശ്രുതം
 കോപാത് കമലപത്രാക്ഷി യദർഥം തൻ നിബോധ മേ
 11 ശ്വേതകേതോഃ കില പുരാ സമക്ഷം മാതരം പിതുഃ
 ജഗ്രാഹ ബ്രാഹ്മണഃ പാണൗ ഗച്ഛാവ ഇതി ചാബ്രവീത്
 12 ജ്ഞിപുത്രസ് തതഃ കോപം ചകാരാമർഷിതസ് തദാ
 മാതരം താം തഥാ ദൃഷ്ട്വാ നീയമാനാം ബലാദ് ഇവ
 13 ക്രുദ്ധം തം തു പിതാ ദൃഷ്ട്വാ ശ്വേതകേതുഃ ഉവാച ഹ
 മാ താത കോപം കാർഷീസ് ത്വം ഏഷ ധർമഃ സനാതനഃ
 14 അനാവൃതാ ഹി സർവേഷാം വർണാനാം അംഗനാ ഭൂവി
 യഥാ ഗാവഃ സ്ഥിതാസ് താത സ്വേ സ്വേ വർണേ തഥാ പ്രജാഃ
 15 ജ്ഞിപുത്രോ ിഥ തം ധർമം ശ്വേതകേതുർ ന ചക്ഷമേ
 ചകാര ചൈവ മര്യാദാം ഇമാം സ്ത്രീപുംസയോർ ഭൂവി

16 മാനുഷേഷു മഹാഭാഗേ ന ത്വ് ഏവാനേത്യേഷു ജന്തുഷു
 തദാ പ്രഭൃതി മര്യാദാ സ്ഥിതേയം ഇതി നഃ ശ്രൂതം
 17 വ്യുച്ഛരന്ത്യാഃ പതിം നാര്യോ അദ്യ പ്രഭൃതി പാതകം
 ഭൂണ ഹത്യാ കൃതം പാപം ഭവിഷ്യത് അസുഖാവഹം
 18 ഭാര്യാം തഥാ വ്യുച്ഛരതഃ കൗമാരീം ബ്രഹ്മചാരിണീം
 പതിവ്രതാം ഏതദ് ഏവ ഭവിതാ പാതകം ഭൂവി
 19 പത്യാ നിയുക്താ യാ ചൈവ പത്യ് അപത്യാർഥം ഏവ ച
 ന കരിഷ്യതി തസ്യാശ് ച ഭവിഷ്യത് ഏതദ് ഏവ ഹി
 20 ഇതി തേന പുരാ ഭീരു മര്യാദാ സ്ഥാപിതാ ബലാത്
 ഉദ്ദാലകസ്യ പുത്രേണ ധർമ്യോ വൈ ശ്വേതകേതുനാ
 21 സൗദാസേന ച രംഭോരു നിയുക്താപത്യ ജന്മനി
 മദയന്തീ ജഗാമർഷിം വസിഷ്ഠം ഇതി നഃ ശ്രൂതം
 22 തസ്മാൽ ലേഭേ ച സാ പുത്രം അശ്ശകം നാമ ഭാമിനി
 ഭാര്യാ കൽമാഷപാദസ്യ ഭർതൃഃ പ്രിയചികീർഷതാ
 23 അസ്മാകം അപി തേ ജന്മ വിദിതം കമലേക്ഷണേ
 കൃഷ്ണദ്വൈപായനാദ് ഭീരു കരൂണാം വംശവൃദ്ധയേ
 24 അത ഏതാനി സർവാണി കാരണാനി സമീക്ഷ്യ വൈ
 മമൈതദ് വചനം ധർമ്യം കർതും അർഹസ്യ് അനിന്ദിതേ
 25 ഋതാവ് ഋതൗ രാജപുത്രീ സ്ത്രിയാ ഭർതാ യതവ്രതേ
 നാതിവർതവ്യ ഇത് ഏവം ധർമം ധർമവിദോ വിദഃ
 26 ശേഷേഷ് അന്യേഷു കാലേഷു സ്വാതന്ത്ര്യം സ്ത്രി കിലാർഹതി
 ധർമം ഏതം ജനാഃ സന്തഃ പുരാണം പരിചക്ഷതേ
 27 ഭർതാ ഭാര്യാം രാജപുത്രീ ധർമ്യം വാധർമ്യം ഏവ വാ
 യദ് ബ്രൂയാത് തത് തഥാ കാര്യം ഇതി ധർമവിദോ വിദഃ
 28 വിശേഷതഃ പുത്രഗൃദ്ധീ ഹീനഃ പ്രജനനാത് സ്വയം
 യഥാഹം അനവദ്യാംഗി പുത്രദർശനലാലസഃ
 29 തഥാ രക്താംഗുലി തലഃ പദ്മപത്ര നിഭഃ ശൂഭേ
 പ്രസാദാർഥം മയാ തേ *f*യം ശിരസ്യ് അഭ്യുദ്യതോ *f*ഞ്ജലിഃ
 30 മന്നിയോഗാത് സുകേശാന്തേ ദ്വിജാതേസ് തപസാധികാത്
 പുത്രാൻ ഗുണസമായുക്താൻ ഉത്പാദയിതും അർഹസി
 ത്വത്കൃതേ *f*ഹം പൃഥുശ്രോണിഗച്ഛേയം പുത്രിണാം ഗതിം
 31 ഏവം ഉക്താ തതഃ കന്തീ പാണ്ഡ്യം പരപുരഞ്ജയം
 പ്രത്യവാച വരാഭോഹാ ഭർതൃഃ പ്രിയഹിതേ രതാ

32 പിതൃവേഷ്മന്യ് അഹം ബാലാ നിയുക്താതിഥി പൂജനേ
 ഉഗ്രം പര്യചരം തത്ര ബ്രാഹ്മണം സംശിതവ്രതം
 33 നിശ്ചയം നിശ്ചയം ധർമ്മേ യം തം ദുർവാസസം വിദുഃ
 തം അഹം സംശിതാത്മാനം സർവയജ്ഞേർ അതോഷയം
 34 സ മേ ിഭിചാര സംയുക്തം ആചഷ്ട ഭഗവാൻ വരം
 മന്ത്രഗ്രാമം ച മേ പ്രാദാദ് അബ്രവീച് ചൈവ മാം ഇദം
 35 യം യം ദേവം ത്വം ഏതേന മന്ത്രേണാവാഹയിഷ്യസി
 അകാമോ വാ സകാമോ വാ സ തേ വശം ഉപൈഷ്യതി
 36 ഇത്യ് ഉക്താഹം തദാ തേന പിതൃവേഷ്മനി ഭാരത
 ബ്രാഹ്മണേന വചസ് തഥ്യം തസ്യ കാലോ ിയം ആഗതഃ
 37 അനുജ്ഞാതാ ത്വയാ ദേവം ആഹ്വയേയം അഹം നൃപ
 തേന മന്ത്രേണ രാജർഷേ യഥാ സ്യാൻ നൗ പ്രജാ വിഭഭോ
 38 ആവാഹയാമി കം ദേവം ബ്രൂഹി തത്തവിദാം വര
 ത്യത്തോ ിനുജ്ഞാ പ്രതീക്ഷാം മാം വിദ്ധ്യ് അസ്മിൻ കർമ്മണി സമിതാം
 39 [പ]

അദ്വൈവ ത്വം വരാഭോഹേ പ്രയതസ്വ യഥാവിധി
 ധർമ്മം ആവാഹയ ശുഭേ സ ഹി ദേവേഷു പുണ്യഭാക്
 40 അധർമ്മേണ ന നോ ധർമ്മഃ സംയുജ്യേത കഥം ചന
 ലോകസ് ചായം വരാഭോഹേ ധർമ്മോ ിയം ഇതി മംസ്യതേ
 41 ധർമ്മികസ് ച കന്ത്രണാം സ ഭവിഷ്യതി ന സംശയഃ
 ദത്തസ്യാപി ച ധർമ്മേണ നാധർമ്മേ രംസ്യതേ മനഃ
 42 തസ്മാദ് ധർമ്മം പുരസ്കൃത്യ നിയതാ ത്വം ശുചിസ്മിതേ
 ഉപചാരാഭിചാരാഭ്യോ ധർമ്മം ആരാധയസ്വ വൈ
 43 [വ]

സാ തഥോക്താ തഥേത്യ് ഉക്ത്വാ തേന ഭർത്വാ വരാംഗനാ
 അഭിവാദ്യാഭ്യനുജ്ഞാതാ പ്രദക്ഷിണം അവർത്തത

അധ്യായം 114

1 [വി]

സംവത്സരാഹിതേ ഗർഭേ ഗാന്ധാര്യം ജനമേജയ
 ആഹ്വയാം ആസ വൈ കന്തീ ഗർഭാർഥം ധർമ്മം അച്യുതം
 2 സാ ബലിം ത്വരിതാ ദേവീ ധർമ്മായോപജഹാര ഹ
 ജജാപ ജപ്യം വിധിവദ് ദന്തം ദുർവാസസാ പുരാ
 3 സംഗമ്യ സാ തു ധർമ്മേണ യോഗമൂർതി ധരേണ വൈ
 ലേഭേ പുത്രം വരാഭോഹാ സർവപ്രാണദൃതാം വരം
 4 ഐന്ദ്രേ ചന്ദ്രസമായുക്തേ മുഹൂർതേ ഫഭിജിതേ ഫഷ്ടമേ
 ദിവാ മധ്യഗതേ സൂര്യേ തിഥൗ പുണ്യേ ഫഭിപുജിതേ
 5 സമൃദ്ധയശസം കന്തീ സുഷാവ സമയേ സുതം
 ജാതമാത്രേ സുതേ തസ്മിൻ വാഗ് ഉവാചാശരീരീണീ
 6 ഏഷ ധർമ്മദൃതാം ശ്രേഷ്ഠോ ഭവിഷ്യതി ന സംശയഃ
 യുധിഷ്ഠിര ഇതി ഖ്യാതഃ പാണ്ഡോഃ പ്രഥമജഃ സുതഃ
 7 ഭവിതാ പ്രഥിതോ രാജാ ത്രിഷു ലോകേഷു വിശ്രുതഃ
 യശസാ തേജസാ ചൈവ വൃത്തേന ച സമന്വിതഃ
 8 ധാർമികം തം സുതം ലബ്ധ്യാ പാണ്ഡുസ് താം പുനർ അബ്രുവീത്
 പ്രാഹഃ ക്ഷത്രം ബലജ്യേഷും ബലജ്യേഷും സുതം വൃണു
 9 തതസ് തഥോക്താ പത്യാ തു വായും ഏവാജ്ജഹാവ സാ
 തസ്മാജ് ജജ്ഞേ മഹാബാഹുർ ഭീമോ ഭീമപരാക്രമഃ
 10 തം അപ്യ് അതിബലം ജാതം വാഗ് അഭ്യവദദ് അച്യുതം
 സർവേഷാം ബലിനാം ശ്രേഷ്ഠോ ജാതോ ഫയം ഇതി ഭാരത
 11 ഇദം അത്യദ്ഭുതം ചാസീജ് ജാതമാത്രേ വൃകോദരേ
 യദ് അങ്കാത് പതിതോ മാതുഃ ശിലാം ഗാത്രൈർ അച്യുർണയത്
 12 കന്തീ വ്യാഘ്രഭയോദ്ദിഗ്നാ സഹസോത്പതിതാ കില
 നാനൃബുധ്യത സംസൃപ്തം ഉത്സംഗേ സ്വേ വൃകോദരം
 13 തതഃ സ വർജ സംഘാതഃ കമാരോ ഫഭ്യപതദ് ഗിരൗ
 പതതാ തേന ശതധാ ശിലാ ഗാത്രൈർ വിച്യുർണിതാ
 താം ശിലാം ചൂർണിതാം ദൃഷ്ട്യാ പാണ്ഡുർ വിസ്മയം ആഗമത്
 14 യസ്മിൻ അഹനി ഭീമസ് തു ജജ്ഞേ ഭരതസത്തമ
 ദുര്യോധനോ ഫപി തത്രൈവ പ്രജജ്ഞേ വസുധാധിപ
 15 ജാതേ വൃകോദരേ പാണ്ഡുർ ഇദം ഭൂയോ ഫന്വചിന്തയത്
 കഥം ന മേ വരഃ പുത്രോ ലോകശ്രേഷ്ഠോ ഭവേദ് ഇതി

16 ദൈവേ പുരുഷകാരേ ച ലോകോ *f*യം ഹി പ്രതിഷ്ഠിതഃ
 തത്ര ദൈവം തു വിധിനാ കാലയുക്തേന ലഭ്യതേ
 17 ഇന്ദ്രോ ഹി രാജാ ദേവാനാം പ്രധാന ഇതി നഃ ശ്രുതം
 അപ്രമേയബലോത്സാഹോ വീര്യവാൻ അമിതദ്യുതിഃ
 18 തം തോഷയിത്യാ തപസാ പുത്രം ലപ്സ്യേ മഹാബലം
 യം ദാസ്യതി സ മേ പുത്രം സ വരീയാൻ ഭവിഷ്യതി
 കർമ്മണ മനസാ വാചാ തസ്മാത് തപ്സ്യേ മഹത് തപഃ
 19 തതഃ പാണ്ഡുർ മഹാതേജാ മന്ത്രയിത്യാ മഹർഷിഭിഃ
 ദിദേശ കന്യാഃ കൗരവ്യോ വ്രതം സാമൃത്തരം ശുഭം
 20 ആത്മനാ ച മഹാബാഹുർ ഏകപാദസ്മിതോ *f*ഭവത്
 ഉഗ്രം സ തപ ആതന്വേ പരമേണ സമാധിനാ
 21 ആശിരാധയിഷ്യർ ദേവം ത്രിദശാനാം തം ഈശ്വരം
 സൃദ്യേണ സഹധർമ്മാത്മാ പര്യവർത്തത ഭാരത
 22 തം തു കാലേന മഹതാ വാസവഃ പ്രത്യഭാഷത
 പുത്രം തവ പ്രദാസ്യാമി ത്രിഷു ലോകേഷു വിശ്രുതം
 23 ദേവാനാം ബ്രാഹ്മണാനാം ച സുഹൃദാം ചാർഥസാധകം
 സുതം തേ *f*ഗ്ര്യം പ്രദാസ്യാമി സർവാമിത്ര വിനാശനം
 24 ഇത്യ് ഉക്തഃ കൗരവോ രാജാ വാസവേന മഹാത്മനാ
 ഉവാച കന്തിം ധർമ്മാത്മാ ദേവരാജവചഃ സ്മരൻ
 25 നീതിമന്തം മഹാത്മാനം ആദിത്യസമതേജസം
 ദുരാധർഷം ക്രിയാവന്തം അതീവാദ്ഭൂത ദർശനം
 26 പുത്രം ജനയ സുശ്രോണി ധാമ ക്ഷത്രീയ തേജസാം
 ലബ്ധഃ പ്രസാദോ ദേവേന്ദ്രാത് തം ആഹവ ശുചിസ്മിതേ
 27 ഏവം ഉക്താ തതഃ ശക്രം ആജ്ഞഹവ യശസിനീ
 അഥാജഗാമ ദേവേന്ദ്രോ ജനയാം ആസ ചാർജ്ജനം
 28 ജാതമാത്രേ ക്കമാരേ തു വാഗ് ഉവാചാശരീരിണീ
 മഹാഗംഭീര നിർഘോഷാ നഭോ നാദയതീ തദാ
 29 കാർതവീര്യ സമഃ കന്തി ശിബിതുല്യപരാക്രമഃ
 ഏഷ ശക്ര ഇവാജേയോ യശസ് തേ പ്രഥയിഷ്യതി
 30 അദിത്യാ വിഷ്ണുനാ പ്രീതിർ യഥാഭൂദ് അഭിവർധിതാ
 തഥാ വിഷ്ണുസമഃ പ്രീതിം വർധയിഷ്യതി തേ *f*ർജ്ജുനഃ
 31 ഏഷ മദ്രാൻ വശേ കൃത്യാ കൗരംഗ് ച സഹ കേകവൈഃ
 ചേദികാശികരൂഷാംഗ് ച കരു ലക്ഷ്മ സുധാസ്യതി

32 ഏതസ്യ ഭജവീര്യേണ ഖാണ്ഡവേ ഹവ്യവാഹനഃ
 മേദസാ സർവഭൂതാനാം തൃപ്തിം യാസ്യതി വൈ പരാം

33 ഗ്രാമണീശ് ച മഹീപാലാൻ ഏഷ ജിത്വാ മഹാബലഃ
 ഭ്രാന്തഭിഃ സഹിതോ വീരസ് ത്രീൻ മേധാൻ ആഹരിഷ്യതി

34 ജാമദഗ്ന്യ സമഃ കുന്തി വിഷ്ണുതുല്യപരാക്രമഃ
 ഏഷ വിര്യവതാം ശ്രേഷ്ഠോ ഭവിഷ്യത്യ് അപരാജിതഃ

35 തഥാ ദിവ്യാനി ചാസ്ത്രാണി നിഖിലാന്യ് ആഹരിഷ്യതി
 വിപ്രനഷ്ടാം ശ്രീയം ചായം ആഹർതാ പുരുഷർഷഭഃ

36 ഏതാം അത്യദ്ഭൂതാം വാചം കുന്തീപുത്രസ്യ സൃതകേ
 ഉക്തവാൻ വായുർ ആകാശേ കുന്തീ ശുശ്രാവ ചാസ്യ താം

37 വാചം ഉച്ചാരിതാം ഉച്ചൈസ് താം നിശമ്യ തപസ്വിനാം
 ബഭ്രുവ പരമോ ഹർഷഃ ശതശൃംഗനിവാസിനാം

38 തഥാ ദേവ ലുഷീണാം ച സേന്ദ്രാണാം ച ദിവൗകസാം
 ആകാശേ ദുന്ദുഭീനാം ച ബഭ്രുവ തുമുലഃ സ്വനഃ

39 ഉദതിഷ്ഠൻ മഹാഘോഷഃ പുഷ്പവൃഷ്ടിഭിർ ആവൃതഃ
 സമവേത്യ ച ദേവാനാം ഗണാഃ പാർഥം അപൂജയൻ

40 കാദ്രവേയാ വൈനതേയാ ഗന്ധർവാപ്സരസസ് തഥാ
 പ്രജാനാം പതയഃ സർവേ സപ്ത ചൈവ മഹർഷയഃ

41 ഭരദ്വാജഃ കശ്യപോ ഗൗതമശ് ച; വിശ്വാമിത്രോ ജമദഗ്നിർ വസിഷ്ഠഃ
 യശ് ചോദിതോ ഭാസ്കരേ fഭൂത് പ്രനഷ്ടേ; സോ fപ്യ് അത്രാത്രീർ ഭഗവാൻ
 ആജഗാമ

42 മരീചിർ അംഗിരാശ് ചൈവ പുലസ്ത്യഃ പുലഹഃ ക്രതുഃ
 ദക്ഷഃ പ്രജാപതിശ് ചൈവ ഗന്ധർവാപ്സരസസ് തഥാ

43 ദിവ്യമാല്യാംബരധരാഃ സർവാലങ്കാര ഭൂഷിതാഃ
 ഉപഗായന്തി ബിഭൃസുഃ ഉപന്തുത്യന്തി ചാപ്സരാഃ
 ഗന്ധർവൈഃ സഹിതഃ ശ്രീമാൻ പ്രാഗായത ച തുംബുരുഃ

44 ഭീമസേനോഗ്ര സേനൗ ച ഊർണായുർ അനൗലസ് തഥാ
 ഗോപതിർ ധൃതരാഷ്ട്രശ് ച സൂര്യവർചാശ് ച സപ്തമഃ

45 യുഗപസ് തൃണപഃ കാർഷ്ണിർ നന്ദിശ് ചിത്രരഥസ് തഥാ
 ത്രയോദശഃ ശാലിശിരാഃ പർജന്യശ് ച ചതുർദശഃ

46 കലിഃ പഞ്ചദശശ് ചാത്ര നാരദശ് ചൈവ ഷോഡശഃ
 സദ് വാ ബൃഹദ് വാ ബൃഹകഃ കരാലശ് ച മഹായശാഃ

47 ബ്രഹ്മ ചാരി ബഹുഗുണഃ സുപർണ്ണശ് ചേതി വിശ്രുതഃ

വിശ്വാവസുർ ഭൂമന്യുശ് ച സുചന്ദ്രോ ദശമസ് തഥാ
 48 ഗീതമാധുര്യ സമ്പന്നൗ വിഖ്യാതൗ ച ഹഹാഹുഃ
 ഇത്യ ഏതേ ദേവഗന്ധർവാ ജഗ്മുസ് തത്ര നരർഷഭഃ
 49 മൈഥവാപ്സരസോ ഹൃഷ്ടാഃ സർവാലങ്കാര ഭൂഷിതാഃ
 നന്ദന്തർ വൈ മഹാഭാഗാ ജഗ്മുസ് ചായതലോചനാഃ
 50 അന്യനാ ചാനവദ്യാ ച പ്രിയ മുഖ്യാ ഗുണാവരാ
 അഗ്രികാ ച തഥാ സാചീ മിശ്രകേശീ അലംബുസാ
 51 മതീചിഃ ശിച്ചകാ ചൈവ വിദ്യുത് പർണാ തിലോത്തമാ
 അഗ്നികാ ലക്ഷണാ ക്ഷേമാ ദേവീ രാഭാ മനോരമാ
 52 അസിതാ ച സുബാഹുശ് ച സുപ്രിയാ സുവപുസ് തഥാ
 പുണ്യരീകാ സുഗന്ധാ ച സുരഥാ ച പ്രമാമിനീ
 53 കാമ്യാ ശാരദ്വതീ ചൈവ നന്ദന്തസ് തത്ര സംഘശഃ
 മേനകാ സഹജന്യാ ച പർണികാ പുഞ്ജികസ്ഥലാ
 54 ജതുസ്ഥലാ ഘൃതാചീ ച വിശ്വാചീ പൂർവചിത്യത് അപി
 ഉല്ലോചേത്യ അഭിവിഖ്യാതാ പ്രല്ലോചേതി ച താ ദശ
 ഉർവശ്യ് ഏകാദശീത്യത് ഏതാ ജഗ്മുർ ആയതലോചനാഃ
 55 ധാതാര്യഥാ ച മിത്രശ് ച വരണോ ങ്ങശോ ഭഗസ് തഥാ
 ഇന്ദ്രോ വിവസ്വാൻ പുഷാ ച ത്വഷ്ടാ ച സവിതാ തഥാ
 56 പർജന്യുശ് ചൈവ വിഷ്ണുശ് ച ആദിത്യഃ പാവകാർചിഷഃ
 മഹിമാനം പാണ്ഡവസ്യ വർധയന്തോ ങ്ങബരേ സ്ഥിതാഃ
 57 മൃഗവ്യാധശ് ച ശർവശ് ച നിരൂതിശ് ച മഹായശാഃ
 അജൈകപാദ് അഹിർ ബുധ്യഃ പിനാകീ ച പരന്തപഃ
 58 ദഹനോ ങ്ങഥേശ്വരശ് ചൈവ കപാലീ ച വിശാം പതേ
 സ്ഥാണർ ഭവശ് ച ഭഗവാൻ രുദ്രാസ് തത്രാവതസ്ഥിരേ
 59 അശ്വിനൗ വസവശ് ചാഷ്ടൗ മരുതശ് ച മഹാബലാഃ
 വിശ്വേ ദേവാസ് തഥാ സാധ്യാസ് തത്രാസൻ പരിസംസ്ഥിതാഃ
 60 കർകോടകോ ങ്ങഥ ശേഷശ് ച വാസുകിശ് ച ഭുജംഗമഃ
 കച്ഛപശ് ചാപകുണ്ഡശ് ച തക്ഷകശ് ച മഹോരശഃ
 61 ആയയുസ് തേജസാ യുക്താ മഹാക്രോധാ മഹാബലാഃ
 ഏതേ ചാന്യേ ച ബഹവസ് തത്ര നാഗാ വ്യവസ്ഥിതാഃ
 62 താർക്ഷ്യശ് ചാരിഷ്ടനേമിശ് ച ഗരുഡശ് ചാസിത ധ്വജഃ
 അരുണശ് ചാരുണിശ് ചൈവ വൈനതേയാ വ്യവസ്ഥിതാഃ
 63 തദ് ദൃഷ്ട്വാ മഹദ് ആശ്ചര്യം വിസ്മിതാ മുനിസത്തമാഃ

അധികാം സ്മൃതതോ വൃത്തിം അവർതൻ പാണ്ഡവാൻ പ്രതി
 64 പാണ്ഡുസ്തു പുനർ ഏവൈനാം പുത്ര ലോഭാൻ മഹായശാഃ
 പ്രാഹിണോദ്ദർശനീയാംഗീം കന്തി ത്വ ഏനം അമാബ്രവീത്
 65 നാതശ്ചതുർഥം പ്രസവം ആപത്സ്വ അപി വദന്ത്യുത
 അതഃ പരം ചാരിണീ സ്യാത് പഞ്ചമേ ബന്ധകീ ഭവേത്
 66 സ ത്വം വിദ്വൻ ധർമം ഇമം ബുദ്ധിഗമ്യം കഥം ന മാം
 അപത്യാർഥം സമൃത്ക്രമ്യ പ്രമാദാദ് ഇവ ഭാഷസേ

അധ്യായം 115

[വ]

കന്തിപുത്രേഷു ജാതേഷു ധൃതരാഷ്ട്രാത്മജേഷു ച
മദ്രാജസുതാ പാണ്ഡും രഹോ വചനം അബ്രവീത്

2

ന മേ fസ്തി ത്വയി സന്താപോ വിഗുണേ fപി പരന്തപ
നാവരത്യേ വരാർഹായാഃ സ്ഥിത്യാ ചാനുഘ നിത്യദാ

3

ഗാന്ധാര്യാശ് ചൈവ നൃപതേ ജാതം പുത്രശതം തഥാ
ശ്രുത്യാ ന മേ തഥാ ദുഃഖം അഭവത് കുരുനന്ദന

4

ഇദം തു മേ മഹദ് ദുഃഖം തുല്യതായാം അപുത്രതാ
ദിഷ്ട്യാ ത് ഇദാനിം ദർശൂർ മേ കന്ത്യാം അപ്യ് അസ്തി സന്തതിഃ

5

യദി ത് അപത്യസന്താനം കന്തി രാജസുതാ മയി
കര്യാദ് അനുഗ്രഹോ മേ സ്യാത് തവ ചാപി ഹിതം ഭവേത്

6

സ്തംഭോ ഹി മേ സപന്തിത്യാദ് വജ്രം കന്തി സുതാം പ്രതി
യദി തു ത്വം പ്രസന്നോ മേ സ്വയം ഏനാം പ്രചോദയ

7

[പ]

മമാപ്യ് ഏഷ സദാ മാദ്രി ഹൃദ്യ് അർഥഃ പരിവർത്തതേ
ന തു ത്വം പ്രസഹേ വജ്രം ഇഷ്ടാനിഷ്ട വിവക്ഷയാ

8

തവ ത് ഇദം മതം ജ്ഞാത്യാ പ്രയതിഷ്ട്യാമ്യ് അതഃ പരം
മന്യേ ധൃവം മയോക്താ സാ വചോ മേ പ്രതിപത്യതേ

9

[വ]

തതഃ കന്തിം പുനഃ പാണ്ഡുർ വിവിക്ത ഇദം അബ്രവീത്
കലസ്യ മമ സന്താനം ലോകസ്യ ച കുരു പ്രിയം

10

മമ ചാപിണ്യ നാശായ പൂർവേഷാം അപി ചാത്മനഃ
മത്പ്രിയാർഥം ച കല്യാണി കുരു കല്യാണം ഉത്തമം

11

യശസോ ഫ്രീമായ ചൈവ ത്വം കരു കർമ്മ സുദൃഷ്ടരം
പ്രാപ്യാധിപത്യം ഇന്ദ്രേണ യജ്ഞേൻ ഇഷ്ടം യശോഫ്രീമിനാ

12

തഥാ മന്ത്രവിദോ വിപ്രാസ് തപസ് തപ്താ സുദൃഷ്ടരം
ഗുരൻ അഭ്യുപഗച്ഛന്തി യശസോ ഫ്രീമായ ഭാമിനി

13

തഥാ രാജർഷയഃ സർവേ ബ്രാഹ്മണാഗ് ച തപോധനാഃ
ചക്രൻ ഉച്ചാവചം കർമ്മ യശസോ ഫ്രീമായ ദൃഷ്ടരം

14

സാ ത്വം മാദ്രീം പ്ലവേനേവ താരയേമാം അനിന്ദിതേ
അപത്യസംവിഭാഗേന പരാം കീർത്തിം അവാപ്തഹി

15

ഏവം ഉക്താബ്രവീൻ മാദ്രീം സക്രാച് ചിന്തയ ദൈവതം
തസ്മാത് തേ ഭവിതാപത്യം അനുരൂപം അസംശയം

16

തതോ മാദ്രീ വിചാര്യൈവ ജഗാമ മനസാശ്വിനയ
താവ് ആഗമ്യ സുതൗ തസ്യാം ജനയാം ആസതുർ യമൗ

17

നകലം സഹദേവം ച രൂപേണാപ്രതിമൗ ഭൂവി
തഥൈവ താവ് അപി യമൗ വാഗ് ഉവാചാശരീരിണീ

18

രൂപസത്തഗുണോപേതാവ് ഏതാവ് അന്യാത് ജനാൻ അതി
ഭാസതസ് തേജസാത്യർഥം രൂപദ്രവിണ സമ്പദാ

19

നാമാനി ചക്രിരേ തേഷാം ശതശൃംഗനിവാസിനഃ
ഭക്ത്യാ ച കർമ്മണാ ചൈവ തഥാശീർഭീർ വിശാം പതേ

20

ഭ്യേഷും യുധിഷ്ടിരേത്യ് ആഹുർ ഭീമസേനേതി മധ്യമം
അർജുനേതി തൃതീയം ച കന്തീപുത്രാൻ അകൽപയൻ

21

പൂർവജം നകലേത്യ് ഏവം സഹദേവേതി ചാപരം
മാദ്രീപുത്രാവ് അകഥയംസ് തേ വിപ്രാഃ പ്രീതമാനസാഃ

അനുസംവത്സരം ജാതാ അപി തേ കരുസത്തമാഃ

22

കന്തിം അഥ പുനഃ പാണ്ഡുർ മാദ്ര്യ് അർഥേ സമചോദയത്
തം ഉവാച പൃഥാ രാജൻ രഹസ്യ് ഉക്താ സതീ സദാ

23

ഉക്താ സകൃദ് ദ്വന്ദ്വം ഏഷാ ലേഭേ തേനാസ്മി വഞ്ചിതാ
ബിഭേദ്യ് അന്യാഃ പരിഭവാൻ നാരീണാം ഗതിർ ഇഗൃശീ

24

നാജ്ഞാസിഷം അഹം മൃഗാ ദ്വന്ദ്വാഹ്യാനേ ഫലദ്വയം
തസ്ഥാൻ നാഹം നിയോക്തവ്യാ ത്വയൈഷോ ിസ്തു വരോ മമ

25

ഏവം പാണ്ഡോഃ സുതാഃ പഞ്ച ദേവദത്താ മഹാബലാഃ
സംഭ്രതാഃ കീർതിമന്തസ് തേ കരുവംശവിവർധനാഃ

26

ശുഭലക്ഷണസമ്പന്നാഃ സോമവത് പ്രിയദർശനാഃ
സിംഹദർപാ മഹേഷ്യാസാഃ സിംഹവിക്രാന്ത ഗാമിനഃ
സിംഹഗ്രീവാ മനുഷ്യേന്ദ്രാ വവൃധുർ ദേവ വിക്രമാഃ

27

വിവർധമാനാസ് തേ തത്ര പുണ്യേ ഹൈമവതേ ഗിരൗ
വിസ്തൃയം ജനയാം ആസുർ മഹർഷീണാം സമേയുഷാം

28

തേ ച പഞ്ചശതം ചൈവ കരുവംശവിവർധനാഃ
സർവേ വവൃധുർ അൽപേന കാലേനാപ്ത് ഇവ നീരജാഃ

അധ്യായം 116

1 [വൈ]

ദർശനീയാംസ് തതഃ പുത്രാൻ പാണ്ഡുഃ പഞ്ച മഹാവനേ
 താൻ പശ്യൻ പർവതേ രേമേ സ്വബാഹുബലപാലിതാൻ
 2 സുപുഷ്പിത വനേ കാലേ കദാ ചിൻ മധുമാധവേ
 ഭൂതസംമോഹനേ രാജാ സഭാര്യോ വ്യചരദ് വനം
 3 പലാശൈസ് തിലകൈശ് ചൂതൈശ് ചമ്പകൈഃ പാരിഭദ്രകൈഃ
 അന്യൈശ് ച ബഹുഭീശ് വൃകൈഃ ഫലപുഷ്പസമൃദ്ധിഭിഃ
 4 ജലസമാനൈശ് ച വിവിധൈഃ പദ്മിനീഭിശ് ച ശോഭിതം
 പാണ്ഡോർ വനം തു സന്വേഷ്യ പ്രജ്ഞേണ ഹൃദി മന്ഥഃ
 5 പ്രഹൃഷ്ടമനസം തത്ര വിഹരന്തം യഥാമരം
 തം മാദ്യം അനുജഗാമൈകാ വസനം ബിഭ്രതീ ശുഭം
 6 സമീക്ഷമാണഃ സ തു താം വയഃസ്ഥാം തനു വാസസം
 തസ്യ കാമഃ പ്രവവൃധേ ഗഹനേ ിശിർ ഇവോത്ഥിതഃ
 7 രഹസ്യം ആത്മസമാം ദൃഷ്ട്യാ രാജാ രാജീവലോചനാം
 ന ശശാക നിയന്തും തം കാമം കാമബലാത് കൃതഃ
 8 തത ഏനാം ബലാദ് രാജാ നിജഗ്രാഹ രഹോഗതാം
 വാര്യമാണസ് തയാ ദേവ്യാ വിസ്ഫുരന്ത്യാ യഥാബലം
 9 സ തു കാമപരീതാത്മാ തം ശാപം നാന്വബ്യുക്ത
 മാദ്രീം മൈഥുന ധർമ്മേണ ഗച്ഛമാനോ ബലാദ് ഇവ
 10 ജീവിതാന്തായ കൗരവ്യോ മന്ഥമസ്യ വശംഗതഃ
 ശാപജം ഭയം ഉത്സൃജ്യ ജഗാമൈവ ബലാത് പ്രിയാം
 11 തസ്യ കാമാത്മനോ ബുദ്ധിഃ സാക്ഷാത് കാലേന മോഹിതാ
 സമ്പ്രമഥ്യേന്ദ്രിയ ഗ്രാമം പ്രനഷ്ടാ സഹ ചേതസാ
 12 സ തയാ സഹ സംഗമ്യ ഭാര്യയാ കരുന്നന്ദന
 പാണ്ഡുഃ പരമധർമാത്മാ യുയുജേ കാലധർമ്മണാ
 13 തതോ മാദ്രീ സമാലിംഗ്യ രാജാനം ഗതചേതസം
 മുമോച ദുഃഖജം ശബ്ദം പുനഃ പുനർ അതീവ ഹ
 14 സഹ പുത്രൈസ് തതഃ കന്തി മാദ്രീപുത്രൗ ച പാണ്ഡവൗ
 ആജഗുഃ സഹിതാസ് തത്ര യത്ര രാജാ തഥാഗതഃ
 15 തതോ മാദ്യം അബ്രവീദ് രാജന് ആർതാ കന്തിം ഇദം വചഃ
 ഏകൈവ തം ഇഹാഗച്ഛ തിഷ്ഠന്ത് അത്രൈവ ദാരകാഃ
 16 തച് ശൂത്രയാ വചനം തസ്യാസ് തത്രൈവ വാവാത്യ ദാരകാൻ

ഹതാഹം ഇതി വിക്രശ്യ സഹസോപജഗാമ ഹ
17 ദൃഷ്ട്വാ പാണ്ഡു ച മാദ്രീം ച ശയാനൗ ധരണീതലേ
കന്തി ശോകപരീതാംഗീ വിലലാപ സുദഃഖിതാ
18 രക്ഷ്യമാണോ മയാ നിത്യം വീരഃ സതതം ആത്മവാൻ
കഥം ത്വം അഭ്യതിക്രാന്തഃ ശാപം ജാനൻ വനൗകസഃ
19 നന നാമ ത്വയാ മാദ്രി രക്ഷിതവ്യോ ജനാധിപഃ
സാ കഥം ലോഭിതവതീ വിജനേ ത്വം നരാധിപം
20 കഥം ദീനസ്യ സതതം ത്വാം ആസാദ്യ രഹോഗതാം
തം വിചിന്തയതഃ ശാപം പ്രഹർഷഃ സമജായത
21 ധന്യാ ത്വം അസി ബാഹ്ലീകി മത്തോ ഭാഗ്യതരാ തഥാ
ദൃഷ്ട്വതത്ത് അസി യദ് വക്ത്രം പ്രഹൃഷ്ടസ്യ മഹീപതേഃ
22 [ഃ]

വിലോഭ്യമാനേന മയാ വാര്യമാണേന ചാസക്തത്
ആത്മാ ന വാരിതോ ിനേന സത്യം ദിഷ്ടും ചികീർഷണാ
23 [ക്]

അഹം ജ്യേഷ്ഠാ ധർമ്മപത്നീ ജ്യേഷ്ഠം ധർമ്മഹലം മമ
അവശ്യം ഭാവിനോ ഭാവൻ മാ മാം മാദ്രി നിവർതയ
24 അന്വേഷ്യാമീഹ ഭർതാരം അഹം പ്രേതവശം ഗതം
ഉത്തിഷ്ഠ ത്വം വിസൃജ്ജ്വനം ഇമാൻ രക്ഷസ്വ ദാരകാൻ
25 [ഃ]

അഹം ഏവാനയാസ്യാമി ഭർതാരം അപലായിനം
ന ഹി തൃപ്താസ്തി കാമാനാം തജ് ജ്യേഷ്ഠാ അനമന്യതാം
26 മാം ചാഭിഗമ്യ ക്ഷിണോ ിയം കാമാദ് ഭരതസത്തമഃ
തം ഉച്ഛിന്ദ്യാം അസ്യ കാമം കഥം ന യമസാദനേ
27 ന ചാപ്യ് അഹം വർതയന്തീ നിർവിശേഷം സുതേഷു തേ
വൃത്തിം ആര്യേ ചരിഷ്യാമി സ്യശേദ് ഏനസ് തഥാ ഹി മാം
28 തസ്മാൻ മേ സുതയോഃ കന്തി വർതിതവ്യം സ്വപത്രവത്
മാം ഹി കാമയമാനോ ിയം രാജാ പ്രേതവശം ഗതഃ
29 രാജന്തഃ ശരീരേണ സഹ മമാഹീദം കലേവരം
ദഗ്ധവ്യം സുപ്രതിച്ഛന്നം ഏതദ് ആര്യേ പ്രിയം കരു
30 ദാരകേഷ് അപ്രമത്താ ച ഭവേഥാശ് ച ഹിതാ മമ
അതോ ിന്യൻ ന പ്രപശ്യാമി സന്ദേഷുവ്യം ഹി കിം ചന
31 [വ]

ഇത്യ ഉക്ത്വാ തം ചിതാഗ്നിസ്ഥം ധർമ്മപത്നീ നരരീഷഭം
മദ്രാജാത്മജാ തുർണം അന്യാരോഹദ് യശസ്വിനീ

അധ്യായം 117

പാണ്ഡോർ അവദ്രഥം കൃത്യാ ദേവകൽപാ മഹർഷയഃ
 തതോ മന്ത്രം അകർവന്ത തേ സമേത്യ തപസിനഃ
 2 ഹിത്യാ രാജ്യം ച രാഷ്ട്രം ച സ മഹാത്മാ മഹാതപഃ
 അസ്മിൻ സ്ഥാനേ തപസ് തപ്തം താപസാന്ത് ശരണം ഗതഃ
 3 സ ജാതമാത്രാൻ പുത്രാംശ് ച ദാരാംശ് ച ഭവതാം ഇഹ
 പ്രദായോപനിധിം രാജാ പാണ്ഡുഃ സ്വർഗം ഇതോ ഗതഃ
 4 തേ പരസ്വരം ആമന്ത്ര്യ സർവഭൂതഹിതേ രതാഃ
 പാണ്ഡോഃ പുത്രാൻ പുരസ്കൃത്യ നഗരം നാഗസാഹവ്യം
 5 ഉദാരമനസഃ സിദ്ധാ ഗമനേ ചക്രിരേ മനഃ
 ഭീഷ്മായ പാണ്ഡവാനു ദാതും ധൃതരാഷ്ട്രായ ചൈവ ഹി
 6 തസ്മിന്ന ഏവ ക്ഷണേ സർവേ താൻ ആദായ പ്രതസ്ഥിരേ
 പാണ്ഡോർ ദാരാംശ് ച പുത്രാംശ് ച ശരീരം ചൈവ താപസാഃ
 7 സുഖിനീ സാ പുരാ ഭൂത്യാ സതതം പുത്രവത്സലാ
 പ്രപന്നാ ദീർഘം അധ്യാനം സക്ഷിപ്തം തദ് അമന്യത
 8 സാ നദീരേലേണ കാലേന സന്യാപ്താ കരുജാംഗലം
 വർധമാനപുരദാരം ആസസാദ യശസിനീ
 9 തം ചാരണസഹസ്രാണാം മൂന്നിനാം ആഗമം തദാ
 ശ്രുത്യാ നാഗപുരേ നൃണാം വിസ്മയഃ സമജായത
 10 മുഹൂർത്തോദിത ആദിത്യേ സർവേ ധർമ്മപുരസ്കൃതാഃ
 സദാരാസ് താപസാൻ ദ്രഷ്ടും നിര്യയഃ പുരവാസിനഃ
 11 സ്ത്രീ സംഘാഃ ക്ഷത്രസംഘാശ് ച യാനസംഘാൻ സമാസ്ഥിതാഃ
 ബ്രാഹ്മണൈഃ സഹ നിർജത്യർ ബ്രാഹ്മണാനാം ച യോഷിതഃ
 12 തഥാ വിദ് ശൂദ്ര സംഘാനാം മഹാൻ വ്യതികരോ ഭവേത്
 ന കശ് ചിദ് അകരോദ് ഈർഷ്യാം അഭവൻ ധർമ്മബുദ്ധയഃ
 13 തഥാ ഭീഷ്മഃ ശാന്തനവഃ സോമദത്തോ ഫിഥ ബാഹ്ലികഃ
 പ്രജ്ഞാ ചക്ഷുശ് ച രാജർഷിഃ ക്ഷത്താ ച വിദൂരഃ സ്വയം
 14 സാ ച സത്യവതീ ദേവീ കൗസല്യാ ച യശസിനീ
 രാജദാദൈഃ പരിവൃതാ ഗാന്ധാരി ച വിനിര്യയൗ
 15 ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ ദായാദാ ദുര്യോധന പുരോഗമഃ
 ഭൃഷിതാ ഭൃഷണൈശ് ചിത്രൈഃ ശതസംഖ്യാ വിനിര്യയഃ
 16 താൻ മഹർഷിഗണാൻ സർവാണ് ശിരോഭിർ അഭിവാദ്യ ച
 ഉപോപവിവിശ്രൂഃ സർവേ കൗരവ്യാഃ സപുരോഹിതാഃ

17 തമൈവ ശിരസാ ഭൂമാവ് അഭിവാദ്യ പ്രണമ്യ ച
 ഉപോപവിവിത്രൂഃ സർവേ പൗരജാനപദാ അപി
 18 തം അകുജം ഇവാജ്ഞായ ജനൗഘം സർവശസ് തദാ
 ഭീഷ്മോ രാജ്യം ച രാഷ്ട്രം ച മഹർഷിഭ്യോ ന്യവേദയത്
 19 തേഷാം അഥോ വൃദ്ധതമഃ പ്രത്യുത്ഥായ ജടാജിനീ
 മഹർഷിമതം ആജ്ഞായ മഹർഷീർ ഇദം അബ്രുവിത്
 20 യഃ സ കൗരവ്യ ദായാദഃ പാണ്ഡുർ നാമ നരാധിപഃ
 കാമഭോഗാൻ പരിത്യജ്യ ശതശൃംഗം ഇതോ ഗതഃ
 21 ബ്രഹ്മചര്യ വ്രതസ്ഥസ്യ തസ്യ ദിവ്യേന ഹേതുനാ
 സാക്ഷാദ് ധർമാദ് അയം പുത്രസ് തസ്യ ജാതോ യുധിഷ്ഠിരഃ
 22 തഥേമം ബലിനാം ശ്രേഷ്ഠം തസ്യ രാജേണാ മഹാത്മനഃ
 മാതരിശ്വാ ദദൗ പുത്രം ഭീമം നാമ മഹാബലം
 23 പുരുഹൂതാദ് അയം ജജ്ഞേ കന്യാം സത്യപരാക്രമഃ
 യസ്യ കീരിത്രം മഹേഷ്യാസാൻ സർവാൻ അഭിഭവിഷ്യതി
 24 യൗ ഇ മാദ്രീ മഹേഷ്യാസാവ് അസ്മത കൃസന്തമൗ
 അശ്വിഭ്യോ മനജവ്യാഘ്രാവ് ഇമൗ താവ് അപി തിഷ്ഠതഃ
 25 ചരതാ ധർമ്മനിത്യേന വനവാസം യശസിനാ
 ഏഷ പൈതാമഹോ വംശഃ പാണ്ഡുനാ പുനർ ഉച്യതഃ
 26 പുത്രാണാം ജന്മ വൃദ്ധിം ച വൈദികാധ്യയനാനി ച
 പശ്യതഃ സതതം പാണ്ഡോഃ ശശ്വത് പ്രീതിർ അവർധത
 27 വർതമാനഃ സതാം വൃത്തേ പുത്രലാഭം അവാപ്യ ച
 പിതൃലോകം ഗതഃ പാണ്ഡുർ ഇതഃ സപ്തദശേ ിഹനി
 28 തം ചിതാ ഗതം ആജ്ഞായ വൈശ്യാനര മുഖേ ഹൃതം
 പ്രവിഷ്ടോ പാവകം മാദ്രീ ഹിത്യാ ജീവിതം ആത്മനഃ
 29 സാ ഗതാ സഹ തേനൈവ പതിലോകം അനുവ്രതാ
 തസ്യാസ് തസ്യ ച യത് കാര്യം ക്രിയതാം തദനന്തരം
 30 ഇമേ തയോഃ ശരീരേ ദ്വേ സുതാശ് ചേമേ തയോർ വരാഃ
 ക്രിയാഭിർ അനുഗൃഹ്യന്താം സഹ മാത്രാ പരന്തപാഃ
 31 പ്രേതകാര്യേ ച നിർവൃത്തേ പിതൃമേധം മഹായശാഃ
 ലഭതാം സർവധർമ്മജ്ഞഃ പാണ്ഡുഃ കൃഷ്കലോദ്വഹഃ
 32 ഏവം ഉക്ത്വാ കുരൂൻ സർവാൻ കുരൂണാം ഏവ പശ്യതാം
 ക്ഷണേനാന്തർ ഹിതാഃ സർവേ ചാരണാ ഗൃഹ്യകൈഃ സഹ
 33 ഗന്ധർവനഗരാകാരം തത്രൈവാനന്തർഹിതം പുനഃ

ഋഷിസിദ്ധഗണം ദൃഷ്ട്യാ വിസ്മയം തേ പരം യയുഃ

അധ്യായം 118

1 [ധ]

പാണ്ടോർ വിദൂര സർവാണി പ്രേതകാര്യാണി കാരയ
 രാജവദ് രാജസിംഹസ്യ മാദ്യാശ് ചൈവ വിശേഷതഃ
 2 പശൂൻ വാസാംസി രത്നാനി ധനാനി വിവിധാനി ച
 പാണ്ടോഃ പ്രയച്ഛ മാദ്യാശ് ച യേഷോ യാവച് ച വാഞ്ചിതം
 3 യഥാ ച കന്തി സത്കാരം കര്യാൻ മാദ്യാസ് തഥാ കരു
 യഥാ ന വായൂർ നാദിത്യഃ പശ്യേതാം താം സുസംവൃതാം
 4 ന ശോച്യഃ പാണ്ഡുർ അനഘഃ പ്രശസ്യഃ സ നരാധിപഃ
 യസ്യ പഞ്ച സുതാ വീരാ ജാതാഃ സുരസുതോപമഃ

5 [വ]

വിദൂരസ് തം തഥേത്യ് ഉക്ത്വാ ഭീഷ്മേണ സഹ ഭാരത
 പാണ്ഡും സംസ്കാരയാം ആസ ദേശേ പരമസംവൃതേ
 6 തതസ് തു നഗരാത് തൂർണം ആജ്യഹോമപുരസ്കൃതഃ
 നിർഹൃതഃ പാവകാ ദീപ്തഃ പാണ്ടോ രാജപുരോഹിതൈഃ
 7 അമൈനം ആർതവൈർ ഗന്ധൈർ മാലൈശ് ച വിവിധൈർ വരൈഃ
 ശിബികാം സമലഞ്ചക്രൂർ വാസസാച്ഛാദ്യ സർവശഃ
 8 താം തഥാ ശോഭിതാം മാലൈർ വാസോഭീശ് ച മഹാധനൈഃ
 അമാത്യാ ജ്ഞാതയശ് ചൈവ സുഹൃദശ് ചോപതസ്ഥിരേ
 9 നൃസിംഹം നരയുഷേതന പരമാലങ്കൃതേന തം
 അവഹൻ യാനമുഖ്യേന സഹ മാദ്യാ സുസംവൃതം
 10 പാണ്ഡുരേണാതപത്രേണ ചാമരവ്യജനേന ച
 സർവവാദിത്ര നാദൈശ് ച സമലഞ്ചക്രിരേ തതഃ
 11 രത്നാനി ചാപ്യ് ഉപാദായ ബഹുനി ശതശോ നരാഃ
 പ്രദദുഃ കാക്ഷമാണേഭ്യഃ പാണ്ടോസ് തത്രൗർധ്യദേകികം
 12 അഥ ഛത്രാണി ശുഭ്രാണി പാണ്ഡുരാണി ബൃഹന്തി ച
 ആജഹ്രുഃ കുരവസ്യാർഥേ വാസാംസി ഭചിരാണി ച
 13 ജായകൈഃ ശുക്ലവാസോഭീർ ഹൃദയമാനാ ഹൃതാശനഃ
 അഗച്ഛന് അഗ്രതസ് തസ്യ ദീപ്യമാനഃ സ്വലങ്കൃതഃ
 14 ബ്രാഹ്മണഃ ക്ഷത്രിയാ വൈശ്യാഃ ശുഭ്രാശ് ചൈവ സഹസ്രശഃ
 തദന്തഃ ശോകസന്തപ്താ അനജശൂർ നരാധിപം
 15 അയം അസ്താൻ അപാഹായ ദുഃഖേ ചാധായ ശാശ്വതേ
 കൃത്യാനാഥാൻ പരോ നാഥഃ ക്വ യാസ്യതി നരാധിപഃ

16 ക്രോശതഃ പാണ്ഡവഃ സർവേ ഭീഷ്മോ വിദൂര ഏവ ച
 രമണീയേ വനോദ്ദേശേ ഗംഗാതീരേ സമേ ശുഭേ
 17 ന്യാസയാം ആസുർ അഥ താം ശിബികാം സത്യവാദിനഃ
 സഭാര്യസ്യ റ്റസിംഹസ്യ പാണ്ഡോർ അക്ലിഷ്ടകർമ്മണഃ
 18 തതസ് തസ്യ ശരീരം തത് സർവഗന്ധനിഷേവിതം
 ശുചി കാലീയകാദിഗ്ധം മുഖ്യസ്നാനാധിവാസിതം
 പര്യഷിഞ്ഞ്ജ് ജലേനാശ്രു ശാതകംഭമയൈർ ഘടൈഃ
 19 ചന്ദനേന ച മുഖ്യേന ശുക്ലേന സമലേപയൻ
 കാലാഗുരുവിമിശ്രേണ തഥാ തുംഗരസേന ച
 20 അഥൈനം ദേശജൈഃ ശുക്ലൈർ വാസോഭിഃ സമയോജയൻ
 ആച്ഛന്നഃ സ തു വാസോഭിർ ജീവന് ഇവ നരർഷഭഃ
 ശുശ്രുഭേ പുരുഷവ്യാഘ്രോ മഹാർഹശയനോചിതഃ
 21 യാജ്ഞൈർ അഭ്യന്തജ്ഞാതാം പ്രേതകർമ്മണി നിഷ്ഠിതൈഃ
 ഘൃതാവസിക്തം രാജാനം സഹ മാദ്യാ സ്വലഭൃതം
 22 തുംഗപദ്മകമിശ്രേണ ചന്ദനേന സുഗന്ധിനാ
 അന്യൈശ് ച വിവീചൈർ ഗന്ധൈർ അനൽപൈഃ സമദാഹയൻ
 23 തതസ് തയോഃ ശരീരേ തേ ദൃഷ്ട്വാ മോഹവശം ഗതാ
 ഹാഹാ പുത്രേതി കൗസല്യാ പപാത സഹസാ ഭൂവി
 24 താം പ്രേക്ഷ്യ പതിതാം ആർതാം പൗരജാനപദോ ജനഃ
 രുരോദ സസ്വനം സർവോ രാജഭക്ത്യാ കൃപാന്വൃതഃ
 25 ക്ലാന്താനീവാർതനാദേന സർവാണി ച വിചുക്രൂശൂഃ
 മാനുഷൈഃ സഹ ഭൂതാനി തിര്യഗ്യോനിഗതാന്യ് അപി
 26 തഥാ ഭീഷ്മഃ ശാന്തനവോ വിദൂരശ് ച മഹാമതിഃ
 സർവശഃ കൗരവാശ് ചൈവ പ്രാണദൻ ഭൃശദഃഖിതഃ
 27 തതോ ഭീഷ്മോ ിഥ വിദൂരോ രാജാ ച സഹ ബന്ധുഭിഃ
 ഉദകം ചക്രിരേ തസ്യ സർവാശ് ച കരു യോഷിതഃ
 28 കൃതോദകാംസ് താൻ ആദായ പാണ്ഡവാഞ് ശോകകർശിതാൻ
 സർവാഃ പ്രകൃതയോ രാജഞ് ശോചന്ത്യഃ പര്യവാരയൻ
 29 യഥൈവ പാണ്ഡവാ ഭൂമൗ സൃഷ്ടുഃ സഹ ബാന്ധവൈഃ
 തഥൈവ നാഗരാ രാജഞ് ശിശ്യീരേ ബ്രാഹ്മണാദയഃ
 30 തദ് അനാനന്ദം അസ്വസ്ഥം ആകുമാരം അഹൃഷ്ടവത്
 ബഭ്രുവ പാണ്ഡവൈഃ സാർധം നഗരം ദ്വാദശ ക്ഷപഃ

അധ്യായം 119

1 [വി]

തതഃ ക്ഷത്താ ച രാജാ ച ഭീഷ്മുശ് ച സഹ ബന്ധുഭിഃ
 ദദഃ ശ്രാദ്ധം തദാ പാണ്ഡോഃ സ്വധാമൃതമയം തദാ
 2 കന്ദൂശ് ച വിപ്രമുഖ്യോശ് ച ഭോജയിത്യാ സഹസ്രശഃ
 രത്നൗഘാൻ ദ്വിജമുഖ്യേഭ്യോ ദത്ത്യാ ഗ്രാമവരാൻ അപി
 3 കൃതശൗചാംസ് തതസ് താംസ് തു പാണ്ഡവാൻ ഭരതർഷഭാൻ
 ആദായ വിവിശ്രൂഃ പൗരാഃ പുരം വാരണസാഹയം
 4 സതതം സ്താനൃതപൃന്ത തം ഏവ ഭരതർഷഭം
 പൗരജാനപദാഃ സർവേ മൃതം സ്വം ഇവ ബാന്ധവം
 5 ശ്രാദ്ധാവസാനേ തു തദാ ദൃഷ്ട്യാ തം ദഃഖിതം ജനം
 സംമൂഢാം ദഃഖശോകാർതാം വ്യാസോ മാതരം അബ്രവീത്
 6 അതിക്രാന്ത സുഖാഃ കാലാഃ പ്രത്യപസ്ഥിത ദാരുണാഃ
 ശഃ ശഃ പാപീയ ദിവസാഃ പൃഥിവീ ഗതയൗവനാ
 7 ബഹു മായാ സമാകീർണോ നാനാ ദോഷസമാകലഃ
 ലുപ്തധർമ്മക്രിയാചാരോ ഘോരഃ കാലോ ഭവിഷ്യതി
 8 ഗച്ഛ ത്വം ത്യാഗം ആസ്ഥായ യുക്താ വസ തപോവനേ
 മാ ദ്രക്ഷ്യസി കലസ്യാസ്യ ഘോരം സക്ഷയം ആത്മനഃ
 9 തഥേതി സമനജ്ഞായ സാ പ്രവിശ്യാബ്രവീത് സ്തേഷാം
 അംബികേ തവ പുത്രസ്യ ദുർന്നയാത് കില ഭാരതാഃ
 സാനബന്ധാ വിനക്ഷ്യന്തി പൗരാശ് ചൈവേതി നഃ ശ്രുതം
 10 തത് കൗസല്യാം ഇമാം ആർതാം പുത്രശോകാഭിപീഡിതാം
 വനം ആദായ ഭദ്രം തേ ഗച്ഛാവോ യദി മന്യസേ
 11 തഥേത്യ് ഉക്തേ അംബികയാ ഭീഷ്മം ആമന്ത്ര്യ സുവ്രതാ
 വനം യയൗ സത്യവതീ സ്തേഷാഭ്യാം സഹ ഭാരത
 12 താഃ സുഘോരം തപഃ കൃത്യാ ദേവ്യോ ഭരതസത്തമ
 ദേഹം ത്യക്ത്വാ മഹാരാജ ഗതിം ഇഷ്ടാം യയുസ് തദാ
 13 അവാപ്ലവന്ത വേദോക്താൻ സംസ്കാരാൻ പാണ്ഡവാസ് തദാ
 അവർധന്ത ച ഭോഗാംസ് തേ ഭുജ്ജാനാഃ പിതൃവേശ്ണി
 14 ധാർതരാഷ്ട്രേശ് ച സഹിതാഃ ക്രീഡന്തഃ പിതൃവേശ്ണി
 ബാല ക്രീഡാസു സർവാസു വിശിഷ്ടാഃ പാണ്ഡവാഭവൻ
 15 ജവേ ലക്ഷ്യാഭിഹരണേ ഭോജ്യേ പാംസുവികർഷണേ
 ധാർതരാഷ്ട്രാൻ ഭീമസേനഃ സർവാൻ സ പരിമർദതി

16 ഹർഷാദ് ഏതാൻ ക്രീഡമാനാൻ ഗൃഹ്യ കാകനിലീയനേ
ശിരഃസു ച നിഗൃഹ്യൈനാൻ യോധയാം ആസ പാണ്ഡവഃ
17 ശതം ഏകോത്തരം തേഷാം കുമാരാണാം മഹൗജസാം
ഏക ഏവ വിമുദ്നാതി നാതിക്ലച്ഛാദ് വൃകോദരഃ
18 പാദേഷു ച നിഗൃഹ്യൈനാൻ വിനിഹത്യ ബലാദ് ബലി
ചകർഷ ക്രോശതോ ഭൂമൗ ഘൃഷ്ടു ജാന ശിരോ fക്ഷികാൻ
19 ദശ ബാലാഞ് ജലേ ക്രീഡൻ ഭൂജാഭ്യാം പരിഗൃഹ്യ സഃ
ആസ്തേ സു സലിലേ മഗഃ പ്രമുതാംഗ് ച വിമുഞ്ചതി
20 ഫലാനി വൃക്ഷം ആരുഹ്യ പ്രചിന്വന്തി ച തേ യദാ
തദാ പാദപ്രഹാരേണ ഭീമഃ കമ്പയതേ ദ്രുമം
21 പ്രഹാര വേഗാഭിഹതാദ് ദ്രുമാദ് വ്യാഘ്രർണിതാസ് തതഃ
സഫലഃ പ്രപതന്തി സു ദ്രുതം സ്രസ്താഃ കുമാരകാഃ
22 ന തേ നിയുദ്ധേ ന ജവേ ന യോഗ്യാസു കദാ ചന
കുമാരാ ഉത്തരം ചക്രഃ സ്റ്റർധമാനാ വൃകോദരം
23 ഏവം സ ധർതരാഷ്ടാണാം സ്റ്റർധമാനോ വൃകോദരഃ
അപ്രിയേ fതിഷ്ടദ് അത്യന്തം ബാല്യാൻ ന ദ്രോഹ ചേതസാ
24 തതോ ബലം അതിഖ്യാതം ധർതരാഷ്ടഃ പ്രതാപവാൻ
ഭീമസേനസ്യ തജജ്ഞാത്യാ ദൃഷ്ടുഭാവം അദർശയത്
25 തസ്യ ധർമാദ് അപേതസ്യ പാപാനി പരിപശ്യതഃ
മോഹാദ് ഐശ്വര്യലോഭാച് ച പാപാ മതിർ അജായത
26 അയം ബലവതാം ശ്രേഷ്ഠഃ കന്തീപുത്രോ വൃകോദരഃ
മധ്യമഃ പാണ്ഡുപുത്രാണാം നികൃത്യാ സംനിഹന്യതാം
27 അഥ തസ്താദ് അവരജം ജ്യേഷ്ഠം ചൈവ യുധിഷ്ഠിരം
പ്രസഹ്യ ബന്ധനേ ബദ്ധ്യാ പ്രശാസിയേഷ്യ വസുന്ധരാം
28 ഏവം സ നിശ്ചയം പാപഃ കൃത്യാ ദുര്യോധനസ് തദാ
നിത്യം ഏവാന്തര പ്രേക്ഷി ഭീമസ്യാസീൻ മഹാത്മനഃ
29 തതോ ജലവിഹാരാർഥം കാരയാം ആസ ഭാരത
ചേല കുംബലവേശ്ണാനി വിചിത്രാണി മഹാന്തി ച
30 പ്രമാണ കോട്യം ഉദ്ദേശം സ്ഥലം കിം ചിദ് ഉപേത്യ ച
ക്രീഡാവസാനേ സർവേ തേ ശുചി വസ്ത്രാഃ സ്വലങ്കൃതാഃ
സർവകാമസമൃദ്ധം തദനം ബുഭുജീരേ ശനൈഃ
31 ദിവസാന്തേ പരിശ്രാന്താ വിഹൃത്യ ച കുരൂദ്വഹാഃ
വിഹാരാവസഥേഷ് ഏവ വീരാ വാസം അരോചയൻ

32 ഖിന്നസ് തു ബലവാൻ ഭീമോ വ്യായാമാദ്യധീകസ് തദാ
 വാഹയിത്യാ ക്കമാരാംസ് താഞ്ജ ലക്രീഡാ ഗതാൻ വിളഃ
 പ്രമാണ കോട്യാം വാസാർഥീ സുഷ്യാപാഠഹ്യ തത് സ്ഥലം
 33 ശീതം വാസം സമാസാദ്യ ശ്രാന്തോ മദവിമോഹിതഃ
 നിശ്ശേഷഃ പാണ്ഡവോ രാജൻ സുഷ്യാപ മൃതകൽപവത്
 34 തതോ ബദ്ധ്യാ ലതാ പാശൈർ ഭീമം ദുര്യോധനഃ ശന്നൈഃ
 ഗംഭീരം ഭീമവേഗം ച സ്ഥലാജ്ജലം അപാതയത്
 35 തതഃ പ്രബുദ്ധഃ കൗന്തേയഃ സർവം സഞ്ചിദ്യ ബന്ധനം
 ഉദതിഷ്ഠജ്ജലാദ് ഭൂയോ ഭീമഃ പ്രഹരതാം വരഃ
 36 സുപ്തം ചാപി പുനഃ സർപൈസ് തീക്ഷ്ണദംഷ്ട്രൈർ മഹാവിഷൈഃ
 കപിതൈർ ദംശയാം ആസ സർവേഷ്ച് ഏവാംഗമർമ്മസു
 37 ദംഷ്ട്രാഗ് ച ദംഷ്ട്രിണാം തേഷാം മർമ്മസ് അപി നിപാതിതാഃ
 ത്വചം നൈവാസ്യ ബിഭിദഃ സാരത്യാത് പൃഥുവക്ഷസഃ
 38 പ്രതിബുദ്ധസ് തു ഭീമസ് താൻ സർവാൻ സർപാൻ അപോഥയത്
 സാരഥിം ചാസ്യ ദയിതം അപഹസ്തേന ജഹ്ലിവാൻ
 39 ഭോജനേ ഭീമസേനസ്യ പുനഃ പ്രാക്ഷേപയദ് വിഷം
 കാലകൂടം നവം തീക്ഷ്ണം സംദൃതം ലോമഹർഷണം
 40 വൈശ്യാപുത്രസ് തദാചഷ്ട പാർഥാനാം ഹിതകാമ്യയാ
 തച് ചാപി ഭൂക്ത്യാജരയദ് അവികാരോ വൃകോദരഃ
 41 വികാരം ന ഹ്യ അജനയത് സുതീക്ഷ്ണം അപി തദ് വിഷം
 ഭീമ സംഹനനോ ഭീമസ് തദ് അപ്യ് അജരയത് തതഃ
 42 ഏവം ദുര്യോധനഃ കർണഃ ശകുനിഗ് ചാപി സൗബലഃ
 അനേകൈർ അഭ്യുപായൈസ് താഞ്ജ ജീഘാംസന്തി സു പാണ്ഡവാൻ
 43 പാണ്ഡവാഗ് ചാപി തത് സർവം പ്രത്യജാനന് അരിന്ദമാഃ
 ഉദ്ഭാവനം അകർവന്തോ വിദൂരസ്യ മതേ സ്ഥിതാഃ

അധ്യായം 120

1 [ജ]

കൃപസ്യാപി മഹാബ്രഹ്മൻ സംഭവം വളരും അർഹസി
ശരസ്തോഭാത് കഥം ജജ്ഞേ കഥം ചാസ്താസ്ത് അവാപ്തവാൻ

2 [വൈ]

മഹർഷേർ ഗതമസ്യാസിച് ഛരദ്യാൻ നാമ നാമതഃ

പുത്രഃ കില മഹാരാജ ജാതഃ സഹ ശരൈർ വിഭോ

3 ന തസ്യ വേദാധ്യയനേ തഥാ ബുദ്ധിർ അജായത

യഥാസ്യ ബുദ്ധിർ അഭവദ് ധനർവേദേ പരന്തപ

4 അധിജഗ്മൂർ യഥാ വേദാംസ് തപസാ ബ്രഹ്മവാദിനഃ

തഥാ സ തപസോപേതഃ സർവാസ്ത് അസ്താസ്ത് അവാപ ഹ

5 ധനർവേദ പരത്യാച് ച തപസാ വിപുലേന ച

ദൃശം സന്താപയാം ആസ ദേവരാജം സ ഗൗതമഃ

6 തതോ ജാലപദിം നാമ ദേവകന്യാം സുരേശ്വരഃ

പ്രാഹിണോത് തപസോ വിപ്ലവം കരു തസ്യേതി കൗരവ

7 സാഭിഗ്മയാശ്രമപദം രമണീയം ശരദ്വതഃ

ധനർ ബാണധരം ബാലാ ലോഭയാം ആസ ഗൗതമം

8 താം ഏകവസനാം ദൃഷ്ട്വാ ഗൗതമോ ിപ്ലരസം വനേ

ലോകേ ിപ്രതീമസംസ്ഥാനാം ഉത്ഫുല്ലനയനോ ിഭവത്

9 ധനശ് ച ഹി ശരാശ് ചാസ്യ കരാഭ്യാം പ്രാപതൻ ഭൂവി

വേപഥുശ് ചാസ്യ താം ദൃഷ്ട്വാ ശരീരേ സമജായത

10 സ തു ജ്ഞാനഗരീയസ്താത് തപസശ് ച സമന്വയാത്

അവതസ്ഥേ മഹാപ്രാജ്ഞോ ധൈര്യേണ പരമേണ ഹ

11 യസ് ത് അസ്യ സഹസാ രാജൻ വികാരഃ സമപദ്യത

തേന സുസ്രാവ രേതോ ിസ്യ സ ച തൻ നാവബുധ്യത

12 സ വിഹായാശ്രമം തം ച താം ചൈവാപ്സരസം മുനിഃ

ജഗാമ രേതസ് തത് തസ്യ ശരസ്തോബേ പപാത ഹ

13 ശരസ്തോബേ ച പതിതം ദ്വിധാ തദ് അഭവൻ നൃപ

തസ്യഥ മീഥുനം ജജ്ഞേ ഗൗതമസ്യ ശരദ്വതഃ

14 മൃഗയാം ചരതോ രാജന്തഃ ശന്തനോസ് തു യദൃച്ഛയാ

കശ് ചിത് സേനാ ചരോ ിരണ്യേ മീഥുനം തദ് അപശ്യത

15 ധനശ് ച സശരം ദൃഷ്ട്വാ തഥാ കൃഷ്ണാജിനാനി ച

വ്യവസ്യ ബ്രാഹ്മണാപത്യം ധനർവേദാന്തഗസ്യ തത്

സ രാജേണ ദർശയാം ആസ മീഥുനം സശരം തദാ
 16 സ തദ് ആദായ മീഥുനം രാജാമ കൃപയാനീതിഃ
 ആജഗാമ ഗൃഹാൻ ഏവ മമ പുത്രാവ് ഇതി ബ്രൂവൻ
 17 തതഃ സംവർധയാം ആസ സംസ്കാരൈശ് ചാപ്യ് അയോജയത്
 ഗൗതമോ fപി തദാപേത്യ ധനുർവേദ പരോ fഭവത്
 18 കൃപയാ യൻ മയാ ബാലാവ് ഇമൗ സംവർധിതാവ് ഇതി
 തസ്മാത് തയോർ നാമ ചക്രേ തദ് ഏവ സ മഹീപതിഃ
 19 നിഹിതൗ ഗൗതമസ് തത്ര തപസാ താവ് അവിന്ദത
 ആഗമ്യ ചാസ്മൈ ഗോത്രാദി സർവം ആഖ്യാതവാംസ് തദാ
 20 ചതുർവിധം ധനുർവേദം അസ്താണി വിവിധാനി ച
 നിഖിലേനാസ്യ തത് സർവം ഗൃഹ്യം ആഖ്യാതവാംസ് തദാ
 സോ fചിരേണൈവ കാലേന പരമാചാര്യതാം ഗതഃ
 21 തതോ fധിജഗ്മുഃ സർവേ തേ ധനുർവേദം മഹാരഥാഃ
 ധൃതരാഷ്ട്രാത്മജാശ് ചൈവ പാണ്ഡവാശ് ച മഹാബലാഃ
 വൃഷ്ണയശ് ച നൃപാശ് ചാന്യേ നാനാദേശസമാഗതാഃ

അധ്യായം 121

1 [വൈ]

വിശേഷാർഥി തതോ ഭീഷ്മഃ പൗത്രാണാം വിനയേഷ്ഠയാ
 ഇഷ്ടസ്തുജ്ഞാൻ പര്യപ്ലച്ഛദ് ആചാര്യാൻ വിര്യസംമതാൻ
 2 നാൽപയിർ നാമഹാ ഭാഗസ് തഥാനാനാസ്തു കോവിദഃ
 നാദേവ സത്തോ വിനയേത് ക്ഷത്രൻ അന്യേ മഹാബലാൻ
 3 മഹർഷിസ് തു ഭരദ്വാജോ ഹവിർധാനേ ചരൻ പുരാ
 ദദർശാപ്സരസം സാക്ഷാദ് ഘൃതാചിം ആപ്സതാം ഋഷിഃ
 4 തസ്യ വായുഃ സമുച്യതോ വസനം വ്യപകർഷത
 തതോ ിസ്യ രേതശ് ചസ്തുന തദ് ഋഷിർ ദ്രോണ ആദയേ
 5 തസ്മിൻ സമഭവദ് ദ്രോണഃ കലശേ തസ്യ ധീമതഃ
 അധ്യഗീഷു സ വേദാംശ് ച വേദാംഗാനി ച സർവശഃ
 6 അഗ്നിവേശ്യം മഹാഭാഗം ഭരദ്വാജഃ പ്രതാപവാൻ
 പ്രത്യപാദയദ് ആഗേയം അസ്തുധർമമൃതാം വരഃ
 7 അഗ്നിഷ്ടുജ്ജാതഃ സ മൂനിസ് തതോ ഭരതസത്തമ
 ഭാരദ്വാജം തദാഗേയം മഹാസ്തം പ്രത്യപാദയത്
 8 ഭരദ്വാജ സഖാ ചാസീത് പൃഷ്ഠതോ നാമ പാർഥിവഃ
 തസ്യാപി ദ്രുപദോ നാമ തദാ സമഭവത് സുതഃ
 9 സ നിത്യം ആശ്രമം ഗത്വാ ദ്രോണേന സഹ പാർഷതഃ
 ചിക്രിധാധ്യയനം ചൈവ ചകാര ക്ഷത്രിയർഷഭഃ
 10 തതോ വ്യതീതേ പൃഷ്ഠതേ സ രാജാ ദ്രുപദോ ദിവേത്
 പാണ്ഡാലേഷു മഹാബാഹുർ ഉത്തരേഷു നരേശ്വരഃ
 11 ഭരദ്വാജോ ിപി ഭഗവാൻ ആരുരോഹ ദിവം തദാ
 തതഃ പിതൃനിയുക്താത്മാ പുത്ര ലോഭാൻ മഹായശാഃ
 ശാരദ്വതീം തതോ ദ്രോണഃ കൃപീം ഭാര്യാം അവിന്ദത
 12 അഗ്നിഹോത്രേ ച ധർമേ ച ദമേ ച സതതം രതാ
 അലഭദ് ഗൗതമീ പുത്രം അശ്വത്ഥാമാനം ഏവ ച
 13 സ ജാതമാത്രോ വ്യനദദ് യഥൈവോച്ഛൈഃ ശ്രവാ ഹയഃ
 തച് ശ്രുത്യാന്തർഹിതം ഭൂതം അന്തരിക്ഷസ്ഥം അബ്രുവീത്
 14 അശ്വസ്യേവാസ്യ യത് സ്ഥാമ നദതഃ പ്രദിശോ ഗതം
 അശ്വത്ഥാമൈവ ബാലോ ിയം തസ്മാൻ നാക്ലാ ഭവിഷ്യതി
 15 സുതേന തേന സുപ്രീതോ ഭാരദ്വാജസ് തതോ ദിവേത്
 തന്ത്രൈവ ച വസൻ ധീമാൻ ധനുർവേദ പരോ ദിവേത്

16 സ ശുശ്രൂവ മഹാത്മാനം ജാമദഗ്ന്യം പരന്തപം
 ബ്രാഹ്മണേഭ്യസ് തദാ രാജൻ ദിത്സന്തം വസു സർവശഃ
 17 വനം തു പ്രസമിതം രാമം ഭാരദ്വാജസ് തദാബ്രവീത്
 ആഗതം വിത്തകാമം മാം വിദ്ധി ദ്രോണം ദ്വിജർഷഭം
 18 [രാമ]

ഹിരണ്യം മമ യച് ചാന്യദ് വസു കിം ചന വിദ്യതേ
 ബ്രാഹ്മണേഭ്യോ മയാ ദത്തം സർവം ഏവ തപോധന
 19 തഥൈവേയം ധരാ ദേവീ സാഗരാന്താ സപത്തനാ
 കശ്യപായ മയാ ദത്താ കൃത്സാ നഗരമാലിനീ
 20 ശരീരമാത്രം ഏവാദ്യ മയേദം അവശേഷിതം
 അസ്താണി ച മഹാർഹാണി ശസ്താണി വിവിധാനി ച
 വൃണീഷ്യ കിം പ്രയച്ഛാമി തുഭ്യം ദ്രോണ വദാശു തത്
 21 [ദ്രോണ]

അസ്താണി മേ സമഗ്രാണി സസംഹാരാണി ഭാർഗവ
 സപ്രയോഗ രഹസ്യാനി ദാതും അർഹസ്യ് അശേഷതഃ
 22 [വൈ]

തഥേത്യ ഉക്ത്വാ തതസ് തസ്മൈ പ്രാദാദ് അസ്താണി ഭാർഗവഃ
 സരഹസ്യ വ്രതം ചൈവ ധനുർവേദം അശേഷതഃ
 23 പ്രതിഗൃഹ്യ തു തത് സർവം കൃതാസ്തോ ദ്വിജസന്തമഃ
 പ്രിയം സഖായം സുപ്രീതോ ജഗാമ ദ്രുപദം പ്രതി

അധ്യായം 122

1 [വൈ]

തതോ ദ്രുപദം ആസാദ്യ ഭരദ്വാജഃ പ്രതാപവാൻ
അബ്രുവീത് പാർഷ്വതം രാജൻ സഖായം വിദ്ധി മാം ഇതി

2 [ദ്രുപദ]

അകൃതേയം തവ പ്രജ്ഞാ ബ്രഹ്മൻ നാതിസമഞ്ജസി
യൻ മാം ബ്രവിഷി പ്രസഭം സഖാ തേ ഹം ഇതി ദ്വിജ
3 ന ഹി രാജ്ഞാം ഉദീർണാനാം ഏവം ഭൂതൈർ നരൈഃ ക്വ ചിത്
സഖ്യം ഭവതി മന്ദാത്മഞ് ശ്രീയാ ഹീനൈർ ധനച്യുതൈഃ
4 സൗഹൃദാന്യ് അപി ജീര്യന്തേ കാലേന പരിജീര്യതാം
സൗഹൃദം മേ ത്വയാ ഹ്യ് ആസീത് പൂർവം സാമർഥ്യ ബന്ധനം
5 ന സഖ്യം അജരം ലോകേ ജാതു ദൃശ്യേത കർഹി ചിത്
കാമോ വൈനം വിഹരതി ക്രോധശ് ചൈനം പ്രവൃശ്വതി
6 മൈവം ജീർണം ഉപാസിഷ്യാഃ സഖ്യം നവം ഉപാകുരു
ആസീത് സഖ്യം ദ്വിജശ്രേഷ്ഠ ത്വയാ മേ ഹിമനിബന്ധനം
7 ന ദരിദ്രോ വസുമതോ നാവിദ്വാൻ വിദുഷഃ സഖാ
ശൂരസ്യ ന സഖാ ക്ലീബഃ സഖിപൂർവം കിം ഇഷ്യതേ
8 യയോർ ഏവ സമം വിത്തം യയോർ ഏവ സമം കലം
തയോഃ സഖ്യവിവാഹശ് ച ന ഇ പ്ഷ്യവിപ്ഷ്യയോഃ
9 നാശ്രോത്രീയഃ ശ്രോത്രീയസ്യ നാരഥീ രഥിനഃ സഖാ
നാരാജ്ഞാ സംഗതം രാജ്ഞഃ സഖിപൂർവം കിം ഇഷ്യതേ

10 [വൈ]

ദ്രുപദേനൈവം ഉക്തസ് തു ഭരദ്വാജഃ പ്രതാപവാൻ
മുഹൂർത്തം ചിന്തയാം ആസ മന്യുനാഭിപരിപ്ലവഃ
11 സ വിനിശ്ചിത്യ മനസാ പാഞ്ചാലം പ്രതി ബുദ്ധിമാൻ
ജഗാമ കുരുമുഖ്യാനാം നഗരം നാഗസാഹചര്യം
12 കമാരാസ് ത്വ് അഥ നിഷ്ക്രമ്യ സമേതാ ഗജസാഹചര്യത്
ക്രീഡന്തോ വീടയാ തത്ര വിരാഃ പര്യചരൻ മുദാ
13 പപാത കൂപേ സാ വീടാ തേഷാം വൈ ക്രീഡതാം തദാ
ന ച തേ പ്രത്യപദ്യന്ത കർമ്മ വിദോപലബ്ധയേ
14 അഥ ദ്രോണഃ കമാരാസ് താൻ ദൃഷ്ട്വാ കൃത്യവന്തസ് തദാ
പ്രഹസ്യ മന്ദം പൈശല്യാദ് അഭ്യഭാഷത വീര്യവാൻ
15 അഹോ ന ധിഗ് ബലം ക്ഷാത്രം ധിഗ് ഏതാം വഃ കൃതാസ്തുതാം

ഭരതസ്യാനന്വയേ ജാതാ യേ വീടാം നാധിഗച്ഛത
 16 ഏഷ മുഷ്ഠിർ ഇഷ്ടികാണാം മയാന്യേണാഭിമന്ത്രിതഃ
 അസ്യ വീര്യം നിരീക്ഷധ്വം യദ് അന്യസ്യ ന വിദ്യതേ
 17 വേത്യാമീഷ്ടികയാ വീടാം താം ഇഷ്ടികാം അഥാന്യയാ
 താം അന്യയാ സമായോഗോ വീടായാ ഗ്രഹണേ മമ
 18 തദ് അപശ്യൻ കൂമാരാസ് തേ വിസ്മയോത്ഫുല്ലലോചനാഃ
 അവേഷ്ട്യ ചോദ്ധ്യതാം വീടാം വീടാ വേദ്ധാരം അബ്രവൻ
 19 അഭിവാദയാമഹേ ബ്രഹ്മൻ നൈതദ് അന്യേഷു വിദ്യതേ
 കോ fസി കം ത്യാഭിജാനീമോ വയം കിം കരവാമഹേ
 20 [ദ്രോണ]
 ആചക്ഷധ്വം ച ഭീഷ്മായ രൂപേണ ച ഗുണൈശ് ച മാം
 സ ഏവ സുമഹാബുദ്ധിഃ സാന്ദ്രതം പ്രതിപത്യതേ
 21 [വൈ]
 തഥേത്യ് ഉക്ത്വാ തു തേ സർവേ ഭീഷ്മം ഊഷഃ പിതാമഹം
 ബ്രാഹ്മണസ്യ വചസ് തഥ്യം തച് ച കർമ്മവിശേഷവത്
 22 ഭീഷ്മഃ ശ്രുത്വാ കൂമാരാണാം ദ്രോണം തം പ്രത്യജാനത
 യുക്തരൂപഃ സ ഹി ഗുരൂർ ഇത്യ് ഏവം അനുചിന്ത്യ ച
 23 അമൈനം ആനീയ തദാ സ്വയം ഏവ സുസതക്രതം
 പരിപപ്രച്ഛ നിപുണം ഭീഷ്മഃ ശസ്ത്രതാം വരഃ
 ഹേതും ആഗമനേ തസ്യ ദ്രോണഃ സർവം ന്യവേദയത്
 24 മഹർഷേർ അഗ്നിവേശ്യസ്യ സകാശം അഹം അച്യുത
 അസ്താർഥം അഗമം പൂർവം ധനുർവേദ ജീഘ്രക്ഷയാ
 25 ബ്രഹ്മ ചാരി വിനീതാത്മാ ജടിലോ ബഹുലാഃ സമാഃ
 അവസം തത്ര സുചിരം ധനുർവേദ ചികീർഷയാ
 26 പാണ്ഡാലരാജപുത്രസ് തു യജ്ഞസേനോ മഹാബലഃ
 മയാ സഹാകരോദ് വിദ്യാം ഗുരോഃ ശ്രാമ്യൻ സമാഹിതഃ
 27 സ മേ തത്ര സഖാ ചാസീദ് ഉപകാരി പ്രിയശ് ച മേ
 തേനാഹം സഹ സംഗമ്യ രതവാൻ സുചിരം ബത
 ബാല്യാത് പ്രഭൃതി കൗരവ്യ സഹായ്യയനം ഏവ ച
 28 സ സമാസാദ്യ മാം തത്ര പ്രിയകാരി പ്രിയംവദഃ
 അബ്രവീദ് ഇതി മാം ഭീഷ്മ വചനം പ്രീതിവർധനം
 29 അഹം പ്രിയതമഃ പുത്രഃ പിതൂർ ദ്രോണ മഹാത്മനഃ
 അഭിഷേക്ഷ്യതി മാം രാജ്യേ സപാണ്ഡാല്യോ യദാ തദാ

30 ത്വദ് ഭോജ്യം ഭവിതാ രാജ്യം സഖേ സത്യേന തേ ശപേ
 മമ ഭോഗാശ് ച വിത്തം ച ത്വദധീനം സുഖാനി ച
 31 ഏവം ഉക്തഃ പ്രവവ്രാജ കൃതാസ്തോ ിഹം ധനേപ്ലയാ
 അഭിഷിക്തം ച ശ്രുത്യൈനം കൃതാർഥോ ിസ്തീതി ചിന്തയൻ
 32 പ്രിയം സഖായം സുപ്രീതോ രാജ്യസ്ഥം പുനർ ആവ്രജം
 സംസ്മരൻ സംഗമം ചൈവ വചനം ചൈവ തസ്യ തത്
 33 തതോ ദ്രുപദം ആഗമ്യ സഖിപൂർവം അഹം പ്രഭോ
 അബ്രുവം പുരുഷവ്യാഘ്രേ സഖായം വിദ്ധി മാം ഇതി
 34 ഉപസ്ഥിതം തു ദ്രുപദഃ സഖിവച് ചാഭിസംഗതം
 സ മാം നിരാകാരം ഇവ പ്രഹസന് ഇദം അബ്രവീത്
 35 അക്രതേയം തവ പ്രജ്ഞാ ബ്രഹ്മൻ നാതിസമഞ്ജസീ
 യദ് ആത്മ മാം ത്വം പ്രസഭം സഖാ തേ ിഹം ഇതി ദ്വിജ
 36 ന ഹി രാജ്ഞാം ഉദീർണാനാം ഏവം ഭൂതൈർ നന്ദൈഃ ക്വ ചിത്
 സഖ്യം ഭവതി മന്ദാത്മഞ് ശ്രീയാ ഹീനൈർ ധനച്യുതൈഃ
 37 നാശ്രോത്രീയഃ ശ്രോത്രീയസ്യ നാരഥീ ഘനിഃ സഖാ
 നാരാജാ പാർഥിവസ്യാപി സഖിപൂർവം കിം ഇഷ്യതേ
 38 ദ്രുപദേനൈവം ഉക്തോ ിഹം മന്യനാഭിപരിപ്ലുതഃ
 അഭ്യാഗച്ഛം കരൂൻ ഭീഷ്മ ശിഷ്യൈർ അർഥീ ഗുണാനിതൈഃ
 39 പ്രതിജഗ്രാഹ തം ഭീഷ്മോ ഗുരും പാണ്ഡുസുതൈഃ സഹ
 പൗത്രാൻ ആദായ താൻ സർവാൻ വസുനി വിവിധാനി ച
 40 ശിഷ്യാ ഇതി ദദൗ രാജൻ ദ്രോണായ വിധിപൂർവകം
 സ ച ശിഷ്യാൻ മഹേഷ്യാസഃ പ്രതിജഗ്രാഹ കൗരവാൻ
 41 പ്രതിഗൃഹ്യ ച താൻ സർവാൻ ദ്രോണോ വചനം അബ്രവീത്
 രഹസ്യ് ഏകഃ പ്രതിതാത്മാ കൃതോപസദനാംസ് തദാ
 42 കാര്യം മേ കാക്ഷിതം കിം ചിദ് യുദി സമ്പരിവർതതേ
 കൃതാസ്തൈസ് തത് പ്രദേയം മേ തദ് ജ്വതം വദതാനഘാഃ
 43 തച് ശ്രുത്വാ കൗരവേയാസ് തേ തുഷ്ണീം ആസൻ വിശാം പതേ
 അർജുനസ് തു തതഃ സർവം പ്രതിജ്ജേണ പരന്തപഃ
 44 തതോ ിർജ്ജുനം മുർധ്നി തദാ സമാഘ്രായ പുനഃ പുനഃ
 പ്രീതിപൂർവം പരിഷ്വജ്യ പ്രരുരോദ മുദാ തദാ
 45 തതോ ദ്രോണഃ പാണ്ഡുപുത്രാൻ അസ്താണി വിവിധാനി ച
 ഗ്രാഹയാം ആസ ദിവ്യാനി മാനുഷാണി ച വീര്യവാൻ
 46 രാജപുത്രാസ് തമൈവാന്യേ സമേത്യ ഭരതർഷഭ

അഭിജ്യേഷ് തതോ ദ്രോണം അസ്തൂർഥേ ദ്വിജസത്തമം
 വൃഷ്ണയശ് ചാസകാശ് ചൈവ നാനാദേശ്യാശ് ച പാർഥിവാഃ
 47 സൂതപുത്രശ് ച രാധേയോ ഗുരും ദ്രോണം ഇയാത് തദാ
 സ്വർധമാനസ് തു പാർഥേന സൂതപുത്രോ ിത്യമർഷണഃ
 ദുര്യോധനം ഉപാശ്രിത്യ പാണ്ഡവാൻ അത്യമന്യത

അധ്യായം 123

1 [വൈ]

അർജ്ജുനസ് തു പരം യതം ആതസ്ഥേ ഗുരു പുജനേ
അസ്തേ ച പരമം യോഗം പ്രിയോ ദ്രോണസ്യ ചാവേത്
2 ദ്രോണേന തു തദാഹുയ രഹസ്യ് ഉക്തോ ിനസാധകഃ
അന്ധകാരേ ിർജ്ജുനായാനം ന ദേയം തേ കഥം ചന
3 തതഃ കദാ ചിദ് ഭൂജാനേ പ്രവവൗ വായുർ അർജ്ജുനേ
തേന തത്ര പ്രദീപ്തഃ സ ദീപ്യമാനോ നിവാപിതഃ
4 ഭൂക്ത ഏവാർജ്ജുനോ ഭക്തം ന ചാസ്യ്യാസ്യ്യാദ് വ്യമുഹ്യത
ഹസ്തസ് തേജസ്വിനോ നിത്യം അനഗ്രഹണ കാരണാത്
തദ് അഭ്യോസക്രതം മത്യാ രാത്രാവ് അഭ്യസ്ത പാണ്ഡവഃ
5 തസ്യ ജ്യോതലനിർഘോഷം ദ്രോണഃ ശുശ്രാവ ഭാരത
ഉപേത്യ ചൈനം ഉത്ഥായ പരിഷ്വജ്യേദം അബ്രവീത്
6 പ്രയതിഷ്യേ തഥാ കർതും യഥാ നാന്യോ ധനർധരഃ
ത്വത്സമോ ഭവിതാ ലോകേ സത്യം ഏതദ് ബ്രവീമി തേ
7 തതോ ദ്രോണോ ിർജ്ജുനം ഭൂയോ രഥേഷു ച ഗജേഷു ച
അശ്വേഷു ഭൂമാവ് അപി ച രണശിക്ഷാം അശിക്ഷയത്
8 ഗദായുദ്ധേ ിസി ചര്യായാം തോമരപ്രാസശക്തിഷു
ദ്രോണഃ സകീർണ യുദ്ധേഷു ശിക്ഷയാം ആസ പാണ്ഡവം
9 തസ്യ തത് കൗശലം ദൃഷ്ട്വാ ധനർവേദ ജീഘൃക്ഷവഃ
രാജാനോ രാജപുത്രാശ് ച സമാജഗ്മുഃ സഹസ്രശഃ
10 തതോ നിഷാദരാജസ്യ ഹിരണ്യധനഃഃ സുതഃ
ഏകലബ്ധ്യാ മഹാരാജ ദ്രോണം അഭ്യോജഗാമ ഹ
11 ന സ തം പ്രതിജഗ്രാഹ നൈഷാദിർ ഇതി ചിന്തയൻ
ശിഷ്യം ധനഷി ധർമ്മജനസ് തേഷാം ഏവാന്വവേക്ഷയാ
12 സ തു ദ്രോണസ്യ ശിരസാ പാദൗ ഗൃഹ്യ പരന്തപഃ
അരണ്യം അനുസമ്പ്രാപ്തഃ കൃത്യാ ദ്രോണം മഹി മയം
13 തസ്മിന് ആചാര്യ വൃത്തിം ച പരമാം ആസ്മിതസ് തദാ
ഇഷ്ടസ്തേ യോഗം ആതസ്ഥേ പരം നിയമം ആസ്മിതഃ
14 പരയാ ശ്രദ്ധയാ യുക്തോ യോഗേന പരമേണ ച
വിമോക്ഷാദാന സന്ധാനേ ലഘുത്വം പരം ആപ സഃ
15 അഥ ദ്രോണാഭ്യനുജ്ഞാതാഃ കദാ ചിത് കരുപാണ്ഡവഃ
രഥൈർ വിനിര്യയുഃ സർവേ മൃഗയാം അരിമർദനാഃ

16 തത്രോപകരണം ഗൃഹ്യ നരഃ കശ് ചിദ് യദൃച്ഛയാ
രാജന് അനുജഗാമൈകഃ ശ്യാനം ആദായ പാണ്ഡവാൻ
17 തേഷാം വിചരതാം തത്ര തത് തത് കർമ്മ ചികീർഷതാം
ശ്യാ ചരൻ സ വനേ മുഡോ നൈഷാദിം പ്രതി ജഗ്മിവാൻ
18 സ കൃഷ്ണം മലദിഗ്യാംഗം കൃഷ്ണാജിനധരം വനേ
നൈഷാദിം ശ്യാ സമാലക്ഷ്യ ഭേഷംസ് തസ്ഥൗ തദ് അന്തികേ
19 തദാ തസ്യഥ ഭേഷതഃ ശൂനഃ സപ്തശരാൻ മുഖേ
ലാഘവം ദർശയന് അന്യേ മുമോച യുഗപദ് യഥാ
20 സ തു ശ്യാ ശരപൂർണാസ്യഃ പാണ്ഡവാൻ ആജഗാമ ഹ
തം ദൃഷ്ട്വാ പാണ്ഡവാ വീരാ വിസ്മയം പരമം യയുഃ
21 ലാഘവം ശബ്ദവേധിത്വം ദൃഷ്ട്വാ തത്പരമം തദാ
പ്രേക്ഷ്യ തം വ്രീഡിതാശ് ചാസൻ പ്രശശംസുശ് ച സർവശഃ
22 തം തതോ ിന്വേഷമാണാസ് തേ വനേ വനനിവാസിനം
ദദൃശുഃ പാണ്ഡവാ രാജന് അസ്യന്തം അനിശം ശരാൻ
23 ന ചൈനം അഭ്യജാനംസ് തേ തദാ വികൃതദർശനം
അമൈനം പരിപപ്രച്ഛഃ കോ ഭവാൻ കസ്യ വേത്യ ഉത
24 [ഏകലവ്യ]
നിഷാദാധിപതേർ വീരാ ഹിരണ്യധനഃ സൃതം
ദ്രോണശിഷ്യം ച മാം വിത്തധനുർവേദ കൃതശ്രമം
25 [വൈ]
തേ തം ആജ്ഞായ തത്തേന പുനർ ആഗമ്യ പാണ്ഡവാഃ
യഥാവൃത്തം ച തേ സർവം ദ്രോണയാചഖ്യൂർ അദ്ഭുതം
26 കൗന്തേയസ് തദ് അർജുനോ രാജന് ഏകലവ്യം അനുസ്മരൻ
രഹോ ദ്രോണം സമാഗമ്യ പ്രണയാദ് ഇദം അബ്രവീത്
27 നന്ദ് അഹം പരിരഭ്യൈകഃ പ്രീതിപൂർവ്വം ഇദം വചഃ
ഭവതോക്തോ ന മേ ശിഷ്യസ് ത്വദ് വിശിഷ്ടോ ഭവിഷ്യതി
28 അഥ കസ്മാൻ മദിശിഷ്ടോ ലോകാദ് അപി ച വീര്യവാൻ
അസ്ത്വ് അന്യോ ഭവതഃ ശിഷ്യോ നിഷാദാധിപതഃ സൃതഃ
29 മുഹൂർത്തം ഇവ തം ദ്രോണശ് ചിന്തയിത്വാ വിനിശ്ചയം
സവ്യസാചിനം ആദായ നൈഷാദിം പ്രതി ജഗ്മിവാൻ
30 ദദർശ മലദിഗ്യാംഗം ജടിലം ചിരവാസസം
ഏകലവ്യം ധനുഷ്ഠാണിം അസ്യന്തം അനിശം ശരാൻ
31 ഏകലവ്യസ് തു തം ദൃഷ്ട്വാ ദ്രോണം ആയാന്തം അന്തികാത്

അഭിഗമ്യോപസംഗൃഹ്യ ജഗാമ ശിരസാ മഹിം
32 പുജയിത്വാ തതോ ദ്രോണം വിധിവത് സ നിഷാദജഃ
നിവേദ്യ ശിഷ്യം ആത്മാനം തസ്ഥൗ പ്രാഞ്ജലീർ അഗ്രതഃ
33 തതോ ദ്രോണോ fബ്രവീദ് രാജന് ഏകലവ്യം ഇദം വചഃ
യദി ശിഷ്യോ fസി മേ തുർണം വേതനം സമ്പ്രദീയതാം
34 ഏകലവ്യസ് തു തച് ശ്രുത്വാ പ്രിയമാണോ fബ്രവീദ് ഇദം
കിം പ്രയച്ഛാമി ഭഗവന് ആജ്ഞാപയതു മാം ഗൃതഃ
35 ന ഹി കിം ചിദ് അദേയം മേ ഗുരവേ ബ്രഹ്മവിത്തമ
തം അബ്രവീത് ത്വയാംഗുഷോ ദക്ഷിണോ ദീയതാം മമ
36 ഏകലവ്യസ് തു തച് ശ്രുത്വാ വചോ ദ്രോണസ്യ ദാരണാം
പ്രതിജ്ഞാം ആത്മനോ രക്ഷൻ സത്യേ ച നിരതഃ സദാ
37 തഥൈവ ഹൃഷ്ടവദനസ് തഥൈവാദീന മാനസഃ
ഹരിത്യാവിചാര്യ തം പ്രാദാദ് ദ്രോണായാംഗുഷം ആത്മനഃ
38 തതഃ പരം തു നൈഷാദീർ അംഗുലീഭിർ വ്യകർഷത
ന തഥാ സ തു ശീഘ്രോ fഭൂദ് യഥാപൂർവം നരാധിപ
39 തതോ fർജുനഃ പ്രീതമനാ ബഭ്രുവ വിഗതജ്വരഃ
ദ്രോണസ് ച സത്യവാഗ് ആസീൻ നാന്യോ fഭ്യഭവദ് അർജുനം
40 ദ്രോണസ്യ തു തദാ ശിഷ്യൗ ഗദാ യോഗ്യാം വിശേഷതഃ
ദുര്യോധനഗ് ച ഭീമഗ് ച കുരൂണാം അഭ്യഗച്ഛതാം
41 അശ്വത്ഥാമാ രഹസ്യേഷു സർവേഷ് അഭ്യധികോ fഭവത്
തഥാതി പുരുഷാൻ അന്യാൻ സാദകൗ യമജാവ് ഉഭൗ
യുധിഷ്ഠിരോ രഥശ്രേഷ്ഠഃ സർവത്ര തു ധനഞ്ജയഃ
42 പ്രസഫിതഃ സാഗരാന്തായാം രഥയുഥപ യുഥപഃ
ബുദ്ധിയോഗബലോത്സാഹൈഃ സർവാസ്ത്രേഷു ച പാണ്ഡവഃ
43 അസ്ത്രേ ഗുർവ് അനരാഗേ ച വിശിഷ്ടോ fഭവദ് അർജുനഃ
തുല്യേഷ് അസ്ത്രോപദേശേഷു സൗഷുവേന ച വിര്യവാൻ
ഏകഃ സർവകുമാരാണാം ബഭ്രുവാതിരഥോ fർജുനഃ
44 പ്രാണാധികം ഭീമസേനം കൃതവിദ്യം ധനഞ്ജയം
ധർതരാഷ്ട്രാ ദുരാത്മാനോ നാമൃഷ്യന്ത നരാധിപ
45 താംസ് തു സർവാൻ സമാനീയ സർവവിദ്യാസു നിഷ്ഠിതാൻ
ദ്രോണഃ പ്രഹരണ ജ്ഞാനേ ജീജ്ഞാസുഃ പുരുഷർഷഭ
46 കൃത്രിമം ഭാസം ആരോപ്യ വൃക്ഷാഗ്രേ ശിൽപിഭിഃ കൃതം
അവിജ്ഞാതം കുമാരാണാം ലക്ഷ്യഭൂതം ഉപാദിശത്

47 [ദ്രോണ]

ശീഘ്രം ഭവന്തഃ സർവേ വൈ ധന്വന്ഷ്യൻ ആദായ സത്പരാഃ
 ഭാസം ഏതം സമുദ്ദിശ്യ തിഷ്ണന്താം സംഹിതേഷുവഃ
 48 മദ്യാക്യസമകാലം ച ശിരോ ിസ്യ വിനിപാത്യതാം
 ഏകൈകശോ നിയോക്ഷ്യാമി തഥാ കരുത പുത്രകാഃ

49 [വൈ]

തതോ യുധിഷ്ഠിരം പൂർവം ഉവാചാംഗിരസാം വരഃ
 സന്ധത്വ ബാണം ദുർധർഷം മദ്യാക്യാന്തേ വിമുഞ്ച ച
 50 തതോ യുധിഷ്ഠിരഃ പൂർവം ധന്വൻ ഗൃഹ്യ മഹാരവം
 തസ്മൗ ഭാസം സമുദ്ദിശ്യ ഗുരുവാക്യപ്രചോദിതഃ
 51 തതോ വിതതയന്ത്യാനം ദ്രോണസ് തം കരുനന്ദനം
 സ മുഹൂർതാദ് ഉവാചേദം വചനം ഭരതർഷഭ
 52 പശ്യസ്യൻ ഏനം ദ്രമാഗ്രസ്ഥം ഭാസം നരവരാത്മജ
 പശ്യാമിത്യ ഏവം ആചാര്യം പ്രത്യുവാച യുധിഷ്ഠിരഃ
 53 സ മുഹൂർതാദ് ഇവ പുനർ ദ്രോണസ് തം പ്രത്യഭാഷത
 അഥ വൃക്ഷം ഇമം മാം വാ ദ്രാതൃൻ വാപി പ്രപശ്യസി
 54 തം ഉവാച സ കൗന്തേയഃ പശ്യാമ്യൻ ഏനം വനസ്സതിം
 ഭവന്തം ച തഥാ ദ്രാതൃൻ ഭാസം ചേതി പുനഃ പുനഃ
 55 തം ഉവാചാപസർപേതി ദ്രോണോ ിപ്രീത മനാ ഇവ
 നൈതച് ഛക്യം ത്വയാ വേദ്ധ്യം ലക്ഷ്യം ഇത്യ ഏവ കസയൻ
 56 തതോ ദുര്യോധനാദിംസ് താൻ ധാർതരാഷ്ട്രാൻ മഹായശാഃ
 തേനൈവ ക്രമയോഗേന ജിജ്ഞാസുഃ പര്യപ്ലുത
 57 അന്യാംഗ് ച ശിഷ്യാൻ ഭീമാദീൻ രാജന്തസ് ചൈവാന്യ ദേശജാൻ
 തഥാ ച സർവേ സർവം തത് പശ്യാമ ഇതി കസിതഃ
 58 തതോ ധനഞ്ജയം ദ്രോണഃ സ്മയമാനോ ിഭ്യഭാഷത
 ത്വയേദാനീം പ്രഹർതവ്യം ഏതൽ ലക്ഷ്യം നിശമ്യതാം
 59 മദ്യാക്യസമകാലം തേ മോക്തവ്യോ ിത്ര ഭവേച് ഛരഃ
 വിതത്യ കാർമുകം പുത്ര തിഷ്ണ താവൻ മുഹൂർതകം
 60 ഏവം ഉക്തഃ സവ്യസാചി മണ്ഡലീകൃതകാർമുകഃ
 തസ്മൗ ലക്ഷ്യം സമുദ്ദിശ്യാ ഗുരുവാക്യപ്രചോദിതഃ
 61 മുഹൂർതാദ് ഇവ തം ദ്രോണസ് തമൈവ സമഭാഷത
 പശ്യസ്യൻ ഏനം സ്ഥിതം ഭാസം ദ്രുപം മാം അപി വേത്യൻ ഉത
 62 പശ്യാമ്യൻ ഏനം ഭാസം ഇതി ദ്രോണം പാർഥോ ിഭ്യഭാഷത

ന തു വൃക്ഷം ഭവന്തം വാ പശ്യാമിതി ച ഭാരത
 63 തതഃ പ്രീതമനാ ദ്രോണോ മുഹൂർത്താദ് ഇവ തം പുനഃ
 പ്രത്യഭാഷത ദുർധർഷഃ പാണ്ഡവാനാം ഘർഷഭഃ
 64 ഭാസം പശ്യസി യദ്യ് ഏനം തഥാ ബ്രൂഹി പുനർ വചഃ
 ശിരഃ പശ്യാമി ഭാസസ്യ ന ഗാത്രം ഇതി സോ fബ്രവീത്
 65 അർജുനേനൈവം ഉക്തസ് തു ദ്രോണോ ഹൃഷ്ടതന്ത്ര അഃ
 മുഞ്ചസ്യേത്യ് അബ്രവീത് പാർഥം സ മുമോചാവിചാരയൻ
 66 തതസ് തസ്യ നഗസ്ഥസ്യ ക്ഷുഭരണ നിശിതേന ഹ
 ശിര ഉക്തത്യ തരസാ പാതയാം ആസ പാണ്ഡവഃ
 67 തസ്മിൻ കർമ്മണി സംസിദ്ധേ പര്യശ്ചജത ഫൽഗുനം
 മേനേ ച ദ്രുപദം സംഖ്യേ സാനബന്ധം പരാജിതം
 68 കസ്യ ചിത് ത് അഥ കാലസ്യ സശിഷ്യോ fംഗിരസാം വരഃ
 ജഗാമ ഗംഗാം അഭിതോ മജ്ജിതും ഭരതർഷഭ
 69 അവഗാഢം അഥോ ദ്രോണം സലിലേ സലിലേ ചരഃ
 ഗ്രാഹോ ജഗ്രാഹ ബലവാഞ് ജംഘാന്തേ കാലചോദിതഃ
 70 സ സമർഥോ fപി മോക്ഷായ ശിഷ്യാൻ സർവാൻ അചോദയത്
 ഗ്രാഹം ഹത്യാ മോക്ഷയധ്യാം മാം ഇതി ത്വരയന് ഇവ
 71 തദ് വാക്യസമകാലം തു ബീഭത്സുർ നിശിന്തൈഃ ശരൈഃ
 ആവാഘൈഃ പഞ്ചഭിർ ഗ്രാഹം മഗ്നം അംഭസ്ത് അതാഡയത്
 ഇതരേ തു വിസാമുഡാസ് തത്ര തത്ര പ്രപേദിരേ
 72 തം ച ദൃഷ്ട്വാ ക്രിയോപേതം ദ്രോണോ fമന്യാത പാണ്ഡവം
 വിശിഷ്ടം സർവശിഷ്യേഭ്യഃ പ്രീതിമാംഗ് ചാഭവത് തദാ
 73 സ പാർഥ ബാണൈർ ബഹുധാ ഖണ്ഡശഃ പരികൽപിതഃ
 ഗ്രാഹഃ പഞ്ചത്വം ആപേദേ ജംഘാം ത്യക്ത്വാ മഹാത്മനഃ
 74 അഥാബ്രവീൻ മഹാത്മാനം ഭാരദ്വാജോ മഹാരഥം
 ഗൃഹാണേദം മഹാബാഹോ വിശിഷ്ടം അതിദുർധരം
 അസ്തം ബ്രഹ്മശിരോ നാമ സപ്രയോഗ നിവർത്തനം
 75 ന ച തേ മാനുഷേഷ് ഏതത് പ്രയോക്തവ്യം കഥം ചന
 ജഗദ് വിനിർദ്ദഹേദ് ഏതദ് അൽപതേജസി പാതിതം
 76 അസാമാന്യം ഇദം താത ലോകേഷ് അസ്തം നിഗദ്യതേ
 തദ് ധാരയേഥാഃ പ്രയതഃ ശൃണു ചേദം വചോ മമ
 77 ബായേതാമാനുഷഃ ശത്രുർ യദാ ത്യാം വീര കശ് ചന
 തദ് വധായ പ്രയുജ്ജീമാസ് തദാസ്തം ഇദം ആഹവേ

78 തഥേതി തത് പ്രതിശ്രുത്യ ബിഭത്യഃ സ കൃതാഞ്ജലിഃ
ജഗ്രാഹ പരമാസ്ത്രം തദാഹ ചൈനം പുനർ ഗൃതഃ
ഭവിതാ ത്വത്സമോ നാന്യഃ പുമാൽ ലോകേ ധനുർധരഃ

അധ്യായം 124

1 [വൈ]

കൃതാസ്താൻ ധാർതരാഷ്ട്രാംശ് ച പാണ്ഡുപുത്രാംശ് ച ഭാരത
 ദൃഷ്ട്വാ ദ്രോണോ fബ്രവീദ് രാജൻ ധൃതരാഷ്ട്രം ജനേശ്വരം
 2 കൃപസ്യ സോമദത്തസ്യ ബാഹ്ലീകസ്യ ച ധീമതഃ
 ഗാംഗേയസ്യ ച സാംനിയ്യേ വ്യാസസ്യ വിദൂരസ്യ ച
 3 രാജൻ സന്ദ്രാപ്തവിധ്യാസ് തേ കമരാഃ കരുസത്തമ
 തേ ദർശയേയുഃ സ്വാം ശിക്ഷാം രാജൻ അനമതേ തവ
 4 തതോ fബ്രവീൻ മഹാരാജഃ പ്രഹൃഷ്ടേനാന്തരാത്മനാ
 ഭാരദ്വാജ മഹത് കർമകൃതം തേ ദ്വിജസത്തമ
 5 യദാ തു മന്യസേ കാലം യസ്മിൻ ദേശേ യഥാ യഥാ
 തഥാ തഥാവിധാനായ സ്വയം ആജ്ഞാപയസ്വ മാം
 6 സ്പഹയാമ്യ് അദ്യ നിർവേദാത് പുരുഷാണാം സചക്ഷുഷാം
 അസ്തഹേതോഃ പരാക്രാന്താന്യേ മേ ദ്രക്ഷ്യന്തി പുത്രകാൻ
 7 ക്ഷത്തർ യദ് ഗുരർ ആചാര്യോ ബ്രവീതി കരു തത് തഥാ
 ന ഹീദൃശം പ്രിയം മന്യേ ഭവിതാ ധർമവത്സലഃ
 8 തതോ രാജാനം ആമന്ത്ര്യ വിദൂരാനുഗതോ ബഹിഃ
 ഭാരദ്വാജോ മഹാപ്രാജ്ഞോ മാപയാം ആസ മേദിനീം
 സമാം അവൃക്ഷാം നിർഗുൽമാം ഉദക് പ്രവണ സംസ്ഥിതാം
 9 തസ്യാം ഭൂമൗ ബലിം ചക്രേ തിഥൗ നക്ഷത്രപൂജിതേ
 അവാലുഷ്ടം പുരേ ചാപി തദർഥം വദതാം വര
 10 രംഗ ഭൂമൗ സുവിപുലം ശാസ്തുദൃഷ്ടം യഥാവിധി
 പ്രേക്ഷാഗാരം സുവിഹിതം ചക്രസ് തത്ര ച ശിൽപിനഃ
 രാജന്തഃ സർവായുധോപേതം സ്ത്രീണം ചൈവ നരർഷഭ
 11 മഞ്ചാംശ് ച കാരയാം ആസുസ് തത്ര ജാനപദാ ജനാഃ
 വിപുലാൻ ഉച്ഛയോപേതാഞ് ശിബികാശ് ച മഹാധനാഃ
 12 തസ്മിംസ് തതോ fഹനി പ്രാപ്തേ രാജാ സസചിവസ് തദാ
 ഭീഷ്മം പ്രമുഖതഃ കൃത്വാ കൃപം ചാചാര്യ സത്തമം
 13 മുക്താജാലപരിക്ഷിപ്തം വൈവധൂര്യ മണിഭൂഷിതം
 ശാതകുന്ദമയം ദിവ്യം പ്രേക്ഷാഗാരം ഉപാഗമത്
 14 ഗാന്ധാരി ച മഹാഭാഗാ കന്തി ച ജയതാം വര
 സ്ത്രീയശ് ച സർവാ യാ രാജന്തഃ സപ്രേഷ്യാഃ സപരിച്ഛദാഃ

ഹർഷാദ് ആരുരുഹർ മഞ്ചാൻ മേരും ദേവ സ്ത്രീയോ യഥാ
15 ബ്രാഹ്മണക്ഷത്രിയാദ്യം ച ചാതുർവർണ്യം പുരാദ് ഭൃതം
ദർശനേപ്സു സമദ്യാഗാത് കമാരാണാം കൃതാസ്തുതാം
16 പ്രവാദിതൈശ് ച വാദിതൈർ ജനകൗതൂഹലേന ച
മഹാർണവ ഇവ ക്ഷുണ്യഃ സമാജഃ സോ ിഭവത് തദാ
17 തതഃ ശുക്ലാംബര ധരഃ ശുക്ലയജ്ഞോപവീതവാൻ
ശുക്ലകേശഃ സിതശൂശ്രൂഃ ശുക്ലമാല്യാനലേപനഃ
18 രംഗമധ്യം തദാചാര്യഃ സപുത്രഃ പ്രവീവേശ ഹ
നഭോ ജലധരൈർ ഹീനം സാംഗാരക ഇവാംശ്രമാൻ
19 സ യഥാ സമയം ചക്രേ ബലിം ബലവതാം വരഃ
ബ്രാഹ്മണാംശ് ചാത്ര മന്ത്രജ്ഞാൻ വാചയാം ആസ മംഗലം
20 അഥ പുണ്യാഹഘോഷസ്യ പുണ്യസ്യ തദനന്തരം
വിവിശൂർ വിവിധം ഗൃഹ്യ ശസ്ത്രോപകരണം നരഃ
21 തതോ ബദ്ധതനു ത്രാണാ ബദ്ധകക്ഷ്യോ മഹാബലഃ
ബദ്ധജ്ഞാഃ സധനഷോ വിവിശൂർ ഭരതർഷഭഃ
22 അനുജ്യേഷും ച തേ തത്ര യുധിഷ്ഠിരപുരോഗമാഃ
ചക്രൂർ അസ്ത്രം മഹാവിദ്യാഃ കമാരാഃ പരമാദ്ഭൃതം
23 കേ ചീച് ഛരാക്ഷേപ ഭയാച് ഛരിരാംസ്യ് അവനനാമിരേ
മനുജാ ധൃഷ്ടം അപരേ വീക്ഷാം ചക്രഃ സവിസ്മയാഃ
24 തേ സ്യ ലക്ഷ്യാണി വിവിധൂർ ബാണൈർ നാമാങ്ക ശോഭിതൈഃ
വിവിധൈർ ലഘുലഘോത്സ്യൈർ ഉഹ്യന്തോ വാജീഭിർ ഭൃതം
25 തത് കമാര ബലം തത്ര ഗൃഹീതശരകാർമുകം
ഗന്ധർവനഗരാകാരം പ്രേക്ഷ്യ തേ വിസ്മിതാഭവൻ
26 സഹസാ ചക്രശൂസ് തത്ര നരഃ ശതസഹസ്രശഃ
വിസ്മയോത്ഫല്ലനയനഃ സാധു സാധ്യ് ഇതി ഭാരത
27 കൃത്യാ ധനുഷി തേ മാർഗാൻ റഥചര്യാസു ചാസക്തത്
ഗജപൃഷ്ഠേ ിശ്വപൃഷ്ഠേ ച നിയുദ്ധേ ച മഹാബലഃ
28 ഗൃഹീതഖഡ്ഗചർമാണസ് തതോ ഭൂയഃ പ്രഹാരിണഃ
ത്സരുമാർഗാൻ യഥോദ്ദിഷ്ടാംശ് ചേരഃ സർവ്വാസു ഭൂമിഷു
29 ലഘുലഘം സൗഷുവം ശോഭാം സ്ഥിരത്വം ദൃഢമുഷ്ടിതാം
ദദൃശൂസ് തത്ര സർവേഷാം പ്രയോഗേ ഖഡ്ഗചർമ്മണാം
30 അഥ തൗ നിത്യസംഹൃഷ്ടൗ സുയോധന വൃകോദരൗ
അവതീർണൗ ഗദാഹസ്താവ് ഏകശ്രംഗാവ് ഇവാചലൗ

31 ബദ്ധകക്ഷ്യൗ മഹാബാഹു പൗരുഷേഷ പര്യവസരിതൗ
ബൃഹന്തൗ വാശിതാ ഹേതോഃ സമദാവ് ഇവ കഞ്ജരൗ
32 തൗ പ്രദക്ഷിണസവ്യാനി മണ്ഡലാനി മഹാബലൗ
ചേരതുർ നിർമലഗദൗ സമദാവ് ഇവ ഗോവൃഷൗ
33 വിദുരോ യുതരാഷ്ട്രായ ഗാന്ധാര്യേ പാണ്ഡവാരണിഃ
ന്യവേദയേതാം തത് സർവം കമാരാണാം വിചേഷ്ടിതം

അധ്യായം 125

1 [വൈ]

കുരുരാജേ ച രംഗസേമ ഭീമേ ച ബലിനാം വരേ
 പക്ഷപാത കൃതസ്നേഹഃ സ ദ്വിധേവാഭവജ്ജനഃ
 2 ഹാ വീര കുരുരാജേതി ഹാ ഭീമേതി ച നർദതാം
 പുരുഷാണാം സുവിപുലാഃ പ്രണാദാഃ സഹസോത്ഥിതാഃ
 3 തതഃ ക്ഷുബ്ധാർണവ നിഭം രംഗം ആലോക്യ ബുദ്ധിമാൻ
 ഭാരദ്വാജഃ പ്രിയം പുത്രം അശ്വത്ഥാമാനം അബ്രുവീത്
 4 വാരയൈതൗ മഹാവീര്യൗ കൃതയോഗ്യാവ് ഉഭാവ് അപി
 മാ ഭൂദ് രംഗ പ്രകോപോ ിയം ഭീമ ദുര്യോധനോദ്ഭവഃ
 5 തതസ് താവ് ഉദ്യതഗദൗ ഗുരുപത്രേണ വാരിതൗ
 യുഗാന്താനില സങ്ക്ഷുബ്ധൗ മഹാവേഗാവ് ഇവാർണവൗ
 6 തതോ രംഗാംഗണ ഗതോ ദ്രോണോ വചനം അബ്രുവീത്
 നിവാര്യ വാദിത്രഗണം മഹാമോഘസമസ്വനം
 7 യോ മേ പുത്രാത് പ്രിയതരഃ സർവാസ്ത്വിദുഷാം വരഃ
 ഐന്ദ്രീർ ഇന്ദ്രാനജ സമഃ സ പാർഥോ ദൃശ്യതാം ഇതി
 8 ആചാര്യ വചനേനാഥ കൃതസ്വസ്ത്വയനോ യുവാ
 ബദ്ധഗോധാംഗുലി ത്രാണഃ പൂർണജ്ഞഃ സകാർമുകഃ
 9 കാഞ്ചനം കവചം ബിഭ്രത് പ്രത്യദൃശ്യത ഫൽഗുനഃ
 സാർകഃ സേന്ദ്രായുധ തഡിത് സസന്ധ്യ ഇവ തോയദഃ
 10 തതഃ സർവസ്യ രംഗസ്യ സമുത്പിഞ്ജോ ിഭവൻ മഹാൻ
 പ്രവാദ്യന്ത ച വാദ്യാനി സശംഖാനി സമന്തതഃ
 11 ഏഷ കന്തിസുതഃ ശ്രീമാൻ ഏഷ പാണ്ഡവമധ്യമഃ
 ഏഷ പുത്രോ മഹേന്ദ്രസ്യ കുന്ദ്രണാം ഏഷ രക്ഷിതാ
 12 ഏഷോ ിസ്ത്വിദുഷാം ശ്രേഷ്ഠ ഏഷ ധർമ്മഭൃതാം വരഃ
 ഏഷ ശീലവതാം ചാപി ശീലജ്ഞാനനിധിഃ പരഃ
 13 ഇത്യ ഏവം അതുലാ വാചഃ ശൃണ്വന്ത്യാഃ പ്രേക്ഷ കേരിതാഃ
 കന്ത്യഃ പ്രസ്തവ സംമിശ്രൈർ അന്വൈഃ ക്ലിന്നം ഉരോ ിഭവത്
 14 തേന ശബ്ദേന മഹതാ പൂർണശ്രുതിർ അമാബ്രുവീത്
 ധൃതരാഷ്ട്രോ നരശ്രേഷ്ഠോ വിദുരം ഹൃഷ്ടമാനസഃ
 15 ക്ഷന്തഃ ക്ഷുബ്ധാർണവ നിഭഃ കിം ഏഷ സുമഹാസ്വനഃ
 സഹസൈവോത്ഥിതോ രംഗേ ഭിന്ദന് ഇവ നദസ്തലം

16 [വിദൂര]

ഏഷ പാർഥോ മഹാരാജ ഫൽഗുനഃ പാണ്ഡുനന്ദനഃ
അവതീർണ്ണഃ സകവചസ് തത്രൈശ്ച സ്മഹാസ്വനഃ

17 [ധൃ]

ധന്യോ ഫസ്ത്യ് അനഗൃഹീതോ ഫസ്തി രക്ഷിതോ ഫസ്തി മഹാമതേ
പൃഥാരണി സമുദ്ഭൃതൈസ് ത്രിഭിഃ പാണ്ഡവ വഹ്നിഭിഃ

18 [വൈ]

തസ്മിൻ സമുദിതേ രംഗേ കഥം ചിത് പര്യവസ്ഥിതേ
ദർശയാം ആസ ബിഭത്സുർ ആചാര്യാദ് അസ്ത്രലാഘവം

19 ആനേയേനാസൃജദ് വഹ്നിം വാരുണേനാസൃജത് പയഃ
വായവ്യേനാസൃജദ് വായുഃ പാർജന്യേനാസൃജദ് ധനാൻ

20 ഭൗമേന പ്രാവിശദ് ഭൂമിം പാർവതേനാസൃജദ് ഗിരീൻ
അന്തർധാനേന ചാസ്ത്രേണ പുനർ അന്തർഹിതോ ഫഭവത്

21 ക്ഷണാത് പ്രാശ്തഃ ക്ഷണാദ് വൃസഃ ക്ഷണാച് ച രഥധൂർ ഗതഃ
ക്ഷണേന രഥമധ്യസ്ഥഃ ക്ഷണേനാവാപതൻ മഹീം

22 സുകുമാരം ച സൂക്ഷ്മം ച ഗുരും ചാപി ഗുരുപ്രിയഃ
സൗഷ്ഠവേനാഭിസംയുക്തഃ സോ ഫവിധ്യദ് വിവിധൈഃ ശരൈഃ

23 ഭൂമതസ് ച വരാഹസ്യ ലോഹസ്യ പ്രമുഖേ സമം
പഞ്ചബാണാൻ അസംസക്താൻ സ മുമോചൈക ബാണവത്

24 ഗവ്യേ വിഷാണ കോശേ ച ചലേ രജ്ജവലംബിതേ
നിചഖാന മഹാവീര്യഃ സായകാൻ ഏകവിംശതിം

25 ഇത്യ ഏവമാദി സുമഹത് ഖഡ്ഗേ ധനുഷി ചാഭവത്
ഗദായാം ശസ്ത്രകുശലോ ദർശനാനി വ്യദർശയത്

26 തതഃ സമാപ്തഭൂയിഷ്ഠേ തസ്മിൻ കർമാണി ഭാരത
മന്ദീ ഭൂതേ സമാജേ ച വാദിത്രസ്യ ച നിസ്വനേ

27 ദ്വാരദേശാത് സമുദ്ഭൃതോ മാഹാത്മ്യ ബലസൂചകഃ
വജ്രനിഷ്പേഷ സദൃശഃ ശുശ്രൂവേ ഭൂജനിസ്വനഃ

28 ദീര്യന്തേ കിം ന ഗിരയഃ കിംസിദ് ഭൂമിർ വിദീര്യന്തേ
കിംസിദ് ആപൂര്യന്തേ വ്യോമ ജലഭാര ഘനൈർ ഘനൈഃ

29 രംഗസ്യൈവം മതിർ അഭൂത് ക്ഷണേന വസുധാധിപ
ദ്വാരം ചാഭിമുഖാഃ സർവേ ബഭ്രുവുഃ പ്രേക്ഷകാസ് തദാ

30 പഞ്ചഭിർ ഭ്രാന്തുഭിഃ പാർഥൈർ ദ്രോണഃ പരിവൃതോ ബഭൗ
പഞ്ച താരേണ സംയുക്തഃ സാവിത്രേണേവ ചന്ദ്രമാഃ

31 അശ്വത്ഥാമോ ച സഹിതം ഭ്രാന്തനാം ശതം ഊർജിതം

ദുര്യോധനം അമിത്രഹൃദം ഉത്ഥിതം പര്യവാരയത്

32 സ തൈസ് തദാ ഭ്രാന്തഭിർ ഉദ്യതായുധൈർ; വൃതോ ഗദാപാണിർ അവസ്ഥി
തൈഃ സ്ഥിതഃ

ബഭൗ യഥാ ദാനവ സക്ഷയേ പൂരാ; പുരന്ദരോ ദേവഗണൈഃ സമാവൃതഃ

പ്രസാധകർ

അല്ലിളക്തം

